

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Δήμητρα Φλώρου Νικόλαος Στεφανόπουλος
Ευσταθία Χριστοπούλου

Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή

Ε΄ Δημοτικού

Βιβλίο Δασκάλου

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Ε΄ Δημοτικού

ΒΙΒΛΙΟ ΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ	Δήμητρα Φλώρου <i>Εκπαιδευτικός Π.Ε.</i> Νικόλαος Στεφανόπουλος <i>Εκπαιδευτικός Π.Ε.</i> Ευσταθία Χριστοπούλου <i>Σχολική Σύμβουλος Π.Ε.</i>
ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ	Ηλίας Γ. Ματσαγούρας <i>Καθηγητής, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών</i> Κωνσταντίνος Παπαχρήστος <i>Σχολικός Σύμβουλος</i> Αναστασία Μελίστα <i>Εκπαιδευτικός Π.Ε.</i>
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ	Αθανάσιος Τσιούσης <i>Σκιτσογράφος - Εικονογράφος</i>
ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ	Αλεξάνδρα Χ. Κουλουμπαρίτη <i>Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου</i>
ΕΞΩΦΥΛΛΟ	Αχιλλέας Δρούγκας <i>Εικαστικός Καλλιτέχνης</i>
ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	“ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ - MULTIMEDIA Α.Ε.”

Γ΄ Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ / Ενέργεια 2.2.1 / Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:
«Αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Δημήτριος Γ. Βλάχος

Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ.

Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Πράξη με τίτλο:

«Συγγραφή νέων βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Δημοτικό και το Νηπιαγωγείο»

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου

Γεώργιος Τύπας

Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Αναπληρωτής Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου

Γεώργιος Οικονόμου

Σύμβουλος Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Δήμητρα Φιλώρου Νικόλαος Στεφανόπουλος
Ευσταθία Χριστοπούλου

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ
Ε΄ Δημοτικού
ΒΙΒΛΙΟ ΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σημείωμα για τον δάσκαλο/τη δασκάλα	7

Α΄ ΜΕΡΟΣ

1. Έννοια, περιεχόμενο και στόχοι του μαθήματος της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής	9
2. Το μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής στο Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών (ΔΕΠΠΣ)	10
3. Διδακτικές Προσεγγίσεις στο μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής	11
4. Δομή και Περιεχόμενο του Βιβλίου του Μαθητή	12
5. Αξιολόγηση	13
6. Πανοραμικός Πίνακας Περιεχομένων	14
Βιβλιογραφία Α΄ μέρους	15

Β΄ ΜΕΡΟΣ

ΕΝΟΤΗΤΑ Α. ΕΙΜΑΣΤΕ ΟΛΟΙ ΠΟΛΙΤΕΣ (11 διδακτικές ώρες)

(αλληλεπίδραση, σύστημα, συνέχεια - αλληλαγή)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Πού ανήκω; (1 x 45΄)	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Τα ονόματα είναι κάτι περισσότερο από λέξεις (1 x 45΄)	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Ζούμε όλοι μαζί στην Ελλάδα (1x 45΄)	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Περικλής, πολίτης Αθηναίος (1 x 45΄)	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Τα κράτος και το έθνος (2 x 45΄)	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. Είμαστε πολίτες της Ελλάδας, της Ευρώπης και του κόσμου (2 x 45΄)	27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. Είναι και δική μου δουλειά; (2 x 45΄)	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8. Τι έμαθα ως τώρα (1 x 45΄).	32

ΕΝΟΤΗΤΑ Β. ΕΧΟΥΜΕ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ (5 διδακτικές ώρες)

(σύστημα, οργάνωση, άτομο – σύνολο)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Γνωρίζουμε τα δικαιώματά μας, αναλαμβάνουμε τις υποχρεώσεις μας (1 x 45΄)	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Υπερασπιζόμαστε τα δικαιώματά μας (2 x 45΄)	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Η ελληνική πολιτεία προστατεύει τα δικαιώματά μας (1 x 45΄)	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Τι έμαθα ως τώρα (1 x 45΄)	38

ΕΝΟΤΗΤΑ Γ. ΖΟΥΜΕ ΣΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ (7 διδακτικές ώρες)

(πολιτισμός, άτομο-σύνολο, συνέχεια - αλληλαγή, σύστημα)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Τι είναι δημοκρατία; (1 x 45΄).	39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Το δημοκρατικό πολίτευμα της Ελλάδας (1 x 45΄).	40
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Πώς λειτουργεί το Ελληνικό Κοινοβούλιο (2 x 45΄)	41
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Η δημοκρατία στην καθημερινή μας ζωή (2 x 45΄)	43
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Τι έμαθα ως τώρα (1x45΄)	44

ΕΝΟΤΗΤΑ Δ. ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΥΜΕ ΣΤΗ ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ (5 διδακτικές ώρες)

(χώρος - χρόνος, άτομο - σύνολο, ομοιότητα-διαφορά)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Ερευνώ - σκέφτομαι - αποφασίζω (1 x 45')	45
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Οι αποφάσεις στον Δήμο (2 x 45')	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Ο ενεργός πολίτης αποφασίζει, συμμετέχει και δρα (1 x 45')	47
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Τί έμαθα ως τώρα (1 x 45')	48

Γ΄ ΜΕΡΟΣ

Σχέδια Εργασίας	49
Σχέδιο Εργασίας 1. Οι ενεργοί πολίτες «χτίζουν» το αειφόρο σχολείο.	50
Σχέδιο Εργασίας 2. Ο ενεργός πολίτης συμμετέχει στην ανάπτυξη του τόπου του	52
Σχέδιο Εργασίας 3. Οι πολίτες εκφράζονται συλλογικά στον Δήμο τους	55

Δ΄ ΜΕΡΟΣ

ΠΡΟΣΘΕΤΟ ΥΛΙΚΟ

Βιβλιογραφία	59
Χρήσιμες διευθύνσεις (τηλέφωνα, ιστοσελίδες, ηλεκτρονικές διευθύνσεις)	61
Εκπαιδευτικό υλικό	64
Φορείς που μπορείτε να επισκεφθείτε	65
Συμπληρωματικά κείμενα	67

Αγαπητέ συνάδελφε, συναδέλφισσα,

Το βιβλίο της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής που κρατάτε στα χέρια σας περιλαμβάνει στοιχεία που συμβάλλουν με άμεσο ή έμμεσο τρόπο στην προετοιμασία των μαθητών για την κοινωνική και πολιτική τους ένταξη.

Επιδιώκει να συμβάλει στην προάσπιση των αξιών και των αρχών της ελευθερίας, της πολυφωνίας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του κράτους δικαίου που αποτελούν τα θεμέλια της δημοκρατίας.

Το Βιβλίο του Δασκάλου της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής της Ε΄ Δημοτικού έχει την εξής δομή:

- Δίνεται ένας Πανοραμικός Πίνακας Περιεχομένων του Βιβλίου του Μαθητή.
- Αναπτύσσεται στο Α΄ μέρος ένα θεωρητικό πλαίσιο για το μάθημα και τη διδασκαλία της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής.
- Ειδικότερα, όσον αφορά στη μεθοδολογία διδασκαλίας του μαθήματος (βλ. κεφ. 3: Διδακτικές προσεγγίσεις στο μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής), παρατίθεται ένας συνοπτικός πίνακας, όπου αναφέρονται όλες οι διδακτικές προσεγγίσεις που χρησιμοποιούνται κατά τη διδασκαλία του μαθήματος στην τάξη, καθώς και τα αντίστοιχα κεφάλαια στα οποία τις συναντούμε.
- Ο τρόπος υλοποίησης της καθημιάς από αυτές τις διδακτικές προσεγγίσεις δίνεται στις οδηγίες για τον δάσκαλο, στο αντίστοιχο κεφάλαιο από το Βιβλίο του Μαθητή, όπου συναντάται.
- Γίνονται προτάσεις για τη χρήση πρόσθετου υλικού (βιβλία, εκπαιδευτικό υλικό, χρήσιμες διευθύνσεις) σε περίπτωση που ο δάσκαλος επιθυμεί να αναζητήσει περισσότερες πληροφορίες για κάποιο θέμα που ενδιαφέρει τον ίδιο ή τους μαθητές του.
- Τέλος προτείνονται τρία Σχέδια Εργασίας που θα μπορούσε να υλοποιήσει ο δάσκαλος μαζί με τους μαθητές του στο πλαίσιο του μαθήματος της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής σε συνδυασμό με την Ευέλικτη Ζώνη.

Οι συγγραφείς

Α΄ ΜΕΡΟΣ

1. Έννοια, περιεχόμενο και στόχοι του μαθήματος της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής

Σκοπός του μαθήματος της **Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής** είναι η **εκπαίδευση** των μαθητών σε **ζητήματα κοινωνικής και πολιτικής αγωγής**. Η διδασκαλία του μαθήματος στοχεύει όχι μόνο στην απόκτηση των κατάλληλων γνώσεων, αλλά και στην καλλιέργεια στάσεων και αξιών, ικανοτήτων και δεξιοτήτων που χαρακτηρίζουν τον **σύγχρονο δημοκρατικό πολίτη**. Έναν πολίτη που καλείται να ζήσει και να συνυπάρξει με τους άλλους στα πλαίσια της Ελλάδας, της Ευρώπης και της Διεθνούς Κοινότητας, σε έναν συνεχώς και ραγδαία μεταβαλλόμενο κόσμο.

Η έννοια του δημοκρατικού πολίτη διαμορφώνεται α) από την εθνική μας νομοθεσία (Σύνταγμα και Νόμοι του Κράτους), β) από τα κείμενα της Ε.Ε. και γ) από τα κείμενα και τις διακηρύξεις των Διεθνών Οργανισμών.

Στην υποχρεωτική εκπαίδευση η διαπαιδαγώγηση του πολίτη επιδιώκεται αρχικά με το μάθημα της Μελέτης του Περιβάλλοντος (τάξεις Α΄, Β΄, Γ΄ και Δ΄) και κατόπιν με το μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής στις Ε΄ και Στ΄ τάξεις του Δημοτικού και στη Γ΄ τάξη του Γυμνασίου. Είναι δε ιδιαίτερα σημαντικός και, από πλευράς διδακτικής προσέγγισης, απαιτεί α) ολιστική αντίληψη και προσέγγιση και β) συμμετοχικές, συνεργατικές και δημοκρατικές διαδικασίες διδασκαλίας και μάθησης.

Οι **ειδικότεροι στόχοι** του μαθήματος της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής είναι:

- η διαμόρφωση ενός εννοιολογικού πλαισίου που θα επιτρέψει στους μαθητές να προσεγγίσουν και να κατανοήσουν τα χαρακτηριστικά του σύγχρονου δημοκρατικού πολίτη στην Ελλάδα, την Ευρώπη και τον κόσμο,
- η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών, έτσι ώστε να προσεγγίζουν με «ανοιχτό νου» θέματα που αφορούν την ελευθερία, την ισότητα, τη δικαιοσύνη, τα ανθρώπινα δικαιώματα,
- η διαμόρφωση και υιοθέτηση αξιών, στάσεων και συμπεριφορών που θα επιτρέψουν στους μαθητές να κατανοήσουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των πολιτών στη σύγχρονη κοινωνία,
- η απόκτηση ικανοτήτων και δεξιοτήτων που θα κάνουν τους μαθητές ικανούς να συμβάλλουν ελεύθερα, υπεύθυνα και ενεργά στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ανάπτυξη του σύγχρονου κόσμου,
- η ενίσχυση της εθνικής και πολιτισμικής τους ταυτότητας, η συνειδητοποίηση του δικού τους ρόλου αλλά και του ρόλου των άλλων ομάδων στην κοινωνία σε ένα ευρύτερο ευρωπαϊκό και παγκόσμιο πλαίσιο,
- η αποδοχή της διαφορετικότητας και του πλουραλισμού,
- η ανάπτυξη της ελληνικής ταυτότητας και συνείδησης με τη γνωριμία και την κατανόηση της εθνικής και πολιτισμικής μας κληρονομιάς και
- η καλλιέργεια της ατομικής ευθύνης σε συνάρτηση με τις αξίες της κοινωνικής αλληλεγγύης και της κοινωνικής συνοχής.

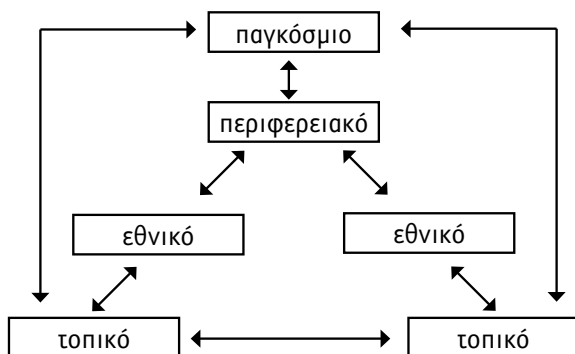
2. Το μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής στο Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών

Το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (ΔΕΠΠΣ) και τα αντίστοιχα διαθεματικά Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (ΑΠΣ) διαμόρφωσαν ένα νέο πλαίσιο σπουδών, τα βασικά στοιχεία του οποίου είναι: α) η πρόσβαση στη γενική παιδεία όλων των μαθητών μέσα από την παροχή ίσων ευκαιριών και δυνατοτήτων μάθησης για όλους, β) η σύνδεση της γνώσης και της καλλιέργειας δεξιοτήτων με τις εμπειρίες, τα βιώματα και τα ενδιαφέροντα των μαθητών, γ) η ενεργητική συμμετοχή των μαθητών στην οικοδόμηση της γνώσης, έτσι ώστε αυτή η γνώση να μπορεί να χρησιμοποιηθεί για περαιτέρω συσχετίσεις και γενικεύσεις, δ) η αξιοποίηση των Νέων Τεχνολογιών στη μάθηση και την επικοινωνία, ε) ο σεβασμός και η ενίσχυση των διαφορετικών πολιτισμικών και γλωσσικών ταυτοτήτων στα πλαίσια μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας, στ) η ευαισθητοποίηση και η διαμόρφωση αξιών, στάσεων και συμπεριφορών για ζητήματα που αφορούν την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, τα ανθρώπινα δικαιώματα, την παγκόσμια ειρήνη και τη διασφάλιση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και γενικότερα τη φυσική, ψυχική και κοινωνική ανάπτυξη του ατόμου.

Στο ΔΕΠΠΣ διατηρούνται τα διακριτά μαθήματα αλλά ταυτόχρονα προωθούνται ποικίλοι τρόποι συσχέτισης της γνώσης σε δύο άξονες: τον κατακόρυφο και τον οριζόντιο. Ειδικότερα, ο κάθετος άξονας συνδέει την ύλη με σπειροειδή τρόπο από τάξη σε τάξη και από βαθμίδα σε βαθμίδα ενώ ο οριζόντιος άξονας συνδέει και επεξεργάζεται θέματα των επιμέρους ΑΠΣ από πολλές οπτικές γωνίες, συμβάλλοντας στην ανάδειξη της γνώσης και στη διασύνδεσή της με την πραγματικότητα. Αυτού του είδους η προσέγγιση ονομάζεται διαθεματική και οι διασυνδέσεις μεταξύ των διαφόρων γνωστικών αντικειμένων επιτυγχάνονται μέσω οκτώ διαθεματικών εννοιών, των εξής: *αλληλεπίδραση, διάσταση (π.χ. χωροχρονική), επικοινωνία, μεταβολή, σύστημα (δομή, ταξινόμηση, οργάνωση), ομοιότητα και διαφορά, μονάδα και σύνολο.*

Στην Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή της Ε΄ Δημοτικού, εκτός των οκτώ διαθεματικών εννοιών, αναπτύσσονται και οι βασικές έννοιες του μαθήματος που είναι: *πολίτης/ιδιότητα του πολίτη, ατομικά, κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα, τρόποι άσκησης του δικαιώματος του πολίτη, οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα, δημοκρατία/δημοκρατικός πολίτης, πολυμορφία, πολιτισμικά δικαιώματα, ισότητα, λήψη αποφάσεων.*

Η έννοια του πολίτη προσεγγίζεται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο. Υπερβαίνει τους περιορισμούς του κράτους – έθνους και φτάνει στην έννοια της ευρωπαϊκής και παγκόσμιας κοινότητας, μέσα από έναν ιστό διασυνδέσεων που περιλαμβάνουν το τοπικό, εθνικό, περιφερειακό και διεθνές πλαίσιο, όπου ζουν τα άτομα.

Τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα αφορούν κυρίως εκείνα που το κάθε κράτος δεσμεύεται να διασφαλίζει και να σέβεται προς όφελος των πολιτών του. Σε αυτά περιλαμβάνονται: το δικαίωμα της ιθαγένειας, της ελευθερίας, της ισότητας, της ισονομίας και της ασφάλειας, της κοινωνικής δικαιοσύνης, το δικαίωμα συμμετοχής στη δημόσια ζωή, του σεβασμού της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, το δικαίωμα στην πολιτισμική πολυμορφία, της απαγόρευσης κάθε σκληρής και απάνθρωπης μεταχείρισης των πολιτών.

Η ιδιότητα του πολίτη δεν περιορίζεται μόνο στο δικαίωμα/ υποχρέωση του «εκλέγειν» και «εκλέγεσθαι» αλλά συμπεριλαμβάνει την ενεργό δράση και παρέμβασή του, δηλαδή την άσκηση των δικαιωμάτων του σε διάφορους τύπους και κάτω από διάφορες περιστάσεις.

Τα οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα αφορούν κυρίως τη δημιουργία εκείνων των προϋποθέσεων που οδηγούν σε μια πλήρη ανάπτυξη του ανθρώπου και την παροχή επαρκούς βιοτικού επιπέδου, σύμφωνα με τις αρχές της αειφορίας.

Η δημοκρατία είναι μια μορφή κοινής διαβίωσης στο πλαίσιο μιας κοινότητας και είναι εξαιρετικά σημαντικό ο πολίτης να έχει τη δυνατότητα επιλογής και την ελευθερία να τη χρησιμοποιεί όποτε αντιμετωπίζει προβληματικές καταστάσεις. Η ιδιότητα του δημοκρατικού πολίτη συντίθεται από αξίες όπως ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, ο πλουραλισμός, η ισότητα/ισονομία και η υπεροχή του δικαίου.

Η ισότητα ως έννοια αναγνωρίζει ότι ο καθένας, ανεξαρτήτως ηλικίας, φύλου, γένους, θρησκείας, εθνικότητας κτλ. έχει τα ίδια δικαιώματα. Η ύπαρξη ανισοτήτων σε μια κοινωνία ή ανάμεσα σε κοινωνίες έρχεται σε αντίθεση με την έννοια της ιδιότητας του πολίτη, καθώς εμποδίζει την άσκησή της. Επομένως, ο ενεργός δημοκρατικός πολίτης όχι μόνο ενδιαφέρεται για κάθε ζήτημα ανισότητας που προκύπτει, αλλά και ενδυναμώνεται έτσι ώστε να αναλαμβάνει δράση ενάντια σε κάθε μορφή διάκρισης.

Στα σύγχρονα πλαίσια των πολυπολιτισμικών μας κοινωνιών η έννοια των πολιτισμικών δικαιωμάτων και της πολυμορφίας αφορούν γενικότερα ζητήματα ταυτότητας, όπου συμπεριλαμβάνονται η γλώσσα και άλλα ζητήματα πολιτιστικής κληρονομιάς. Η διδασκαλία τους συνεπάγεται αλληλαγή στάσεων και υιοθέτηση συμπεριφορών που έχουν ως σκοπό την αποδοχή και το σεβασμό της διαφορετικότητας.

Το μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής διδάσκεται με τη βοήθεια συμμετοχικών βιωματικών διδακτικών στρατηγικών, ενώ συνδέεται και αλληλεπιδρά με άλλα μαθήματα και δραστηριότητες της σχολικής ζωής όπως είναι η Γλώσσα, η Ιστορία, η Γεωγραφία, οι Νέες Τεχνολογίες, η Αγωγή Υγείας και η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση.

3. Διδακτικές προσεγγίσεις στο μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής

Τα θέματα που πραγματεύεται το μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής στην Ε΄ τάξη του Δημοτικού καλό είναι να προσεγγίζονται με συμμετοχικές και βιωματικές μεθόδους που προωθούν την ανακαλυπτική μάθηση και καλλιεργούν στάσεις και αξίες σύμφωνες με τη φιλοσοφία και τις αρχές του νέου ΔΕΠΠΣ. Ο δάσκαλος μπορεί να επιλέξει ή να συνδυάσει πολλές διαφορετικές διδακτικές προσεγγίσεις και στρατηγικές προκειμένου να εγείρει το ενδιαφέρον των μαθητών, να τους εμπλέξει δημιουργικά και ενεργά στη μαθησιακή διαδικασία και ταυτόχρονα να επιτύχουν όλοι μαζί τους στόχους, γενικούς και ειδικούς, του μαθήματος.

Μεταξύ των συμμετοχικών βιωματικών μεθοδολογικών διδακτικών προσεγγίσεων που συναντώνται στην ελληνική και ξένη βιβλιογραφία, προτείνονται οι περισσότεροι, κατά τη γνώμη των μελών της συγ-

γραφικές ομάδες, λειτουργικές στο μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής, οι οποίες και εκτενέστερα αναλύονται την πρώτη φορά που χρησιμοποιούνται στο βιβλίο του μαθητή. Ειδικότερα:

A/A	Προσεγγίσεις	Κεφάλαιο όπου αναλύονται	Κεφάλαια όπου συναντώνται
1.	Ερμηνεία εικόνας	A1	Σχεδόν σε όλα τα κεφάλαια
2.	Συζήτηση: α) στο πλαίσιο της ομάδας, β) στο πλαίσιο των μαθητικών μικρο-ομάδων	A1	Σχεδόν σε όλα τα κεφάλαια
3.	Μελέτη Περίπτωσης	A2	A2, A7, B1, B3, Γ4, Δ1
4.	Συμπλήρωση/ Δημιουργία χρονολογίου/ ιστοριογραμμής	A3	A3
5.	Χάρτης Εννοιών	A6	A6, A7
6.	Παιχνίδι ρόλων	B2	B2, Δ2
7.	Προσομοίωση	Γ3	Γ3

* Τα γράμματα A, B, Γ, Δ δηλώνουν την ενότητα, ενώ οι αριθμοί 1, 2, 3, τα κεφάλαια.

4. Δομή και Περιεχόμενο του Βιβλίου του Μαθητή

Το βιβλίο του μαθητή (ΒτΜ) είναι δομημένο με τέτοιο τρόπο, ώστε ο κύριος στόχος του μαθήματος, που είναι η **κοινωνική και πολιτική διαπαιδαγώγηση** του Έλληνα πολίτη, να προσεγγιστεί σε ένα μαθησιακό πλαίσιο που ευνοεί τη νοητική, συναισθηματική, κοινωνική και ηθική ανάπτυξη του μαθητή.

Περιέχει συνολικά 21 κεφάλαια, μαζί με αυτά της αξιολόγησης – ανακεφαλαίωσης («Τι έμαθα ως τώρα» και «Εν συντομία») της κάθε ενότητας. Τα κεφάλαια αυτά κατανέμονται σε 4 μεγάλες ενότητες και για τη διδασκαλία τους απαιτούνται συνολικά 28 διδακτικές ώρες. Οι ενότητες είναι: Α. Είμαστε όλοι πολίτες, Β. Έχουμε δικαιώματα και υποχρεώσεις, Γ. Ζούμε στη δημοκρατία, Δ. Συμμετέχουμε στη λήψη αποφάσεων. Έγινε προσπάθεια ώστε το εννοιολογικό πλαίσιο του κάθε κεφαλαίου να δοθεί με όσο το δυνατόν απλούστερο γλωσσικά τρόπο, χωρίς όμως να εκηλαϊκούνται, με αποτέλεσμα να χάνουν το νόημα και την υπόστασή τους, οι έννοιες – κλειδιά και οι όροι.

Βασικοί ήρωες που καθοδηγούν τους μαθητές είναι η Δανάη και ο Αλέξανδρος, μαθητές της Ε΄ τάξης. Ένα ιδιαίτερο στοιχείο που χρησιμοποιείται είναι η πρόσκληση επισκεπτών στην τάξη. Οι επισκέπτες είναι πρόσωπα που σχετίζονται με το θέμα και βοηθούν τους μαθητές στην επεξεργασία και κατανόηση πτυχών του μαθήματος. Αν υπάρχει η δυνατότητα, θα μπορούσε ο δάσκαλος να καλέσει φυσικά πρόσωπα στη θέση των «εικονικών» επισκεπτών (για παράδειγμα κάποιο δικηγόρο ή τον Συνήγορο του Παιδιού...) και έτσι να επιτευχθεί καλύτερα η βιωματική διάδραση μεταξύ επισκεπτών και μαθητών.

5. Διαδικασία Αξιολόγησης του μαθητή

Η **αξιολόγηση** αποτελεί σημαντικό **μέρος της μαθησιακής διαδικασίας** και λειτουργεί ως μέσο για την **ανατροφοδότησή** της. Μέσω αυτής της διαδικασίας ο δάσκαλος είναι σε θέση να **εντοπίζει τις τυχόν δυσκολίες** που συναντούν οι μαθητές και να παρέμβει κάνοντας τις **αναγκαίες διορθωτικές κινήσεις**. Οι παρεμβάσεις του δασκάλου **στοχεύουν** στη **βελτίωση** της παρεχόμενης εκπαίδευσης και στην τελική **πρόοδο** του μαθητή.

Από τους πλέον σημαντικούς στόχους της αξιολόγησης είναι και η απόκτηση από τους μαθητές δεξιοτήτων αυτο-βελτίωσης, μέσα από διαδικασίες αυτο-αξιολόγησης. Δραστηριότητες που αποβλέπουν στην αυτο-αξιολόγηση είναι κυρίως αυτές που υλοποιούνται ομαδικά και η συμμετοχή των μαθητών (ατομική και συλλογική) αξιολογείται από την ίδια την ομάδα.

Σε κάθε ενότητα η αξιολόγηση γίνεται στο τελευταίο κεφάλαιο, που έχει τον τίτλο *Τι έμαθα ως τώρα*. Οι δραστηριότητες μπορούν να συμπληρωθούν είτε ατομικά είτε ομαδικά.

Μορφές δραστηριοτήτων αξιολόγησης που προβλέπονται στο μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής είναι: συμπλήρωση κειμένων από τον μαθητή, σωστό/ λάθος, αντιστοιχίσεις, ανάπτυξη σχεδίων δράσης, σταυρόλεξα, μελέτες περίπτωσης.

Η αξιολόγηση όλων των κεφαλαίων γίνεται στο τέλος με ένα ομαδικό παιχνίδι που μπορούν να παίξουν οι μαθητές στην τάξη (βλ. οδηγίες στο αντίστοιχο κεφάλαιο).

6. Πανοραμικός Πίνακας Περιεχομένων

Α. Είμαστε όλοι πολίτες 11 *45	Β. Έχουμε δικαιώματα και υποχρεώσεις 5*45	Γ. Ζούμε στη δημοκρατία 7*45	Δ. Συμμετέχουμε στη λήψη αποφάσεων 5*45
1. Πού ανήκω; 1*45	1. Γνωρίζουμε τα δικαιώματά μας, αναλαμβάνουμε τις υποχρεώσεις μας 1*45	1. Τι είναι δημοκρατία; 1*45	1. Ερευνώ-σκέφτομαι-αποφασίζω 1*45
2. Τα ονόματα είναι κάτι περισσότερο από λέξεις 1*45	2. Υπερασπιζόμαστε τα δικαιώματά μας 2*45	2. Το δημοκρατικό πολίτευμα της Ελλάδας 1*45	2. Οι αποφάσεις στον Δήμο 2*45
3. Ζούμε όλοι μαζί στην Ελλάδα 1*45	3. Η Ελληνική Πολιτεία προστατεύει τα δικαιώματά μας 1*45	3. Πώς λειτουργεί το Ελληνικό Κοινοβούλιο 2*45	3. Ο ενεργός πολίτης αποφασίζει, συμμετέχει και δρα 1*45
4. Περικλής, πολίτης Αθηναίος 1*45	4. Τι έμαθα ως τώρα-Εν συντομία 1*45	4. Η δημοκρατία στην καθημερινή μας ζωή 2*45	4. Τι έμαθα ως τώρα-Εν συντομία 1*45
5. Το κράτος και το έθνος 2*45		5. Τι έμαθα ως τώρα-Εν συντομία 1*45	
6. Είμαστε πολίτες της Ελλάδας, της Ευρώπης και του κόσμου 2*45			
7. Είναι και δική μου δουλειά 2*45			
8. Τι έμαθα ως τώρα-Εν συντομία 1*45			
ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΣΧΕΔΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ			
1. Οι ενεργοί πολίτες «τις ζουν» το αειφόρο σχολείο			
2. Ο ενεργός πολίτης συμμετέχει στην ανάπτυξη του τόπου του			
3. Οι πολίτες εκφράζονται συλλογικά στον Δήμο τους			

Βιβλιογραφία Α΄ μέρους

- Αβέρωφ-Ιωάννου, Τ.**, (1994), *Μαθαίνοντας τα παιδιά να συνεργάζονται*. Αθήνα: Θυμάρη.
- Άλκπστις**, (1998), *Το αυτοσχέδιο θέατρο στο σχολείο*. Αθήνα: αυτοέκδοση.
- Βασιλοπούλου Μ.**, (2001), *Ο χάρτης εννοιών ως εργαλείο μάθησης*, Αθήνα.
- Γεωργόπουλος, Α. και Τσαλίκη, Ε.**, (1993), *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg.
- Θεοφιλήδης, Χρ.**, (1997), *Διαθεματική προσέγγιση της διδασκαλίας*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Ιορδανίδου, Α. και Φτερινάτη, Α.**, (2000), *Επικοινωνιακές διδακτικές προτάσεις για το γλωσσικό μάθημα στο δημοτικό σχολείο*. Αθήνα: Πατάκης.
- Καμαρινού, Δ.**, (1998), *Βιωματική μάθηση στο σχολείο*. Αθήνα: αυτοέκδοση.
- Καρακατσάνη, Δ.**, (2003), *Εκπαίδευση και Πολιτική Διαπαιδαγώγηση. Γνώσεις, αξίες, πρακτικές*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Κοηλιάδης, Α. Ε.**, (1997), *Θεωρίες μάθησης και εκπαιδευτική πράξη*, τ. Γ΄. Αθήνα: αυτοέκδοση
- Κουλουμπαρίτση Α. Χ., Μουρατιάν Ζ. και ομάδα εκπαιδευτικών**, (2004), *Σχέδια Εργασίας στην Τάξη και στην Πράξη. Στόχος – Τρόπος – Αξιολόγηση*. Αθήνα: Πατάκης.
- Ματσαγγούρας Η. Γ.**, (2000), *Ομαδοσυνεργατική Διδασκαλία και Μάθηση*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Ματσαγγούρας Η. Γ.**, (2004), *Η Διαθεματικότητα στη Σχολική Γνώση. Εννοιοκεντρική αναπλαισίωση και σχέδια εργασίας*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Μπαμπινιώτης, Γ.**, (1998), *Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας Ε.Π.Ε..
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο**, (2002), *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, τ.6. Αθήνα.
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο**, (2002), *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, τ.7. Αθήνα.
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο**, (2002), *Ευέλικτη ζώνη, Αντιπροσωπευτικές Εργασίες Μαθητών*. Αθήνα: ΥΠ.Ε.Π.Θ..
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο**, (2002), *Οδηγός Σχεδίων Εργασίας*. Αθήνα: ΥΠ.Ε.Π.Θ..
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο**, *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Σπουδών και Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών*, ΦΕΚ 303 και 304, 13-3-2003.
- Ροντάρη, Τζ.**, (1995), *Η γραμματική της φαντασίας*. Αθήνα: Τεκμήριο.
- Φλογαΐτη, Ε. και Βασσάλα, Π.**, (1999), *Το ενεργειακό ζήτημα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Φλογαΐτη, Ε.**, (1998), *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Χατζηγεωργίου Γ.**, (1998), *Γνώθι το Curriculum*. Αθήνα: Ατραπός
- Χρυσαφίδης, Κ.**, (2000), *Βιωματική, επικοινωνιακή διδασκαλία*. Αθήνα: Gutenberg.
- Bruner J.**, (1996), *The Culture of Education*. London, England: Harvard University Press.
- Frey, K.**, (1986), *Η μέθοδος Project*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδης.
- Gardner H.**, (1993), *Multiple Intelligences: The theory in practice*. New York: Basic Books.
- Mercer N.**, (2000), *Η συγκρότηση της γνώσης, Γλωσσική Αλληλεπίδραση μεταξύ Εκπαιδευτικών και Εκπαιδευομένων*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Vygotsky L. S.**, (1987), *Σκέψη και Γλώσσα*. Αθήνα: Γνώση.

Κεφάλαιο 1. Πού ανήκω;

Διάρκεια

1 x 45'

Στόχοι

Οι μαθητές αναμένεται:

- Να **δομήσουν** την έννοια του «μέλους» μιας ομάδας.
- Να **κατανοήσουν** τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που συνοδεύουν την ιδιότητα του μέλους.
- Να **συνειδητοποιήσουν** το δικαίωμα ενός μέλους για επιλογή, πολλαπλή και παράλληλη συμμετοχή σε ομάδες, ανάλογα με τις ανάγκες του.
- Να **διαπιστώσουν** ότι με τη συμμετοχή σε ομάδες ικανοποιούνται ατομικές και κοινωνικές ανάγκες.

Διαθεματικές έννοιες

Αλληλεπίδραση, άτομο – σύνολο, ομοιότητα

Προοργανωτής

Η εικόνα έχει σκοπό να εγείρει το ενδιαφέρον των μαθητών για το κείμενο και τις δραστηριότητες που ακολουθούν. Στη συνέχεια διαβάζουν το κείμενο στο οποίο δίνεται το πλαίσιο του κεφαλαίου και οι βασικές έννοιες οι οποίες θα αναπτυχθούν στο Κεφάλαιο 1. Γενικά, πρέπει να τονισθεί ότι σε μια ομάδα μπορώ ν' ανήκω ως μέλος είτε επειδή γεννήθηκα σ' αυτήν είτε επειδή το επιβάλλει ο νόμος είτε επειδή το επέλεξα. Η οργάνωση της κοινωνικής ζωής απαιτεί και προϋποθέτει κοινή δέσμευση σε κανόνες, δικαιώματα και υποχρεώσεις.

Περιγραφή Προτεινόμενων Δραστηριοτήτων

Διαβάζουν το κείμενο 1 και με βάση τις εμπειρίες τους συζητούν για τις μορφές της οικογένειας (πυρηνική, μονογονεϊκή, διευρυμένη, ανάδοχη). Απαντούν στις βοηθητικές ερωτήσεις και από τις απαντήσεις τους προκύπτουν τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των μελών της οικογένειας. Στη συζήτηση για τους κανόνες της οικογένειας ο δάσκαλος προτρέπει τους μαθητές να επικεντρωθούν στην αναγκαιότητα των κανόνων για τη λειτουργία της οικογένειας έτσι ώστε να μπορέσουν να δώσουν προσωπικά παραδείγματα.

Διαβάζουν το κείμενο 2 και συζητούν για την υποχρεωτική φοίτηση όλων των παιδιών στη 10χρονη εκπαίδευση και για το δικαίωμά τους να επιλέξουν αν θέλουν να συνεχίσουν στο Λύκειο και στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Επίσης κατανοούν ότι στο σχολείο συμμετέχουν πολλές ομάδες ανθρώπων, που πρέπει να συνεργάζονται για το γενικότερο καλό. Από τις απαντήσεις των παιδιών στις ερωτήσεις του βιβλίου, αναμένεται να προκύψουν

Ικανότητες

Παρατήρηση, περιγραφή, διατύπωση συμπερασμάτων

Λεξιλόγιο

Μέλος, ομάδα, υποχρεωτική – προαιρετική συμμετοχή σε ομάδες, δικαιώματα – υποχρεώσεις, κοινότητα

Σύνδεση

Με την καθημερινότητα και τα βιώματα των μαθητών.

Διδακτικές προσεγγίσεις

Δραστηριότητες 1,2,3: Συζήτηση στο πλαίσιο της τάξης

Δραστηριότητα 4: Συζήτηση στο πλαίσιο των μαθητικών μικρο - ομάδων

α) η ανάγκη αλληλεξάρτησης και αλληλοσυνεργασίας όλων των ομάδων για ένα καλό εκπαιδευτικό αποτέλεσμα. Οι δραστηριότητες που μοιράζονται είναι η διδασκαλία, οι εκδηλώσεις του σχολείου, η καθαριότητα του χώρου κ.ά. β) τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις που έχουν τα παιδιά ως μέλη της σχολικής κοινότητας όπως η ελεύθερη έκφραση, ο σεβασμός της προσωπικότητας, η πρόσβαση στη γνώση, η ψυχαγωγία, η άθληση, η τήρηση του ωρολογίου προγράμματος, η τήρηση των κανόνων της τάξης και του σχολείου, ο σεβασμός προς τους διδάσκοντες, γ) με βάση τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που ανέφεραν διατυπώνουν κανόνες για τη λειτουργία του σχολείου, δ) η υποχρεωτικότητα του σχολείου δεν αναιρεί τους δεσμούς που αναπτύσσονται μεταξύ των παιδιών και τα ομαδοποιούν. Όπως είναι τα κοινά ενδιαφέροντα, τα παιχνίδια, οι κοινές δραστηριότητες.

Διαβάζοντας το κείμενο 3 οι μαθητές κατανοούν ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν το δικαίωμα να επιλέγουν το θρήσκευμά τους. Επικρατούσα θρησκεία στην Ελλάδα, σύμφωνα με το Σύνταγμα, είναι η Ανατολική Ορθόδοξη Εκκλησία του Χριστού. Στις συνοδευτικές ερωτήσεις του κειμένου οι μαθητές αναμένεται να απαντήσουν ότι α) τα μέλη της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας του Χριστού συνδέονται μεταξύ τους με την πίστη τους σε ένα κοινό δόγμα και τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από αυτό και β) μοιράζονται την κοινή τους πίστη και την κοινή τους συμμετοχή σε εκδηλώσεις που σχετίζονται άμεσα με αυτήν όπως είναι η Θεία Λειτουργία και τα Μυστήρια της Εκκλησίας μας. Ωστόσο, το γεγονός ότι στη χώρα μας, η πλειονότητα των κατοίκων είναι Χριστιανοί Ορθόδοξοι δεν αφαιρεί από κανέναν το δικαίωμα της ελεύθερης θρησκευτικής επιλογής.

Το κείμενο 4 αναφέρεται στον κοινωνικό ρόλο της Εκκλησίας. Η προτεινόμενη δραστηριότητα μπορεί να γίνει κατά την κρίση του δασκάλου και ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των μαθητών.

Στη δραστηριότητα 5, οι μαθητές πρέπει να αναφερθούν στα βασικά στοιχεία της ομάδας, δηλαδή κοινός στόχοι, δικαιώματα και υποχρεώσεις, κανόνες. Η συμμετοχή των παιδιών σε αυτές τις ομάδες εξαρτάται από τις προτιμήσεις τους και τα κοινά ενδιαφέροντά τους αλληλά και από την αποδοχή τους από τα άλλα μέλη. Αυτά είναι και τα στοιχεία που ενώνουν τα μέλη της ομάδας.

Η δραστηριότητα 6 γίνεται με τη μέθοδο της συζήτησης στο πλαίσιο των μαθητικών μικρο - ομάδων. Προτρέπει τους μαθητές να αναγνωρίσουν τα κοινά χαρακτηριστικά που ενώνουν τα μέλη μιας ομάδας και να ταυτοποιήσουν, ενδεικτικά, τρεις ομάδες

που και αυτά πιθανόν ή θα μπορούσαν να είναι μέλη. Οι ομάδες είναι: μουσικό συγκρότημα, εφημερίδα του σχολείου, περιβαλλοντική ομάδα. Με τη βοήθεια των ερωτήσεων προβληματίζονται και συζητούν για τα κοινά χαρακτηριστικά που ωθούν τους ανθρώπους να ανήκουν στην ίδια ομάδα: μουσικά ενδιαφέροντα, επικοινωνία μέσω της εφημερίδας, ανησυχία για το περιβάλλον. «Οργανώνοντας» μια από αυτές κατανοούν πως οι ομάδες έχουν τη δική τους «ταυτότητα» και λειτουργία και δεν είναι απλά μια τυχαία συνάντηση/ συνεργασία ανθρώπων.

Διδακτικές προσεγγίσεις:

Ερμηνεία εικόνας: Ο στόχος τους (πέρα από τον προφανή αισθητικό) είναι να προβληματιστούν οι μαθητές για πραγματικές καταστάσεις, να εκφράσουν τα συναισθήματα και τις απόψεις τους, να διατυπώσουν ερωτήματα και κρίσεις. Με τη βοήθεια των εικόνων (σκίτσα, φωτογραφίες) οι μαθητές έρχονται σε άμεση επαφή με αξίες και προβλήματα που αφορούν όχι μόνο το μικρόκοσμό τους αλλά και τον κόσμο σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι εικόνες αισθητοποιούν τη γνώση και συχνά αποτελούν το έναυσμα για την αρχή μιας ομαδικής συζήτησης στην τάξη ή ένα πρόσφορο, για το μαθητή, μέσο για την άντληση πληροφοριών. Ως τέτοιες πρέπει να αξιοποιούνται από τον δάσκαλο. Στο Κεφάλαιο 1 η εικόνα του προοργανωτή προέρχεται από τα βιώματα των μαθητών και τους δίνει την αφορμή να συζητήσουν για τις ομάδες που συμμετέχουν.

Συζήτηση: Στόχο έχει την εξοικείωση των μαθητών στη διεξαγωγή ενός καλού διαλόγου και στην ανάπτυξη των ικανοτήτων τους έτσι ώστε να γίνουν τόσο καλοί συνομιλητές όσο και καλοί ακροατές.

Τα στοιχεία ενός σωστού διαλόγου/συζήτησης είναι: ο σεβασμός προς τον συνομιλητή και τις απόψεις του, η διατύπωση λογικών επιχειρημάτων, η διάθεση συνεργασίας και η δεκτικότητα στη διατύπωση αντίθετων απόψεων από τις δικές τους. Η στρατηγική της συζήτησης μπορεί να εφαρμοστεί με τους παρακάτω τρόπους:

(α) στο πλαίσιο των μαθητικών μικρο - ομάδων, (σύμφωνα με τις αρχές της ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας):

- Χωρισμός των μαθητών σε ομάδες.
- Υπενθύμιση των κανόνων που συνιστούν μια καλή και δημιουργική συζήτηση όπως αναφέρονται παραπάνω.
- Ορισμός ενός μαθητή ως συντονιστή της συζήτησης και ενός άλλου ως γραμματέα.
- Επικέντρωση στο θέμα, εξασφάλιση ηρεμίας, χρήση και διατύπωση επιχειρημάτων, συμμετοχή όλων των μαθητών (διακριτική παρουσία του δασκάλου).
- Συζήτηση στην τάξη, όπου οι συντονιστές ή οι γραμματείς των ομάδων παρουσιάζουν τα επιχειρήματα της ομάδας τους.

β) Στο πλαίσιο της τάξης: Η στρατηγική αυτή εφαρμόζεται όταν το θέμα προς συζήτηση είναι ίδιο για όλους τους μαθητές και διατυπώνεται με κοινές ερωτήσεις. Συντονιστής της συζήτησης είναι ο δάσκαλος. Στο τέλος γίνεται η σύνθεση και η παρουσίαση όλων των απόψεων που ακούστηκαν αλλά και που είχαν καλή επιχειρηματολογία.

Κεφάλαιο 2. Τα ονόματα είναι κάτι περισσότερο από λέξεις...

Διάρκεια

1 x 45´

Στόχοι

Οι μαθητές αναμένεται:

- Να **κατανοήσουν** την έννοια της ιθαγένειας.
- Να **συνειδητοποιήσουν** ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν το δικαίωμα να έχουν μια ιθαγένεια.
- Να **συνδέσουν** τις έννοιες «ιθαγένεια» και «πολίτης».
- Να είναι σε θέση να **απαριθμήσουν** τις προϋποθέσεις που χρειάζονται για να γίνει κάποιος/α Έλληνας πολίτης.

Διαθεματικές έννοιες

Αλληλεπίδραση, άτομο – σύνολο, ομοιότητες – διαφορές, διάσταση (χώρος – χρόνος).

Ικανότητες

Συζήτηση, σύγκριση, ανάλυση – σύνθεση, ανάπτυξη κριτικής σκέψης, αποσαφήνιση αξιών, διατύπωση συμπερασμάτων.

Λεξιλόγιο

Ιθαγένεια, πολίτης, ηλιξαρχείο, πολιτογράφηση, υιοθεσία, μεταναστής, πρόσφυγας.

Προοργανωτής

Η Δανάη αναρωτιέται για τον τίτλο του μαθήματος και καλεί τους συμμαθητές της να τον αποκωδικοποιήσουν συμμετέχοντας στις δραστηριότητες και ζητώντας τη βοήθεια του κ. Νικολάου. Σ' αυτό το κεφάλαιο οι μαθητές εισάγονται στην έννοια της ιθαγένειας ως βασικού πολιτικού δικαιώματος.

Ο καλεσμένος:

Ο κ. Νικολάου είναι δικηγόρος και γνωρίζει πολύ καλά το Σύνταγμα και τους νόμους.

Περιγραφή Προτεινόμενων Δραστηριοτήτων

Στη δραστηριότητα 1, οι μαθητές καλούνται να συμπληρώσουν, ατομικά, τα στοιχεία που τους ζητούνται, φτιάχνοντας έτσι τη δική τους προσωπική ταυτότητα. Κατόπιν, απαντούν στις ερωτήσεις και προβληματίζονται για την καταγωγή τους και τον τρόπο που απέκτησαν το ονοματεπώνυμό τους. Στον πίνακα Σωστό – Λάθος μόνο η δεύτερη πρόταση είναι απόλυτα σωστή.

Στη συνέχεια διαβάζουν και συζητούν το κείμενο που ακολουθεί. Στοιχεία όπως ο τόπος γέννησης των γονιών μας και ο δικός μας, το όνομα και το επίθετό μας καθώς και ο Δήμος όπου είμαστε γραμμένοι συνθέτουν την καταγωγή μας και ταυτοποιούν την ιθαγένειά μας. Ο δάσκαλος καλό είναι να εστιάσει την προσοχή των μαθητών στο γεγονός ότι **η ιθαγένεια είναι ένα αναφαίρετο δικαίωμα και κανείς δεν πρέπει να είναι άπατρις**. Αν υπάρχουν στην τάξη μαθητές χωρίς ιθαγένεια (π.χ. πρόσφυγες), ο δάσκαλος το αντιμετωπίζει ανάλογα με την ιδιαιτερότητα κάθε περίπτωσης.

Ο κ. Νικολάου, απαντώντας στις εύστοχες παρατηρήσεις και τα ερωτήματα που του θέτουν η Δανάη κι ο Αλέξανδρος, δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να αποσαφηνίσουν τη δύσκολη έννοια της ιθαγένειας και να προβληματιστούν για τον τρόπο που την αποκτά κανείς και γίνεται πολίτης της Ελλάδας.

Η δραστηριότητα 2, η μελέτη της περίπτωσης του μετανάστη Χαλίηλ, επιδιώκει την επίτευξη του ίδιου σκοπού. Οι μαθητές γνωρίζουν ότι στην Ελλάδα δε ζουν μόνο Έλληνες. Προβληματίζονται, και με τη βοήθεια και των ερωτήσεων, οδηγούνται σε συμπεράσματα σχετικά με τη δυνατότητα των αλλοδαπών κατοίκων της χώρας μας να αποκτήσουν την ελληνική ιθαγένεια. Με τη βοήθεια του δασκάλου τους κατανοούν ότι στη χώρα μας αυτή η διαδικασία δεν είναι απλή. Την εποχή που γράφτηκε αυτό το

Σύνδεση

Με το Κεφάλαιο 2.

Με λογοτεχνικά και επίκαιρα κείμενα από Μ.Μ.Ε. και Τύπο.

Διδακτικές προσεγγίσεις

Δραστηριότητα 1:

Συζήτηση στο πλαίσιο της τάξης

Δραστηριότητα 2:

Μελέτη περίπτωσης

βιβλίο (2008), οι περισσότεροι αθλοδοπαί που σήμερα ζουν και εργάζονται στην Ελλάδα, δεν έχουν ελληνική ιθαγένεια. Διατηρούν, όμως την ιθαγένεια της χώρας από όπου κατάγονται.

Μέσα από το κείμενο που ακολουθεί οι μαθητές ευαισθητοποιούνται στο αναφαίρετο δικαίωμα όλων των ανθρώπων για ιθαγένεια και στην προσπάθεια που κάνουν να γίνουν πολίτες της χώρας όπου επέλεξαν να ζήσουν, απολαμβάνοντας πλήρη πολιτικά δικαιώματα. Συγκρίνουν την ελληνική πραγματικότητα με αυτό που συμβαίνει σε άλλες χώρες και διατυπώνουν τις δικές τους κρίσεις και τα δικά τους συμπεράσματα.

Στη δραστηριότητα 3 επιστρέφουν στην προσωπική τους περίπτωση και συμπληρώνουν το δικό τους δελτίο απόκτησης ιθαγένειας. Ο σκοπός της δραστηριότητας είναι διττός. Πέρα από τον προφανή της αναδόμησης/ανακεφαλαίωσης όλων όσων έχουν ρεχθεί για τις έννοιες της ιθαγένειας και της πολιτογράφησης, εξαιρετικά σημαντικός είναι ο στόχος να αναδειχθεί η πολυπολιτισμικότητα της τάξης, εφόσον βέβαια υπάρχει, και να παγιωθεί στη συνείδηση των μαθητών το δικαίωμα που έχει ο κάθε άνθρωπος στην καταγωγή του, στο όνομά του και στα συναισθήματα περηφάνειας που (πρέπει να) τρέφει για την πατρίδα του. Είναι μάλλον αυτονόητο ότι πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή από τον δάσκαλο στη διαχείριση αυτής της δραστηριότητας, έτσι ώστε και οι στόχοι να επιτευχθούν αλληλά και οι αθλοδοπαί μαθητές να νιώσουν σεβασμό και ασφάλεια στην έκφραση της διαφορετικότητάς τους.

Διδακτικές προσεγγίσεις:

Μελέτη Περίπτωσης: Ως περίπτωση μπορεί να επιλεγεί ένα συγκεκριμένο και χαρακτηριστικό παράδειγμα (πραγματικό ή φανταστικό) σχετικό με το θέμα που μας ενδιαφέρει. Τα βήματα που ακολουθούνται σε αυτή τη στρατηγική είναι τα εξής (βλ. δραστηριότητα 2):

- Η περίπτωση δίνεται στους μαθητές με τη μορφή ενός απλού και σύντομου κειμένου (ιστορία του Χαλίλ).
- Το κείμενο αποτελεί την αφορμή για να ξεκινήσει μια συζήτηση με σκοπό να διερευνηθεί, να αναλυθεί και να αξιολογηθεί η περιγραφόμενη κατάσταση (οι προϋποθέσεις και η διαδικασία απόκτησης της ελληνικής ιθαγένειας).
- Οι μαθητές βοηθούνται και με κατάλληλες ερωτήσεις, έτσι ώστε να εκφέρουν όλοι τη γνώμη τους και να τοποθετηθούν (Ηλικία από την οποία δημιουργείται το δικαίωμα πολιτογράφησης: ενηλικίωση. Απαιτούμενος χρόνος παραμονής στην Ελλάδα: 10 τουλάχιστον χρόνια μόνιμη διαμονή σε έναν Δήμο της Ελλάδας. Συνέντευξη: γνώση της ελληνικής γλώσσας και στοιχείων του ελληνικού πολιτισμού και της ελληνικής ιστορίας).
- Ο δάσκαλος παρεμβαίνει, όπου χρειάζεται, έτσι ώστε να μπορέσουν οι μαθητές να προχωρήσουν από το ειδικό, που περιγράφεται στη συγκεκριμένη περίπτωση, στο γενικό που ισχύει σε άλλες παρόμοιες περιπτώσεις (η μετάβαση από το ειδικό στο γενικό γίνεται με το κείμενο που ακολουθεί

και αφορά διαδικασίες πολιτογράφησης που ισχύουν σε άλλες χώρες και αναφέρονται και σε Έλληνες πολίτες).

- Στο τέλος εξάγονται γενικά συμπεράσματα που αφορούν όλες αυτού του είδους τις περιπτώσεις (σε ορισμένες περιπτώσεις οι άνθρωποι αλληάζουν χώρα μόνιμης διαμονής και για να είναι πολίτες με δικαιώματα και υποχρεώσεις πολιτογραφούνται στη χώρα αυτή).

..... Κεφάλαιο 3. Ζούμε όλοι μαζί στην Ελλάδα

Διάρκεια

1 x 45

Στόχοι

Οι μαθητές αναμένεται:

- Να **συνειδητοποιήσουν** ότι όλοι οι κάτοικοι της Ελλάδας, ανεξαρτήτως ιθαγένειας, έχουν δικαιώματα και υποχρεώσεις.
- Να **κατανοήσουν** τον τρόπο με τον οποίο διευρύνεται η έννοια του Έλληνα πολίτη, καθώς μεγαλώνουν και ενηλικιώνονται.

Διαθεματικές έννοιες

Αλληλεπίδραση, άτομο – σύνολο, ομοιότητες – διαφορές, αλληλαγή – συνέχεια.

Ικανότητες

Παρατήρηση, συζήτηση, σύγκριση, ανάληψη – σύνθεση, διατύπωση συμπερασμάτων.

Λεξιλόγιο

Πολίτης, δικαιώματα – υποχρεώσεις, χώρα – οικονομικοί μετανάστες.

Σύνδεση

Με το Κεφάλαιο 1.

Με καθημερινές μελέτες περίπτωσης μέσα από Μ.Μ.Ε. και Τύπο.

Προοργανωτής

Στην αρχή του κεφαλαίου τίθεται το πλαίσιο του μαθήματος. Δηλαδή ποια είναι η σχέση κάθε κατοίκου της Ελλάδας με το ελληνικό κράτος. Η Ελλάδα, όπως και άλλες χώρες, είναι μια χώρα στην οποία κατοικούν όχι μόνο Έλληνες πολίτες αλλά και αλλοδαποί.

Ο Αλέξανδρος και η Δανάη συστήνουν στους συμμαθητές τους δυο μέλη της κοινότητάς τους και τους καλούν να πάρουν μέρος στη συζήτηση και στις δραστηριότητες που ακολουθούν.

Βασικός στόχος του κεφαλαίου είναι να κατανοήσουν οι μαθητές ότι όλοι γεννιόμαστε με τα δικαιώματα του πολίτη. Όποιος είναι Έλληνας πολίτης έχει το δικαίωμα να εκλέγει, να εκλέγεται και να καταλαμβάνει δημόσιες θέσεις.

Οι καλεσμένοι:

Ο κ. Ηλίας, Έλληνας πολίτης και η κ. Νάντια, πολίτης της Ουκρανίας, οικονομική μετανάστρια στην Ελλάδα.

Περιγραφή Προτεινόμενων Δραστηριοτήτων

Στη δραστηριότητα 1, οι μαθητές πρέπει να διαβάσουν προσεκτικά καθεμιά από τις καρτέλες, που αφορούν σε δικαιώματα και υποχρεώσεις των κατοίκων της Ελλάδας (ανηλίκων – ενηλίκων, ιθαγενών – αλλοδαπών), συζητούν με το δάσκαλό τους και διευκρινίζουν ό, τι δεν καταλαβαίνουν. Συγκρίνοντας το περιεχόμενο των καρτελών διαπιστώνουν ότι:

Ο κ. Ηλίας και η κ. Νάντια είναι και οι δυο μέλη της ελληνικής κοινωνίας, έχουν την ιδιότητα του πολίτη, απολαμβάνουν τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα της χώρας μας και έχουν υποχρεώσεις. Εκείνο που τους διαφοροποιεί είναι ότι ως πολίτες διαφορετικών χωρών ασκούν τα πολιτικά τους δικαιώματα στο κράτος του οποίου έχουν την ιθαγένεια. Τα παιδιά είναι Έλληνες πολίτες, αλλά δεν έχουν ακόμα, λόγω ηλικίας, πολιτικά δικαιώματα.

Διδακτικές προσεγγίσεις

Δραστηριότητα 1:

Συζήτηση στο πλαίσιο της τάξης

Δραστηριότητα 2:

Δημιουργία/ συμπλήρωση χρονολογίου/ ιστοριογραμμής

Στη δραστηριότητα 2 και προκειμένου οι μαθητές να κατανοήσουν τη διεύρυνση της έννοιας του πολίτη, στην πάροδο του χρόνου, καλούνται να συμπληρώσουν, με λέξεις που τους δίνονται και τους είναι ήδη οικείες, μια ιστορική γραμμή.

Διδακτικές προσεγγίσεις:

Δημιουργία/ συμπλήρωση χρονολογίου/ ιστοριογραμμής: Πρόκειται για τη σύνθεση μιας σειράς γεγονότων έτσι ώστε να υπάρχει λογική αλληλουχία και να μοιάζει σαν μια ιστορία σε εξέλιξη, με αρχή, μέση και τέλος. **Στόχος** αυτής της τεχνικής είναι να οργανώσουν οι μαθητές τις γνώσεις τους, μέσα από δικές τους δράσεις, χρησιμοποιώντας επιμέρους γνωστικά στοιχεία (π.χ. πληροφορίες, γνώσεις κτλ.) και τα βιώματά τους. Έτσι μόνο η γνώση αποκτά νόημα για τους μαθητές και συνδέεται με ό,τι πραγματικά συμβαίνει. Τα γενικά στάδια που ακολουθούμε για την εφαρμογή της είναι τα εξής:

- Χωρισμός μαθητών σε ομάδες.
- Αποσαφήνιση του *χρόνου* και του *τόπου*, στο πλαίσιο των οποίων θα εργαστούν καθώς και ο *στόχος* που πρέπει να επιτύχουν.
- Ερωτήματα – κλειδιά ή πηγές για την άντληση του υλικού.
- Σύνθεση με τη χρονολογική σειρά που έχουν συμφωνήσει και στοχεύοντας πάντα τον τελικό στόχο της δραστηριότητας. Προσέχουν ώστε το ένα γεγονός να συνδέεται με το άλλο. Τους δίνεται ακόμη η δυνατότητα να συνδέουν και οριζόντια άλλα γεγονότα που θεωρούν σημαντικά.

Στο τέλος, όλες οι ομάδες μπορούν να συζητήσουν ή να συνθέσουν τα επιμέρους χρονολόγια τους. Καλό είναι να τα οπτικοποιήσουν (π.χ. με ένα σχεδιάγραμμα, μια αφίσα, αφηγούμενοι την ίδια την ιστορία) και να τα αναρτήσουν στην τάξη ή να τα παρουσιάσουν σε κάποιο κοινό.

Στη **δραστηριότητα 2**, η μέθοδος εφαρμόζεται ατομικά από κάθε μαθητή, σε ένα δοσμένο σχεδιάγραμμα και με συγκεκριμένες λέξεις – κλειδιά. Οι μαθητές θα αναφέρουν όλες τις ομάδες στις οποίες συμμετέχουν κάθε φορά και όχι μόνο τη νέα ομάδα. Αν ο χρόνος το επιτρέπει μπορεί να γίνει σύγκριση μεταξύ των ιστοριογραμμών και να διαπιστώσουν στοιχεία που τους ενώνουν και τους διαφοροποιούν.

..... Κεφάλαιο 4. Περικλής, πολίτης Αθηναίος

Διάρκεια

1 x 45'

Στόχοι

Οι μαθητές αναμένεται:

Προοργανωτής

Η Αθηνά και ο Αλέξανδρος, υιοθετώντας αντίστοιχα τους ρόλους της αρχαιολόγου και του ιστορικού προσκαλούν τους συμμαθητές τους σε έναν «ιστορικό» περίπατο στους δρόμους της Αθήνας, πόλης-κράτους, στα χρόνια του Περικλή. Σ' αυτό το κεφάλαιο παρουσιάζεται η έννοια του πολίτη στην αρχαία Αθήνα και αναζητούνται ομοιότητες - διαφορές μεταξύ της έννοιας του πολίτη τότε και τώρα.

- Να **συνειδητοποιήσουν** τη *διαχρονικότητα της έννοιας του «πολίτη».*
- Να είναι σε θέση να **περιγράψουν** τα δομικά στοιχεία της *ιδιότητας του (αρχαίου) Αθηναίου πολίτη.*
- Να **κατανοήσουν** τις *ομοιότητες και διαφορές του Αθηναίου πολίτη του τότε με του Έλληνα πολίτη του σήμερα.*

Διαθεματικές έννοιες

Ομοιότητα – διαφορά, διάσταση (χώρος – χρόνος), αλληλαγή – εξέλιξη (η έννοια του πολίτη από την αρχαιότητα έως σήμερα).

Ικανότητες

Σύγκριση, ανάληψη – σύνθεση, ανάπτυξη κριτικής σκέψης, διατύπωση συμπερασμάτων.

Λεξιλόγιο

Αθηναίος πολίτης, ενεργός και υπεύθυνος πολίτης.

Διδακτικές προσεγγίσεις

*Δραστηριότητες 1,2,3:
Συζήτηση στο πλαίσιο της τάξης.*

Σύνδεση

*Κεφάλαιο 3.
Μάθημα Ιστορίας Δ΄ Δημοτικού.*

Επισημάνσεις

Στην κλασική Αθήνα, η ιδιότητα του πολίτη ήταν αποκλειστικό προνόμιο ενός περιορισμένου αριθμού ελεύθερων, ενηλίκων αντρών. Με βάση το νόμο του Περικλή (451 π.Χ.), βασική προϋπόθεση για την ιδιότητα του πολίτη αποτελούσε η αθηναϊκή καταγωγή και από τους δύο γονείς (εξ αμφόιν αστών). Κάθε Αθηναίος πολίτης εγγραφόταν στο μητρώο του δήμου, απ' όπου καταγόταν ο πατέρας του, αφού αρχικά είχε πιστοποιηθεί και η αθηναϊκή καταγωγή της μητέρας του. Η Αθήνα αύξανε τα έσοδά της μέσω ενός λεπτομερούς φορολογικού συστήματος και αναθέτοντας τις λειτουργίες σε εύπορους πολίτες. (Πηγή: Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού).

Περιγραφή Προτεινόμενων Δραστηριοτήτων

Στη δραστηριότητα 1 οι μαθητές, ανακαλώντας και τις προγενέστερες γνώσεις τους από την Ιστορία της αρχαίας Αθήνας, που διδάχτηκαν στη Δ΄ Δημοτικού, ανακαλούν με τη βοήθεια εικόνων και κειμένων τι ίσχυε για τον Αθηναίο πολίτη εκείνα τα χρόνια. Δάσκαλος και μαθητές συζητούν τις πληροφορίες που τους δίνουν τα κείμενα και εστιάζουν το ενδιαφέρον τους: α) στα χαρακτηριστικά του Αθηναίου πολίτη στα χρόνια του Περικλή και β) στα δικαιώματα και στις υποχρεώσεις που απέρρεαν από αυτήν του την ιδιότητα.

Στη δραστηριότητα 2 η προσοχή εστιάζεται στις προϋποθέσεις της ηλικίας, του φύλου και της καταγωγής (και οι δυο γονείς) που ήταν απαραίτητες στην αρχαία Αθήνα, για να είναι κάποιος πολίτης Αθηναίος. Με αυτά ως βάση και ανακαλώντας όσα έμαθαν στο κεφάλαιο 3, οι μαθητές παρακινούνται να συγκρίνουν και να συζητήσουν τι χαρακτήριζε τον πολίτη τότε και τώρα, παρατηρώντας και τον αντίστοιχο πίνακα.

Στη δραστηριότητα 3 οι μαθητές μελετούν το απόσπασμα από τον Επιτάφιο του Περικλή και συμπληρώνουν ελεύθερα την ανοιχτή ερώτηση που ακολουθεί. Αναμένεται να εστιάσουν την προσοχή τους στο γεγονός ότι στην αρχαία Αθήνα ήταν **αναντίρρητη υποχρέωση των πολιτών η συμμετοχή στα κοινά και στη λήψη αποφάσεων** και, ως επακόλουθο να καταλήξουν στην εννοιολογική πλαισίωση των χαρακτηριστικών του **ενεργού και υπεύθυνου πολίτη. Δηλαδή συμμετοχή στα κοινά, ενδιαφέρον για τα πολιτικά ζητήματα, έντονα κοινωνικός όχι ατομιστής.**

Στη δραστηριότητα 4 οι μαθητές καλούνται να «δουν» εικόνες από τη σημερινή Ελλάδα μέσα από τα μάτια του Περικλή. Δηλαδή, να προσπαθήσουν να «μπουν» στη θέση του Περικλή

(ενσυναίσθηση) και να καταφέρουν να διακρίνουν τη μεταβολή (συνέχεια–απληγή, από το τότε στο σήμερα) που έχει συμβεί με την πάροδο των αιώνων. Και από αυτή τη θέση να προσπαθήσουν να σκιαγραφήσουν τον Έλληνα πολίτη του σήμερα.

Ο σημερινός Έλληνας πολίτης έχει πολιτικά δικαιώματα (εκλογές) και ενδιαφέρεται για τα πολιτικά ζητήματα (διάλογος πολιτών). Συμμετέχει και διεκδικεί τα δικαιώματά του (πορεία διαμαρτυρίας) και τέλος συνεισφέρει οικονομικά στο κράτος (εφορία).

Κεφάλαιο 5. Το κράτος και το έθνος

Διάρκεια

2 x 45´

Στόχοι

Οι μαθητές αναμένεται:

- Να **κατανοήσουν** τα στοιχεία που δομούν την έννοια του «κράτους».
- Να **μάθουν** κάποια από τα όργανα του κράτους.
- Να **κατανοήσουν** τα στοιχεία που δομούν την έννοια του «έθνους».
- Να είναι σε θέση να **διακρίνουν** τις δύο έννοιες βρίσκοντας ομοιότητες και διαφορές.

Διαθεματικές έννοιες

Αλληλεπίδραση, άτομο – σύνολο, ομοιότητες – διαφορές, διάσταση (χώρος – χρόνος), πολιτισμός.

Προοργανωτής

Η Δανάη και ο Αλέξανδρος δίνουν στους συμμαθητές τους τα οργανικά στοιχεία του κράτους. Αφορμώντας από την πόλη - κράτος της αρχαίας Ελλάδας τονίζονται τα χαρακτηριστικά στοιχεία του σύγχρονου κράτους και η διαφορά του από την έννοια έθνος.

Επισημάνσεις:

Για την έννοια του κράτους υπάρχουν διάφορες θεωρίες. Εδώ θα αναφερθεί η κρατούσα θεωρία στην Ελλάδα και στα περισσότερα κράτη. Έτσι ως **κράτος** ορίζεται «**ἡλαός εγκατεστημένος σε ορισμένη χώρα ενωμένος λειτουργικά και οργανωμένος σε σύστημα διαρκούς φύσεως, σχηματισμού και ασκήσεως της αυτοδύναμης κρατικής εξουσίας**». (Καραγιαννοπούλου – Λεηούδα, Ι., (1979), *Σημειώσεις Συνταγματικού Δικαίου*. Αθήνα: Αντ. Ν. Σάκκουλας)

Βασικό στοιχείο του κράτους είναι ο λαός, ο οποίος, υπό στενή έννοια, είναι οι πολίτες, οι οποίοι έχουν τα προσόντα του εκλογέος και αποτελούν κρατικό όργανο. Υπό ευρεία έννοια, ο λαός αποτελείται από εκείνους που ζουν στο κράτος σε ορισμένη στιγμή, έχουν την ιθαγένεια αυτού και αποτελούν συστατικό στοιχείο του κράτους (ό.π.).

Τα έθνη είναι σύνθετα φαινόμενα που σχηματίζονται από πολιτισμικούς, πολιτικούς και ψυχολογικούς παράγοντες. **Πολιτισμικά**, ένα έθνος είναι μια ομάδα ανθρώπων που μοιράζονται γλώσσα, θρησκεία, ιστορία και παραδόσεις. **Πολιτικά**, ένα έθνος είναι μια ομάδα ανθρώπων που αντιλαμβάνονται εαυτούς τους ως φυσική πολιτική κοινότητα. **Ψυχολογικά**, ένα έθνος

Ικανότητες

*Συζήτηση, σύγκριση, ανάλυση
– σύνθεση, ανάπτυξη κριτικής
σκέψης, αποσαφήνιση αξιών,*

*επικοινωνία, αποδοχή της διαφο-
ρετικότητας, δόμηση εννοιών.*

Λεξιλόγιο

*Εδαφική έκταση, ήαός, εξουσία,
Σύνταγμα, κράτος, όργανα του
κράτους, έθνος, πολιτισμικά
στοιχεία, Έλληνες της διασποράς.*

Διδακτικές προσεγγίσεις

Δραστηριότητες 1,2,3,4,7:

Συζήτηση στο πλαίσιο της τάξης

Δραστηριότητα 5:

Δημιουργία εκπαιδευτικής γωνιάς

Δραστηριότητα 6:

Παραγωγή γραπτού λόγου

Σύνδεση

*Με το μάθημα της Γεωγραφίας
της Ε΄ Δημοτικού.*

είναι μια ομάδα ανθρώπων που διακρίνεται από την κοινή αφοσίωση ή αγάπη προς την πατρίδα. Αυτό που διακρίνει τα έθνη από κάθε άλλη ομάδα ή συλλογικότητα είναι το γεγονός ότι τα μέλη του θεωρούν εαυτούς έθνος. (Heywood, A., (μτφ. Γ. Καράμπελας), (2006), *Εισαγωγή στην Πολιτική*. Αθήνα: Πόλις).

Περιγραφή Προτεινόμενων Δραστηριοτήτων

Στη δραστηριότητα 1 οι μαθητές πρέπει να εντοπίσουν στον χάρτη την ύπαρξη χωρών που οριοθετούνται με τα σύνορα. Η Δανάη τους δίνει τον ορισμό της χώρας και ο Αλέξανδρος τον ορισμό του ήαού. Στο κείμενο που ακολουθεί τους δίνονται και τα άλλα δύο στοιχεία του κράτους, δηλαδή η οργάνωση και η εξουσία.

Στη δραστηριότητα 2 αφού παρατηρήσουν τις εικόνες και τις συζητήσουν, παρακινούνται να κατανοήσουν ότι η εύρυθμη λειτουργία ενός κράτους βασίζεται στα όργανά του. Αναγνωρίζουν και ονομάζουν τα σημαντικότερα από αυτά: ήαός, βουλή, δικαστήρια, δημόσιοι υπάλληλοι. Πιθανές απαντήσεις στην ερώτηση. «Ξέρεις και κάποιο άλλο» είναι: Πρόεδρος της Δημοκρατίας, Υπουργοί, Κυβέρνηση, Προϊστάμενοι Υπουργείων.

Στη δραστηριότητα 3 προβληματίζονται, διατυπώνουν απόψεις και καταλήγουν σε συμπεράσματα σχετικά με το τι οφείλει να κάνει το κράτος για τους πολίτες που ζουν στην επικράτειά του. Ο δάσκαλος προτρέπει τους μαθητές να συνειδητοποιήσουν ότι το κράτος έχει υποχρεώσεις απέναντι στους πολίτες του και θα πρέπει κι εκείνοι να τις γνωρίζουν και να τις διεκδικούν. Αναμενόμενες απαντήσεις στη δραστηριότητα είναι: προστασία από φυσικούς κινδύνους, δωρεάν παιδεία, δημόσια έργα, ασφάλεια, περίθαλψη. Στην ερώτηση «τι πρέπει να κάνει ο πολίτης για το κράτος» είναι αποδεκτές απαντήσεις που αφορούν την τήρηση των νόμων, την προστασία του περιβάλλοντος, τη φροντίδα για την τρίτη ηλικία κ.ά..

Στη δραστηριότητα 4 δίνεται ο ορισμός του έθνους. Επιπλέον γίνεται λόγος για τους Έλληνες της διασποράς και για οικονομία χρόνου το κεφάλαιο θα μπορούσε να διδαχθεί παράλληλα με το αντίστοιχο κεφάλαιο της Γεωγραφίας.

Με τη δραστηριότητα 5 οι μαθητές έρχονται σε άμεση επαφή με τα ιδιαίτερα πολιτισμικά στοιχεία κάποιων συμμαθητών τους και εγκαθιδρύονται σχέσεις επικοινωνίας, σεβασμού και αποδοχής της διαφορετικότητας. Είναι ευνόητο ότι αυτή η δραστηριότητα δεν περιορίζεται στην ωριαία διδασκαλία, αλλά έχει διάρκεια.

Με αφορμή τη δημιουργία ενός δικού τους ποιήματος, στη δραστηριότητα 6, που αναφέρεται στα χαρακτηριστικά του δικού τους έθνους, οι μαθητές ανακεφαλαιώνουν τα όσα έμαθαν, διακρίνοντας τη διαφορά στις έννοιες «κράτος» -«έθνος» και ταυτόχρονα εκφράζοντας τη διαφορετικότητά τους.

Και οι δύο παραπάνω δραστηριότητες προσφέρονται για μια εκτενέστερη συζήτηση σχετικά με το τι συνδέει τους ανθρώπους, ακόμη και όταν ανήκουν σε διαφορετικά έθνη. Εισάγει τους μαθητές στη συνειδητοποίηση του κοινού «ανήκειν» σε ένα παγκόσμιο έθνος, αλλιά ταυτόχρονα και της ανάγκης/ δικαιώματος του καθενός μας να μην απωλέσει την πολιτισμική του ταυτότητα για την οποία πρέπει να αισθάνεται περήφανος αλλιά και ασφαλής.

Σε αυτήν ακριβώς τη συνύπαρξη και συμμετοχή όλων μας στα παγκόσμια δρώμενα στοχεύει η δραστηριότητα 7, στην οποία οι μαθητές παρακινούνται να φέρουν τις δικές τους εμπειρίες και γνώσεις αλλιά και να ανακαλύψουν καινούριες.

Άλλες περιπτώσεις, στις οποίες οι άνθρωποι από διαφορετικά έθνη συνεργάζονται, είναι: περιπτώσεις φυσικών καταστροφών (τσουνάμι, σεισμοί σε Ελλάδα και Τουρκία), επιστημονικές έρευνες (ιατρική, εξερεύνηση διαστήματος), θέματα εκπαίδευσης και πολλή αλλιά.

..... Κεφάλαιο 6. Είμαστε πολίτες της Ελλάδας, της Ευρώπης και του κόσμου

Διάρκεια

2 x 45´

Στόχοι

Οι μαθητές αναμένεται:

- Να **κατανοήσουν** την ευρύτητα της έννοιας του πολίτη και τη διεύρυνσή της από το τοπικό, στο ευρωπαϊκό και στο παγκόσμιο επίπεδο.
- Να είναι σε θέση να **διακρίνουν** δικαιώματα και υποχρεώσεις των Ευρωπαίων πολιτών.

Προοργανωτής

Ο Αλέξανδρος και η Δανάη παρακινούν τους συμμαθητές τους να κάνουν τη μετάβαση από την έννοια του Έλληνα πολίτη σε αυτήν του Ευρωπαίου πολίτη και να ανακαλύψουν τα χαρακτηριστικά της με τη βοήθεια των πληροφοριών και των δραστηριοτήτων του βιβλίου του μαθητή.

Η καλεσμένη:

Η μητέρα της Δανάης που θα μας δώσει πληροφορίες για τη δραστηριοποίηση της Μη Κυβερνητικής Οργάνωσης «Δίκαιο και Αλληλεγγύη Εμπόριο», με την ιδιότητα του μέλους σε αυτήν.

Επισημάνσεις:

Το «Δίκαιο και Αλληλεγγύη Εμπόριο», είναι μία κίνηση απέναντι στο ανεξέλεγκτο εμπόριο. Υπάρχουν διεθνείς οργανισμοί οι οποίοι στηρίζουν αυτή τη δράση. Μεταξύ αυτών είναι και ο EFTA (στο πλαίσιο της E.E.). Για να πάρει ένα τελικό προϊόν πιστοποίηση «δικαίου εμπορίου», πρέπει ο παραγωγός να έχει πληρωθεί

- *Να ευαισθητοποιηθούν για την ύπαρξη κοινών παγκόσμιων προβλημάτων και να συνειδητοποιήσουν ότι οι επιπτώσεις τους αφορούν όλους.*
- *Να είναι σε θέση να σκέφτονται, να προτείνουν λύσεις και να συμμετέχουν στην επίλυση αυτών των προβλημάτων.*

Διαθεματικές έννοιες

Αλληλεπίδραση, άτομο – σύνολο, ομοιότητες – διαφορές, διάσταση (χώρος – χρόνος).

Ικανότητες

Σύγκριση, ανάλυση – σύνθεση, ανάπτυξη κριτικής σκέψης, αποσαφήνιση αξιών, επικοινωνία, αλληλαγία στάσεων, συμμετοχή, δράση.

Λεξιλόγιο

Ευρωπαϊκή Ένωση, Ευρωπαίος Πολίτης, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, πολίτης του κόσμου, παγκόσμια προβλήματα, Δίκαιο και Αλληλεγγύη Εμπόριο.

Σύνδεση

Με το κεφάλαιο 5.

Με επίκαιρα κείμενα και γεγονότα (Μ.Μ.Ε., Τύπος).

Με δραστηριότητες στο πλαίσιο των καινοτόμων δράσεων.

Διδακτικές προσεγγίσεις

Δραστηριότητες 1,2,4:

Συζήτηση στο πλαίσιο της τάξης

Δραστηριότητα 3,5:

Χάρτης εννοιών.

σε μια τιμή αξιοπρεπή για τη διαβίωσή του και σε όλη τη διαδικασία παραγωγής να μη μεσοληβεί εργασία ανασφάλιστη, όπως είναι η παιδική εργασία. Επιπλέον, μέσω του «δίκαιου εμπορίου» δίνεται ενίσχυση στα μη ανεπτυγμένα οικονομικά κράτη και σε άλλους τομείς (εκπαίδευση, υγεία, τεχνολογία).

Περιγραφή Προτεινόμενων Δραστηριοτήτων

Στη δραστηριότητα 1 με τη βοήθεια και του χάρτη γίνεται μια συνοπτική παρουσίαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των στόχων της.

Στη δραστηριότητα 2 παρουσιάζονται τα βασικά δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μέσα από τη μελέτη περίπτωσης ενός ευρωπαϊκού προγράμματος που έχουν δικαίωμα να συμμετέχουν οι μαθητές διαπιστώνουν το πώς εφαρμόζονται τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των Ευρωπαίων πολιτών. Η επιλογή της Ισπανίας ως μιας χώρας συνεργασίας και ανταλλαγής δράσεων με τους Έλληνες μαθητές επιλέχθηκε γιατί έχει μεσογειακό κλίμα και εμφανίζει τα ίδια προβλήματα με τη χώρα μας στο θέμα των δασικών πυρκαγιών.

Στη δραστηριότητα 3 οι μαθητές παρατηρούν και σχολιάζουν τη φωτογραφία που τους έστειλαν οι Ισπανοί συμμαθητές τους. Συζητούν και συμπληρώνουν ομαδικά το δομημένο χάρτη εννοιών, έτσι ώστε να μεταβούν από την ιδέα του ευρωπαίου πολίτη στην ιδέα του παγκόσμιου πολίτη.

Στόχος της δραστηριότητας 4 είναι η συνειδητοποίηση από τους μαθητές ότι μια απλή καθημερινή μας συνήθεια τελικά επηρεάζει όλην τον πλανήτη. Οι μαθητές διαβάζουν τις πληροφορίες για τη σοκολάτα και συμπληρώνουν το ημιδομημένο διάγραμμα ροής, που αναδεικνύει αιτιώδεις σχέσεις. Για παράδειγμα, όταν κόβονται τα δέντρα των τροπικών δασών, προκαλείται αποψίλωση, μείωση της βιοποικιλότητας και του οξυγόνου και εν τέλει, ερημοποίηση.

Όταν γίνεται αλόγιστη χρήση φυτοφαρμάκων, προκαλείται ρύπανση των υπογείων υδάτων, του εδάφους και του υπεδάφους, η οποία προκαλεί ανθρώπινες ασθένειες.

Επειδή όμως πρόκειται για ένα ζήτημα υπό διαπραγμάτευση, που είναι πολύ πιθανό να δημιουργήσει αισθήματα ενοχής στους μαθητές, ο δάσκαλος καλό είναι να προχωρήσει άμεσα στην επίσκεψη της μητέρας της Δανάης και τις πληροφορίες που αυτή φέρνει στην τάξη και να δώσει χρόνο για συζήτηση στους μαθητές. Με το τέλος του κεφαλαίου οι μαθητές πρέπει να έχουν κατανοήσει την ευρύτητα της έννοιας του πολίτη στη σημερινή παγκοσμιοποιημένη κοινωνία, τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα που απορρέουν από αυτήν αλλά και τον βαθμό της δικής τους ευθύνης που σε καμία περίπτωση δεν είναι του μεγέθους ευθύνης που φέρουν τα κράτη, οι κυβερνήσεις και οι εκάστοτε πολιτικές τους (*πολιτική διάσταση*).

Διδακτικές Προσεγγίσεις:

Χάρτης Εννοιών: Πολλές φορές κατά τη διαδικασία επίλυσης ενός προβλήματος διευκολύνει την οργάνωση των ιδεών και σκέψεών μας η δημιουργία ενός χάρτη εννοιών.

Για τη χαρτογράφηση εννοιών ακολουθούνται τα εξής βήματα:

- Εντοπισμός των κύριων εννοιών που αφορούν στο υπό εξέταση ζήτημα.
- Ιεράρχηση των εννοιών από τις περισσότερο γενικές, στις επιμέρους έννοιες και τέλος στις πλέον εξειδικευμένες.
- Σχεδιασμός του χάρτη: α) Κάθε έννοια σε κύκλο, β) Στην κορυφή ή στη μέση η περισσότερο γενική έννοια, γ) Κάτω ή γύρω από αυτήν τοποθετούνται οι επιμέρους έννοιες, δ) Σύνδεση των εννοιών μεταξύ τους (με γραμμές ή βελόνες), ε) Αν χρειάζεται προσθέτουν και συνδυαστικές λέξεις για να δείξουν τον τρόπο που συνδέονται οι έννοιες μεταξύ τους και να σχηματίζονται λογικοί συνειρμοί.

Ο δάσκαλος καλό είναι, πριν εφαρμόσει τη διδακτική προσέγγιση του χάρτη εννοιών, να βεβαιωθεί ότι οι μαθητές του έχουν κατανοήσει ότι: ένα **πρόβλημα** έχει **αίτια**, προκαλεί **επιπτώσεις** και αντιμετωπίζεται με **μέτρα** (συλλογικά και ατομικά, βραχυπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα, σε τοπικό, περιφερειακό ή παγκόσμιο επίπεδο).

*Στη δραστηριότητα 3 το **πρόβλημα** είναι οι δασικές πυρκαγιές. (1)*

Αιτίες του προβλήματος: Οι περισσότερες πυρκαγιές στα δάση προέρχονται από ανθρώπινες δραστηριότητες και από αυτές, ίσως οι πιο πολλές, από αμέλεια.

Οι πιο πολλές πυρκαγιές από αμέλεια οφείλονται σε:

Πέταμα αναμμένων τσιγάρων και σπύριτων, απρόσεκτο άναμμα και εγκατάλειψη εστιών φωτιάς μέσα ή κοντά σε δάση, καθάρισμα χωραφιών (κάψιμο καλαμιών, χόρτων κλπ.), κάψιμο βοσκοτόπων, κάψιμο σκουπιδιών, σπινθήρες μηχανημάτων. (2)

Επηρεάζει τους κατοίκους της Ελλάδας γιατί κάθε χρόνο καίγονται χιλιάδες στρέμματα δάσους και δασικών εκτάσεων. Χάνονται ανθρώπινες ζωές, καταστρέφονται περιουσίες, μειώνεται η δυνατότητα των εδαφών να συγκρατήσουν τα νερά των βροχών και να εμπλουτίσουν τα υπόγεια νερά, τις πηγές και τα ποτάμια, με αποτέλεσμα τη λειψυδρία. Τα εδάφη οδηγούνται στην ερημοποίηση, μειώνεται η βιοποικιλότητα (ενδημικά είδη μειώνονται ή εξαφανίζονται), μείωση του οξυγόνου, κλιματικές αλλαγές.

Στερούμαστε την πολύτιμη ξυλεία και τα άλλα δασικά προϊόντα για πολλά χρόνια, μέχρι να ξαναγίνει - αν ξαναγίνει - το δάσος όπως ήταν πριν καεί.

Δημιουργούνται διάφορα προβλήματα κοινωνικά, υγείας, εργασίας, αναψυχής κλπ..

Επιβαρύνεται η οικονομία με τις τεράστιες δαπάνες κατάσβεσης και τις ανυπολόγιστες επίσης δαπάνες που απαιτούνται για την αποκατάσταση των ζημιών. (3)

Με τις πυρκαγιές επηρεάζονται και οι κάτοικοι άλλων περιοχών της γης, από την ελάττωση του οξυγόνου, τη μείωση της βιοποικιλότητας, την αύξηση της θερμοκρασίας της γης και τις κλιματικές αλλαγές. (4)

Λύσεις: η πρόληψη είναι ο καλύτερος τρόπος αντιμετώπισης του μεγάλου κινδύνου που απειλεί τα δάση μας - των πυρκαγιών. Η Πολιτεία πρέπει να ενισχύσει το σύστημα πρόληψης των πυρκαγιών, να διαθέτει τους μηχανισμούς έγκαιρης κατάσβεσης, ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των πολιτών. Κάθε πολίτης να αναπτύξει την ατομική ευθύνη όπως: Να μην ανάβει ή να διατηρεί φωτιά για οποιοδήποτε σκοπό στο ύπαιθρο και μέσα σε δάση ή δασικές εκτάσεις ή πλησίον τους και μέχρι απόσταση τριακοσίων μέτρων. Να μην πετά αναμμένα τσιγάρα μέσα στα δάση και στις δασικές εκτάσεις.

Να μην καίει αγρούς ή αγροτικές εκτάσεις ή χορτολιβαδικά εδάφη όταν βρίσκονται μέσα σε δάση ή δασικές εκτάσεις ή κοντά τους και μέχρι απόστασης τριακοσίων μέτρων κλπ. Γενικά δεν πρέπει να γίνει χρήση της φωτιάς στο ύπαιθρο.

Να μην τοποθετεί ή να εγκαταλείπει εύφλεκτες ύλεις, άχρηστα είδη και απορρίμματα μέσα σε δάση ή δασικές εκτάσεις και μέχρι απόστασης τριακοσίων μέτρων. (5)

Οι λύσεις είναι ίδιες για όλες τις χώρες και εξαρτώνται κάθε φορά από τα ιδιαίτερα τοπικά αίτια και τις συνθήκες. (6)

Οι μαθητές καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι ένα πρόβλημα τοπικό μπορεί να έχει εθνικές και παγκόσμιες διαστάσεις. (7)

..... Κεφάλαιο 7. Είναι και δική μου δουλειά;

Διάρκεια

2 x 45´

Στόχοι

Οι μαθητές αναμένεται:

- Να **κατανοήσουν** μέσα από συγκεκριμένες δραστηριότητες (τοπικού – παγκόσμιου ενδιαιτήματος) την ανάγκη συμμετοχής σε κοινές δράσεις και αγώνες για την επίτευξη σκοπών προς όφελος όλων των πολιτών.
- Να **αναπτύξουν** την κριτική σκέψη, να **οδηγηθούν** σε αποσαφήνιση αξιών και αλληλαγών στάσεων και να **συνειδητοποιήσουν** ότι μόνο με τη δράση όλων επιλύονται τα παγκόσμια προβλήματα.

Προοργανωτής

Ο Αλέξανδρος και η Δανάη ανακοινώνουν στους συμμαθητές τους μια περίπτωση τοπικής συλλογικής δράσης που συνέβη στην Ελλάδα. Σ' αυτό το κεφάλαιο τονίζεται η σημασία της εμπλοκής και της δραστηριοποίησης των ατόμων για την επίλυση προβλημάτων.

Περιγραφή Προτεινόμενων Δραστηριοτήτων

Η δραστηριότητα 1 εμπλέκει τους μαθητές σε μία μελέτη περίπτωσης «Η προσπάθεια μετατροπής του παλιού σχολείου Πανοράματος Θεσσαλονίκης σε χώρο στάθμευσης αυτοκινήτων». Οι μαθητές με τη βοήθεια και των ερωτήσεων συνειδητοποιούν ότι η δραστηριοποίηση και η συμμετοχή όλων της τοπικής κοινωνίας για την ευόδωση ενός σκοπού για το κοινό καλό μπορεί να φέρει άμεσα αποτελέσματα και να οδηγήσει στην επίλυση των τοπικών προβλημάτων. Ο δάσκαλος καλό είναι να επιμείνει, ώστε να γίνει συνείδηση των μαθητών ότι υπάρχουν εφικτές λύσεις και δεν πρέπει να διακατέχονται από αισθήματα ηττοπάθειας. Αντίθετα, η έννοια του ενεργού πολίτη σημαίνει συμμετέχω και αγωνίζομαι για τα κοινά, αποδίδοντας κάθε φορά τις ευθύνες σε αυτούς που τις έχουν και αναλαμβάνοντας τις δικές μου στο βαθμό που μου αναλογεί. Βέβαια αυτή η συμμετοχή πρέπει να γίνεται μετά από σκέψη και εκτίμηση παραμέτρων όπως: το δίκαιο του αιτήματος και το κοινό συμφέρον και όχι η εξυπηρέτηση ιδιοτελών συμφερόντων.

Στη δραστηριότητα 2 δίνονται πληροφορίες στους μαθητές μέσα από κείμενα και εικόνες για το πλέον επίκαιρο ζήτημα των κλιματικών αλλαγών. Συνειδητοποιούν ότι τα αίτιά του είναι ποικίλα και άμεσα συνδεδεμένα με τις ανθρώπινες δραστηριότητες και οι επιπτώσεις του αφορούν τους πολίτες σε παγκόσμιο επίπεδο.

Διαθεματικές έννοιες

Αλληλεπίδραση, άτομο – σύνολο, ομοιότητες – διαφορές, διάσταση (χώρος – χρόνος).

Ικανότητες

Σύγκριση, ανάλυση – σύνθεση, ανάπτυξη κριτικής σκέψης, αποσαφήνιση αξιών, επικοινωνία, αλληλαγή στάσεων, συμμετοχή, δράση.

Λεξιλόγιο

Τοπικά, παγκόσμια προβλήματα, συμμετοχή, επίλυση προβλημάτων, τοπικές – παγκόσμιες Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις.

Σύνδεση

Με το κεφάλαιο 6.

Με επίκαιρα κείμενα και γεγονότα

(Μ.Μ.Ε., Τύπος).

Με δραστηριότητες στο πλαίσιο των καινοτόμων δράσεων.

Διδακτικές προσεγγίσεις

Δραστηριότητα 1:

Μελέτη περίπτωσης

Δραστηριότητα 2:

Συζήτηση στο πλαίσιο της τάξης

Δραστηριότητα 3:

Συζήτηση στο πλαίσιο των μαθητικών μικρο-ομάδων

Δραστηριότητα 4:

Συμπλήρωση ερωτηματολογίου

Χάρτης εννοιών

Στη δραστηριότητα 3 γίνεται συζήτηση στο πλαίσιο των μαθητικών μικρο – ομάδων. Η κάθε μικρο-ομάδα συζητά τις τρεις απόψεις και ανακοινώνει στην τάξη με ποια συμφωνεί και για ποιους λόγους. Στη συνέχεια η Δανάη κι ο Αλέξανδρος προτείνουν κάποιες απλές καθημερινές συμπεριφορές που μπορούν να βοηθήσουν και οι μαθητές παρακινούνται να δώσουν παραδείγματα αλληλαγής συμπεριφοράς και συνηθειών συμμετέχοντας στην ευρύτερη επίλυση του προβλήματος. Άλλες απαντήσεις: θα πηγαίνω στο σχολείο με τα πόδια και θα προτείνω στους γονείς μου να μετακινούνται με τα μέσα μαζικής μεταφοράς, θα αγοράζω προϊόντα με συσκευασίες επαναχρησιμοποιούμενες, θα περιορίσουμε τη χρήση κλιματιστικών και πολλής άλλης.

Για αυτό το ζήτημα αλλα και για άλλα δραστηριοποιούνται και πολλής *Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις*, τοπικές και παγκόσμιες, για τις οποίες γίνεται μια σύντομη αναφορά στο κείμενο που ακολουθεί. Ο δάσκαλος μπορεί, εφόσον το επιθυμεί, να δώσει περισσότερη έμφαση στις ΜΚΟ και να επεξεργαστεί τη δράση τους περαιτέρω.

Με τη δραστηριότητα 4 οι μαθητές αναφέρονται σε προβλήματα που τους ενδιαφέρουν λιγότερο ή περισσότερο. Κατόπιν επιλέγουν εκείνο το πρόβλημα που συγκεντρώνει τις περισσότερες προτιμήσεις και συμπληρώνουν ελεύθερα το χάρτη εννοιών που αισθητοποιείται με την εικόνα ενός δέντρου. Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να μεταφερθεί και σε ένα χαρτόνι ή σε έναν τοίχο της τάξης.

Κεφάλαιο 8: Τι έμαθα ως τώρα

Δραστηριότητα 1: Η ταυτότητα διαφοροποιείται για τον κάθε μαθητή.

Δραστηριότητα 2: 1Λ/ 2Λ/ 3Σ/ 4Σ/ 5Σ/ 6Σ/ 7Λ/ 8Λ

Δραστηριότητα 3: Α2/ Β1/ Γ3/Δ4

Δραστηριότητα 4: Θα συμπληρωθεί στο πλαίσιο των μικρο-ομάδων και θα θεωρηθούν σωστές εκείνες οι απαντήσεις που τεκμηριώνονται επαρκώς.

Πρόβλημα	Υπεύθυνος για τη λύση του	Λύσεις
Τα παιδιά βλέπουν πολλή ώρα τηλεόραση και δεν αθλούνται.	Το παιδί, η οικογένεια	Συζητούν τα μέλη της οικογένειας και, ανάλογα με τα ενδιαφέροντα, μπορεί να εγγράφουν σε αθλητικούς συλλόγους.
Θέλω να πηγαίνω στο σχολείο με το ποδήλατο, αλλά οι γονείς μου φοβούνται τα αυτοκίνητα.	Οικογένεια, δήμος, κράτος	Ποδηλατόδρομοι.
Πολλά παιδιά εγκαταλείπουν το σχολείο πριν ολοκληρώσουν την υποχρεωτική εκπαίδευση.	Οικογένεια, κράτος	Τήρηση των νόμων, απαγόρευση της παιδικής εργασίας.
Όλο και περισσότερα παιδιά στην Αφρική πεθαίνουν από αρρώστιες.	Όλοι οι άνθρωποι	Ατομική και συλλογική δράση (αναφορά στις οργανώσεις).

Δραστηριότητα 5: Θα συμπληρωθεί στο πλαίσιο των μικρο-ομάδων

Σχέδιο δράσης

Τι σκοπεύουμε να κάνουμε;
Ενημερώνουμε τους κατοίκους της γειτονιάς
Απευθυνόμαστε στον Δήμο
Στέλνουμε επιστολές στα Μ.Μ.Ε.
Οργανώνουμε εκδήλωση διαμαρτυρίας

Ποιος θα μας βοηθήσει;
Οι γονείς και ο σύλλογος γονέων του σχολείου
Οι δάσκαλοι
Οι κάτοικοι της γειτονιάς
Σύλλογοι της περιοχής
Ο Δήμος

Τι χρειαζόμαστε; Βάλε Χ σε ό,τι θεωρείς αναγκαίο

- Επικοινωνία με οργανισμούς
- Συνεργασία με άλλους ανθρώπους
- Διάλογο μεταξύ μας
- Να μάθουμε περισσότερα για τη λειτουργία των κινητών τηλεφώνων
- Να γνωρίσουμε όλα τα παιδιά της γειτονιάς.

ΕΝΟΤΗΤΑ Β ΕΧΟΥΜΕ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ

..... Κεφάλαιο 1. Γνωρίζουμε τα δικαιώματά μας, αναλαμβάνουμε τις υποχρεώσεις μας

Διάρκεια

1 x 45´

Στόχοι

Οι μαθητές αναμένεται:

- **Να κατανοήσουν** τη σημασία της έννοιας **δικαίωμα**.
- **Να διακρίνουν** τις έννοιες **ανάγκη – επιθυμία**.
- **Να συνειδητοποιήσουν** ότι οι **ανάγκες** δημιουργούν **δικαιώματα** και ότι σε κάθε **δικαίωμα** αντιστοιχεί και μια **υποχρέωση**.
- **Να είναι σε θέση να διακρίνουν βασικές** πανανθρώπινες **ανάγκες**.
- **Να συνειδητοποιήσουν** ότι η ικανοποίηση των **βασικών αναγκών** είναι **κοινή** για όλους τους ανθρώπους.
- **Να κατανοήσουν** ότι η μη τήρηση (αθέτηση) των **υποχρεώσεων** επιφέρει **επιπτώσεις**.
- **Να κατανοήσουν** ότι τα **δικαιώματα** του ενός **σταματούν** εκεί που **αρχίζουν** τα **δικαιώματα** του άλλου.

Διαθεματικές έννοιες

Αλληλεπίδραση, σύστημα, μεταβολή, άτομο – κοινότητα, επικοινωνία, πολιτισμός.

Προοργανωτής

Η Δανάη και ο Αλέξανδρος αποσαφηνίζουν τις έννοιες δικαίωμα - υποχρέωση και ανάγκη - επιθυμία μέσα από συγκεκριμένα παραδείγματα.

Περιγραφή Προτεινόμενων Δραστηριοτήτων

Στη δραστηριότητα 1 οι μαθητές καλούνται να διαχωρίσουν τις ανάγκες από τις επιθυμίες.

Στη δραστηριότητα 2 εστιάζουν στις δικές τους ανάγκες. Συζητούν για βασικές ανάγκες και τις συνδυάζουν με τα αντίστοιχα δικαιώματα.

Στη συζήτηση που ακολουθεί, με τη βοήθεια της δραστηριότητας 3 οι μαθητές αναμένεται να καταλήξουν στο συμπέρασμα ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν παρόμοιες ανάγκες και ως εκ τούτου θεμελιώνουν τα ίδια δικαιώματα. Αυτές τις ανάγκες μπορεί να τις ικανοποιούν με διαφορετικό τρόπο ανάλογα με την κοινωνικοοικονομική τους κατάσταση και το πολιτισμικό τους υπόβαθρο.

Στη δραστηριότητα 4 γίνεται η σύνδεση βασικών αναγκών με δικαιώματα ενώ στη δραστηριότητα 5 κάνουν τη σύνδεση δικαιώματος-υποχρέωσης.

Η δραστηριότητα 6 είναι μια μελέτη περίπτωσης: *τι συμβαίνει όταν για κάποιο λόγο δεν τηρούμε τις υποχρεώσεις μας!* Διαβάζοντας το κείμενο και απαντώντας στις ερωτήσεις οι μαθητές καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι πολλές φορές η αθέτηση των υποχρεώσεών μας επιφέρει κυρώσεις με σημαντικότερη τη στέρηση των δικαιωμάτων μας. Εφόσον ο χρόνος το επιτρέπει, ο δάσκαλος μπορεί να προκαλέσει συζήτηση για την παραβίαση σημαντικών ανθρώπινων δικαιωμάτων (κλοπή, φόνος) και επομένως αθέτηση της βασικής υποχρέωσης όλων των πολιτών που είναι ο σεβασμός των δικαιωμάτων του άλλου και τις βαρύτερες νομικές κυρώσεις που αυτό επιφέρει (στέρηση πολιτικών δικαιωμάτων, φυλακή).

Με αφορμή τη συζήτηση που προκύπτει από τη δραστηριότητα 7 οι μαθητές προβληματίζονται για τα όρια των δικαιωμάτων τους. Καλό είναι ο δάσκαλος να τους παροτρύνει να

Ικανότητες

Αξιολόγηση – αξιοποίηση πληροφοριών, εξαγωγή -διατύπωση συμπερασμάτων, δυνατότητα γενίκευσης- εφαρμογής και σε άλλες περιπτώσεις.

Λεξιλόγιο

Ανάγκη – δικαίωμα – υποχρέωση, αθέτηση υποσχέσεων, παραβίαση δικαιωμάτων, κυρώσεις – επιπτώσεις.

Σύνδεση

Με την καθημερινότητα και τα βιώματα των μαθητών.

Διδακτικές προσεγγίσεις

*Δραστηριότητες 1, 2,3,4,5,7:
Συζήτηση στο πλαίσιο της τάξης.
Δραστηριότητα 6:
Μελέτη Περίπτωσης.*

αναφέρουν και άλλα παρόμοια παραδείγματα από τη σχολική τους καθημερινότητα και να καταλήξουν στο συμπέρασμα ότι ένα από τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα είναι ο σεβασμός της προσωπικότητας και της αξιοπρέπειας του άλλου.

..... **Κεφάλαιο 2. Υπερασπιζόμαστε τα δικαιώματά μας**

Διάρκεια

2 x 45'

Στόχοι

Οι μαθητές αναμένεται:

- *Να **γνωρίσουν** την ιστορική διαδρομή της κατάκτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και να **κατανοήσουν** ότι ο σεβασμός τους είναι αποτέλεσμα αγώνων.*
- *Να **μάθουν** ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα προστατεύονται*

Προοργανωτής

Το κεφάλαιο ξεκινά με μια ερώτηση ρητορικού τύπου σχετικά με την κατάκτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο πέρας των αιώνων. Με τη βοήθεια των κειμένων που ακολουθούν οι μαθητές γνωρίζουν την ιστορική διαδρομή και τους αγώνες που κατοχύρωσαν τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η έννοια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη σύγχρονη εκδοχή της έχει ως σημείο αφετηρίας τη Γαλλική Επανάσταση (1789).

Περιγραφή Προτεινόμενων Δραστηριοτήτων

Στη δραστηριότητα 1 οι μαθητές, αφού μάθουν για την Οικουμενική Διακήρυξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, χωρίζονται σε ομάδες και μελετούν ένα από τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα (κατά επιλογή τους). Με τη βοήθεια της ερώτη-

από οικουμενικές διακηρύξεις και διεθνείς συμβάσεις και ότι υπάρχει ειδική διακήρυξη για τα δικαιώματα του παιδιού.

- Να **κατανοήσουν** ότι η μη ικανοποίηση βασικών δικαιωμάτων έχει επιπτώσεις στην ποιότητα της ζωής των ανθρώπων.
- Να **συνειδητοποιήσουν** ότι η παραβίαση των δικαιωμάτων συνιστά αξιόποινη πράξη και τιμωρείται.

Διαθεματικές έννοιες

Αλληλεπίδραση, σύστημα, μεταβολή, άτομο – κοινωνία, επικοινωνία, πολιτισμός.

Ικανότητες

Αξιολόγηση – αξιοποίηση πληροφοριών, εξαγωγή -διατύπωση συμπερασμάτων, δυνατότητα γενίκευσης- εφαρμογής και σε άλλες περιπτώσεις.

Λεξιλόγιο

παραβίαση δικαιωμάτων, κυρώσεις – επιπτώσεις, Οικουμενική Διακήρυξη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Διεθνής Σύμβαση Δικαιωμάτων Παιδιού.

Σύνδεση

Με την καθημερινότητα και τα βιώματα των μαθητών.

Διδακτικές προσεγγίσεις

Δραστηριότητες 1, 2:

Συζήτηση στο πλαίσιο της τάξης.

Δραστηριότητα 3:

Παιχνίδι Ρόλων.

ους διαπιστώνουν την αξία του μέσα από τις αλλαγές που θα έφερνε στη ζωή τους η έλληψή του.

Κατόπιν, οι μαθητές καλούνται να προβληματιστούν για την αναγκαιότητα της θέσπισης ειδικών δικαιωμάτων για τα παιδιά και τους δίνονται πληροφορίες για τη Σύμβαση των Δικαιωμάτων του παιδιού και για βασικά δικαιώματα που αυτή περιλαμβάνει. Καλό είναι ο δάσκαλος να ανατρέξει σε παραδείγματα από την επικαιρότητα για να κατανοήσουν οι μαθητές τη σημασία της προστασίας των δικαιωμάτων του παιδιού και να τους ενθαρρύνει να μιλήσουν και για τις δικές τους εμπειρίες.

Έτσι γίνεται πιο εύκολη η μετάβαση στη δραστηριότητα 2, όπου με τη βοήθεια ενός παιχνιδιού ρόλων οι μαθητές συζητούν για μια πολύ συχνή παραβίαση των δικαιωμάτων τους, που είναι η σωματική κακοποίηση. Στο τέλος της δραστηριότητας αναμένεται να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι σε καμία περίπτωση η ενδοοικογενειακή βία δεν επιτρέπεται και δεν μπορεί να νομιμοποιηθεί, γιατί αποτελεί κατάφωρη παραβίαση βασικού ανθρώπινου δικαιώματος και τιμωρείται αυστηρά από το Νόμο.

Διδακτικές Προσεγγίσεις

Παιχνίδι Ρόλων: Πρόκειται για μια διδακτική προσέγγιση που σκοπό έχει να καλλιεργήσει στους μαθητές τις ικανότητες του διαλόγου, της σκέψης και της ανάληψης πρωτοβουλιών καθώς και της συνεργασίας και της σύνθεσης διαφορετικών μεταξύ τους απόψεων και ιδεών για την εύρεση μιας αποδεκτής, από όλους τους εμπλεκόμενους, λύσης.

Το παιχνίδι ρόλων αναπτύσσεται στα εξής στάδια:

- Επιλογή θέματος: «Το ξύλο δε βγήκε από τον Παράδεισο»...
- Δημιουργία σεναρίου: μια πραγματική ή φανταστική ιστορία, που όμως να έχει πολλά στοιχεία της καθημερινότητας. Εδώ πρόκειται για την ιστορία ενός παιδιού που κακοποιούνταν σωματικά από τους δικούς του.
- Την ανάδειξη ρόλων σχετικών με το σενάριο. Στην προκειμένη περίπτωση οι ρόλοι είναι: α) το παιδί που κακοποιείται, β) ένας γονιός που προσπαθεί να αποφασίσει, αν πρέπει ή όχι να χτυπά το παιδί του, γ) ένας πολίτης που θεωρεί ότι το ξύλο είναι ένα παιδαγωγικό μέσο και δ) ένας εκπρόσωπος της UNICEF που υποστηρίζει ότι όταν χτυπάμε ένα παιδί τού παραβιάζουμε ένα σημαντικό δικαίωμα.

- Προετοιμασία με τη μέθοδο της συζήτησης στο πλαίσιο των μικρο – ομάδων της τάξης του κάθε ρόλου. Ο ρόλος προετοιμάζεται από όλη την ομάδα: αναζητούνται και με τη βοήθεια του κειμένου τα χαρακτηριστικά του κάθε ρόλου και γίνεται η επιλογή της κατάλληλης επιχειρηματολογίας. Μπορούν να γραφούν και κάποια στον πίνακα από όπου η κάθε ομάδα θα αντλήει για να κατασκευάσει το ρόλο της.

Παιδί: εκφράζει τα αρνητικά συναισθήματα που νιώθει όταν το χτυπούν (πόνο, απόρριψη, στενοχώρια, θλίψη, ντροπή) και ήλθει γιατί προτιμά να το συμβουλευτούν παρά να το κακοποιούν

Γονιός: Επικαλείται ότι και οι δικοί του γονείς, όταν ήταν μικρός τον χτυπούσαν για να τον συνετίσουν. Ένα χαστούκι δεν έβλαψε ποτέ κανέναν. Καμία φορά δεν θέλει να δείρει το παιδί του, αλλά του ξεφεύγει πάνω στα νεύρα και στην κούρασή του. Μετά νιώθει και ο ίδιος στενοχωρημένος και απογοητευμένος. Βέβαια, ξέρει ότι το ξύλλο δε θεωρείται μέσο διαπαιδαγώγησης και ότι υπάρχει και τιμωρία για όποιον γονιό χτυπάει το παιδί του. Γι' αυτό και προτιμά να «ξεπερνά τον θυμό του» και να αντιμετωπίζει το παιδί του, όταν νιώθει ήρεμος, χωρίς φωνές.

Πολίτης: Επικαλείται το δικαίωμα του γονιού να ανατρέφει όπως αυτός νομίζει το παιδί του, ακόμη και να το χτυπά, όταν όλα τα άλλα μέσα δεν φέρνουν αποτέλεσμα, προκειμένου να γίνει «σωστός» άνθρωπος για την κοινωνία. Ωστόσο, παραδέχεται ότι τόσα χρόνια έχουν δει πολλή τα μάτια του και τελικά το ξύλλο δε φαίνεται να ωφελεί κανέναν. Δεν βελτιώνεται η συμπεριφορά των παιδιών, αντίθετα μαθαίνουν να απαντούν στη βία με τη βία. Με το ξύλλο οι γονείς, πολλές φορές, παρασύρονται από τον θυμό τους και μπορεί να βλάψουν ακόμη και τη σωματική ακεραιότητα του παιδιού. Επομένως, είναι προτιμότερος ο διάλογος, οι συμβουλές και το καλό παράδειγμα των γονιών.

Εκπρόσωπος της UNICEF: Τα δικαιώματα του παιδιού δεν πρέπει να παραβιάζονται σε καμία περίπτωση. Και επειδή τα παιδιά πολλές φορές είναι ανίσχυρα, υπάρχουν τοπικές οργανώσεις και διεθνείς οργανισμοί αλλά και αυστηροί νόμοι που τα προστατεύουν. Σημαντικότερη από την προστασία, βέβαια, είναι η πρόληψη, γι' αυτό και χρειάζονται και οι γονείς «εκπαίδευση» για τον τρόπο που θα επιλύουν τις διαφορές τους με τα παιδιά τους και θα αποφεύγουν τις συγκρούσεις, λεκτικές ή σωματικές.

- Ορισμός εκπροσώπου που θα «παίξει» τον κάθε ρόλο.
- Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού ο κάθε εκπρόσωπος – ρόλος συζητά με τους υπόλοιπους χρησιμοποιώντας τα επιχειρήματα και αντεπιχειρήματα της ομάδας του και γίνεται προσπάθεια να καταλήξουν σε μια κοινά αποδεκτή λύση: σε καμία περίπτωση δεν ασκούμε βία, προκειμένου να επιβάλλουμε την άποψή μας, ειδικά σε πρόσωπα που είναι λιγότερο ισχυρά από εμάς. Αυτός ο κανόνας εφαρμόζεται ακόμη πιο αυστηρά στα πλαίσια της οικογένειας και στη σχέση γονέα – παιδιού.

Κεφάλαιο 3. Η Ελληνική Πολιτεία προστατεύει τα δικαιώματά μας

Διάρκεια

1 x 45'

Στόχοι

Οι μαθητές αναμένεται:

- Να **μάθουν** ότι τα δικαιώματα **διακρίνονται** σε ατομικά, κοινωνικά και πολιτικά και να είναι σε θέση να αναφέρουν κάποια από αυτά.
- Να **κατανοήσουν** ότι ακόμη και σε δημοκρατικές κοινωνίες υπάρχουν δικαιώματα των πολιτών που παραβιάζονται.
- Να **συνειδητοποιήσουν** ότι σε περίπτωση παραβίασης δικαιωμάτων μπορούν να ζητήσουν τη βοήθεια της νομοθεσίας και των ανεξάρτητων αρχών.
- Να **γνωρίσουν** βασικές ανεξάρτητες αρχές που δραστηριοποιούνται στη χώρα μας και το έργο που επιτελούν.
- Να **νιώσουν** την ιδιαίτερη μέριμνα του κράτους για την προστασία των παιδιών.

Διαθεματικές έννοιες

Αλληλεπίδραση, σύστημα, μεταβολή, επικοινωνία, άτομο – σύνολο.

Ικανότητες

Αξιολόγηση – αξιοποίηση πληροφοριών, εξαγωγή - διατύπωση συμπερασμάτων, δυνατότητα γενίκευσης- εφαρμογής και σε άλλες περιπτώσεις.

Προοργανωτής

Σε αυτό το κεφάλαιο δίνεται έμφαση στη διάκριση των δικαιωμάτων σε ατομικά, κοινωνικά και πολιτικά με αναφορά συγκεκριμένων παραδειγμάτων σε κάθε κατηγορία.

Περιγραφή Προτεινόμενων Δραστηριοτήτων

Οι μαθητές, αφού διαβάσουν τα κείμενα που αναφέρονται στη διάκριση των δικαιωμάτων, συμπληρώνουν τη δραστηριότητα 1.

Με αφορμή τη γνωστή τους περίπτωση του Πανοράματος Θεσσαλονίκης έρχονται σε επαφή με τη δράση μιας ανεξάρτητης αρχής, του Συνήγορου του Πολίτη. Μελετώντας την εμπειρία μιας νεαρής μητέρας μαθαίνουν για τον ρόλο και το έργο που επιτελεί αυτή η αρχή. Αν ο χρόνος το επιτρέπει, ο δάσκαλος προτρέπει τους μαθητές να αναφέρουν και άλλες παρόμοιες περιπτώσεις και να σκεφτούν τι θα έκανε ο Συνήγορος του Πολίτη για να τις επιλύσει.

Κατόπιν μαθαίνουν για την ύπαρξη και τη δραστηριοποίηση του Συνήγορου του Παιδιού στη χώρα μας, μιας ανεξάρτητης αρχής που τους αφορά άμεσα. Θα ήταν χρήσιμο να κληθεί παράλληλα ο Συνήγορος του Παιδιού στο σχολείο και οι μαθητές να έχουν τη δυνατότητα της ενεργούς συμμετοχής στο αντίστοιχο εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Έτσι θα γίνει πιο εύκολη και η συμπλήρωση της δραστηριότητας 2.

Στη συνέχεια οι μαθητές πληροφορούνται για μια άλλη ανεξάρτητη αρχή, το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης. Κάνοντας την δραστηριότητα 3. εμπλέκονται ενεργά στη συζήτηση και κατανοούν το ρόλο της διαφήμισης. Και αυτή η άσκηση δίνει μια καλή ευκαιρία στο δάσκαλο να επεκταθεί στο ρόλο των Μ.Μ.Ε., ξεκινώντας από τις διαφημίσεις και συμπεριλαμβάνοντας ό, τι άλλο αυτός κρίνει ότι ανταποκρίνεται στα ενδιαφέροντα των μαθητών του.

Λεξιλόγιο

Παραβίαση δικαιωμάτων, Ανεξάρτητες Αρχές, Συνήγορος του Πολίτη, Συνήγορος του Παιδιού, Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης, νόμοι, κανόνες, απαγορεύσεις.

Σύνδεση

Με την καθημερινότητα και τα βιώματα των μαθητών, αλφαριθμητισμό στα Μ.Μ.Ε..

Διδακτικές προσεγγίσεις

*Δραστηριότητες 1, 2, 3:
Συζήτηση στο πλαίσιο της τάξης με αφορμή συγκεκριμένων Μελετών Περίπτωσης.*

..... Κεφάλαιο 4. Τι έμαθα ως τώρα

(1 x 45´)

Δραστηριότητα 1:

α-6, β-4, γ-2, δ-3, ε-5, στ-1

Δραστηριότητα 2:

- (α) το δικαίωμα της εργασίας – κοινωνικά δικαιώματα
- (β) το δικαίωμα της εκλογής αντιπροσώπων – πολιτικά δικαιώματα
- (γ) το δικαίωμα προστασίας της υγείας – κοινωνικά δικαιώματα
- (δ) το δικαίωμα στην εκπαίδευση – κοινωνικά δικαιώματα

Δραστηριότητα 3:

(1) έκφρασης, (2) ζωή, (3) δικαιώματα, (4) ατομικά, (5) ανάγκης, (6) κοινωνικά, (7) εργασία, (8) γνώμη

ΕΝΟΤΗΤΑ Γ

ΖΟΥΜΕ ΣΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Κεφάλαιο 1. Τι είναι δημοκρατία;

Διάρκεια

1 x 45'

Στόχοι

Οι μαθητές αναμένεται:

- Να **κατανοήσουν** τις έννοιες **πολίτευμα** και **δημοκρατία**
- Να **γνωρίσουν** μια από τις σημαντικότερες ιστορικές περιόδους στην Ελλάδα.
- Να **συνειδητοποιήσουν** ότι η δημοκρατία κατακτιέται με αγώνες.
- Να **συγκρίνουν** τη δημοκρατία με την δικτατορία και να είναι σε θέση να **διακρίνουν** τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της.

Διαθεματικές έννοιες

Αλληλεπίδραση, διάσταση, μεταβολή, σύστημα, ομοιότητα-διαφορά.

Ικανότητες

Αξιολόγηση – αξιοποίηση πληροφοριών, σύγκριση, εξαγωγή-διατύπωση συμπερασμάτων.

Λεξιλόγιο

Πολίτευμα, δημοκρατία- δικτατορία, αντίσταση, επάνοδος της δημοκρατίας.

Προοργανωτής

Τα παιδιά συζητούν για το δημοκρατικό πολίτευμα, δίνουν τα στοιχεία του και θέτουν το ιστορικό του πλαίσιο στην Ελλάδα.

Περιγραφή Προτεινόμενων Δραστηριοτήτων

Επίσκεψη στην τάξη: Καλούν την κ. Αθηνά, που ήταν φοιτήτρια κατά την περίοδο της δικτατορίας και αγωνίστηκε για την επάνοδο της δημοκρατίας. Τους μιλά για την περίοδο 1967 – 1974, τότε που στην Ελλάδα είχαμε δικτατορία. Η επίσκεψη αυτή βοηθά τους μαθητές να συνειδητοποιήσουν ότι η δημοκρατία δεν είναι αυτονόητη, αλλά χρειάζεται αγώνες και θυσίες τόσο για να υπάρξει όσο και για να διατηρηθεί.

Στη **δραστηριότητα 1** οι μαθητές καλούνται να προβληματιστούν για τις διαφορές του δημοκρατικού πολιτεύματος από τη δικτατορία και να τις εντοπίσουν. Με αυτόν τον τρόπο συνειδητοποιούν τα χαρακτηριστικά του δημοκρατικού πολιτεύματος.

Σύνδεση

Με τη σύγχρονη ιστορία της Ελλάδας.

Διδακτικές προσεγγίσεις

Δραστηριότητα 1: Διάκριση – αντιστοίχιση μετά από συζήτηση στο πλαίσιο της τάξης.

..... Κεφάλαιο 2. Το δημοκρατικό πολίτευμα της Ελλάδας

Διάρκεια

1 x 45´

Στόχοι

Οι μαθητές αναμένεται:

- **Να γνωρίσουν** το πολίτευμα της χώρας μας.
- **Να μάθουν** τη λειτουργία των βασικών δημοκρατικών θεσμών.
- **Να εφαρμόσουν** τα παραπάνω στην τάξη.

Διαθεματικές έννοιες

Αλληλεπίδραση, σύστημα, άτομο – σύνολο.

Ικανότητες

Αξιολόγηση – αξιοποίηση πληροφοριών, ανάπτυξη επιχειρηματολογίας, διατύπωση απόψεων.

Λεξιλόγιο

Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία, λαός, αντιπρόσωποι βουλευτές, Πρόεδρος της Δημοκρατίας, Κυβέρνηση, πολιτικά κόμματα, εκλογές.

Προοργανωτής

Γίνεται άμεση αναφορά στο ότι το πολίτευμα της Ελλάδας είναι η Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία. Με τη βοήθεια ενός σχεδιαγράμματος οι μαθητές μαθαίνουν τον τύπο αυτού του δημοκρατικού πολιτεύματος συμπληρώνοντας τις λέξεις: *ο λαός, βουλευτές, τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, κυβέρνηση.*

Περιγραφή Προτεινόμενων Δραστηριοτήτων

Στη συνέχεια οι μαθητές κατανοούν τη λειτουργία βασικών δημοκρατικών θεσμών όπως έμμεση αντιπροσώπευση – εκλογές και λειτουργία των πολιτικών κομμάτων.

Έτσι υλοποιούν εύκολα τη δραστηριότητα 1 και κάνουν εκλογές μέσα στην τάξη για την ανάδειξη μαθητικού συμβουλίου. Ακολουθούν τη διαδικασία που προτείνεται στο βιβλίο του μαθητή. Κατά την διαδικασία αυτή οι μαθητές εκφράζονται με προφορικό και γραπτό λόγο, δημιουργούν αφίσες και παρουσιάζουν τα αποτελέσματα με πίνακες και διαγράμματα.

Επειδή αυτή είναι μια δραστηριότητα που απαιτεί χρόνο, μπορεί να επεκταθεί στο πλαίσιο της ευέλικτης ζώνης και να αξιοποιηθούν μαθήματα όπως η γλώσσα, τα μαθηματικά και τα εικαστικά.

Με τον τρόπο αυτό γίνεται η μετάβαση από τη θεωρία στην πράξη.

Σύνδεση

Με το σύγχρονο πολιτικό γίγνεσθαι.

Διδακτικές προσεγγίσεις

Δραστηριότητα 1: Εκλογές στην τάξη.

..... Κεφάλαιο 3. Πώς λειτουργεί το Ελληνικό Κοινοβούλιο

Διάρκεια

2 x 45´

Στόχοι

Οι μαθητές αναμένεται:

- **Να γνωρίσουν** το ρόλο και τη λειτουργία του Ελληνικού Κοινοβουλίου στα πλαίσια του δημοκρατικού μας πολιτεύματος.
- **Να συνειδητοποιήσουν** ότι το παρόν αποτελεί εξέλιξη του παρελθόντος και να **κατανοήσουν** ότι πολλά από τα στοιχεία των σημερινών δημοκρατικών πολιτευμάτων έχουν τις ρίζες τους στην αρχαία ελληνική δημοκρατία.
- **Να μάθουν** τον τρόπο λήψης αποφάσεων σε πολιτειακό επίπεδο, δηλαδή το νομοθετικό έργο της Βουλής.
- **Να διαπιστώσουν** τον τρόπο συμμετοχής των πολιτών στον έλεγχο των πράξεων της Κυβέρνησης.

Προοργανωτής

Μετά από έναν σύντομο ορισμό της έννοιας «Βουλή», η Δανάη και ο Αλέξανδρος καλούν μαθητές της Στ´ τάξης που επισκέφθηκαν το Ελληνικό Κοινοβούλιο και ζητούν πληροφορίες γι' αυτό. Στο κεφάλαιο αυτό δίνεται έμφαση σε δύο κύριες λειτουργίες της βουλής: το νομοθετικό έργο και τον κοινοβουλευτικό έλεγχο.

Περιγραφή Προτεινόμενων Δραστηριοτήτων

Οι μαθητές συνδέουν την καινούρια γνώση με όσα έχουν ήδη μάθει για το δημοκρατικό πολίτευμα στην αρχαία Αθήνα και διαπιστώνουν τις διαφορές άμεσης και έμμεσης δημοκρατίας.

Κατόπιν αναπτύσσονται οι δυο κύριες λειτουργίες του Κοινοβουλίου, δηλαδή το νομοθετικό έργο και ο κοινοβουλευτικός έλεγχος:

A) Νομοθετικό έργο: με τη βοήθεια ενός παραδείγματος νομοσχεδίου από τα Πρακτικά της Βουλής οι μαθητές κατανοούν σχηματικά τη διαδικασία της θέσης των νόμων. Τα σημαντικά στοιχεία που πρέπει να εστιαστεί η προσοχή των μαθητών είναι: δικαίωμα νομοθετικής πρωτοβουλίας έχουν όλοι οι βουλευτές, η πρόταση νόμου επεξεργάζεται και συζητείται αναλυτικά στη Βουλή, εκφράζονται όλες οι απόψεις και οι αποφάσεις λαμβάνονται κατά πλειοψηφία.

B) Κοινοβουλευτικός έλεγχος: με τη βοήθεια ενός θέματος που έχει σχέση με το παράδειγμα που ήδη συζητήθηκε οι μαθητές διερευνούν τον τρόπο με τον οποίο ελέγχονται οι πράξεις της Κυβέρνησης. Οι μαθητές πρέπει να συνειδητοποιήσουν ότι: ο ρόλος των πολιτών είναι σημαντικός στον έλεγχο των πράξεων της Κυβέρνησης και ο κάθε πολίτης ή ομάδα πολιτών έχει το δικαίωμα

Διαθεματικές έννοιες

Αλληλεπίδραση, επικοινωνία, σύστημα, μονάδα – σύνολο.

Ικανότητες

Αξιοποίηση πληροφοριών, ανάληψη και σύνθεση δεδομένων, εξαγωγή συμπερασμάτων.

Λεξιλόγιο

Βουλή – Ελληνικό Κοινοβούλιο, ολομέλεια Βουλής, νομοθετικό έργο, νομοσχέδιο, πρόταση νόμου, έλεγχος της Κυβέρνησης (Κοινοβουλευτικός έλεγχος), κρατικός προϋπολογισμός, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Σύνδεση

Με κείμενα από Μ.Μ.Ε., Τύπο και Συνεδριάσεις της Βουλής.

Διδακτικές προσεγγίσεις

Δραστηριότητα 1: Προσομοίωση.

αυτού του ελέγχου μέσω των βουλευτών τους οποίους ψηφίζει.

Στη δραστηριότητα 1 οι μαθητές συμμετέχουν σε μια προσομοίωση συνεδρίασης της Βουλής με θέμα τον κρατικό προϋπολογισμό.

Τέλος, δίνεται στους μαθητές η πληροφόρηση για την ύπαρξη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, με τον τρόπο λειτουργίας του οποίου θα ασχοληθούν στην Στ΄ Δημοτικού.

Διδακτικές Προσεγγίσεις

Προσομοίωση:

Η προσομοίωση είναι μια μέθοδος, μέσω της οποίας επιδιώκεται η αναπαράσταση μιας ρεαλιστικής κατάστασης. Αυτή η κατάσταση μπορεί να είναι απλή ή πολύπλοκη και αποτελεί συνήθως πηγή κοινωνικών συγκρούσεων. Στη μέθοδο αυτή, οι εκπαιδευόμενοι καλούνται να κατασκευάσουν ένα μοντέλο (model building), το οποίο αναπαριστά την πραγματική κατάσταση με όλες τις διαστάσεις της. Κατά την κατασκευή του μοντέλου αναδεικνύονται όλες οι συνιστώσες και οι συγκρουσιακές καταστάσεις που συνθέτουν και συνοδεύουν το ζήτημα. Αυτή είναι η αφορμή που πρέπει να αξιοποιήσει ο εκπαιδευτικός και να αναλύσει στους μαθητές τις συνιστώσες του ζητήματος. Στόχος συνήθως είναι η επίτευξη μιας ισορροπίας του συστήματος που προσομοιώνεται ή η εξεύρεση λύσης (ή λύσεων) στο πρόβλημα.

Αφού οι μαθητές κατανοήσουν τι σημαίνει κρατικός προϋπολογισμός και τι σημασία έχει για τη λειτουργία ενός κράτους, καλούνται να «παίξουν» τον ρόλο βουλευτών και να κατανεύσουν ένα συγκεκριμένο ποσό ανάλογα με τις προτεραιότητες που οι ίδιοι θέτουν.

Προτείνεται η κατανομή του ποσού να γίνει σε τρία σημαντικά πεδία που κρίθηκαν ότι βρίσκονται στο άμεσο γνωστικό πεδίο και στα ενδιαφέροντα των μαθητών: της παιδείας, της υγείας και του πολιτισμού.

Οι μαθητές αφού χωριστούν σε ομάδες πρέπει να αποφασίσουν για την κατανομή χρησιμοποιώντας τα ανάλογα επιχειρήματα. Κατόπιν ανακοινώνουν την απόφασή τους επιχειρηματολογώντας στην τάξη. Συζητούν στην ολομέλεια όλες τις προτάσεις προσπαθώντας, αν είναι δυνατόν, να καταλήξουν σε μια κοινά αποδεκτή απόφαση.

Διάρκεια

2 x 45´

Στόχοι

Οι μαθητές αναμένεται:

- *Αφού μελετήσουν διάφορα στιγμιότυπα – περιπτώσεις της καθημερινότητας, να **συνειδητοποιήσουν** ότι η δημοκρατία δεν είναι μόνο θεωρία αλλά κυρίως πράξη που εκδηλώνεται σε κάθε στιγμή της ζωής των πολιτών.*

Διαθεματικές έννοιες

Αλληλεπίδραση, επικοινωνία, σύστημα, πολιτισμός, μονάδα – σύνολο.

Ικανότητες

Ανάλυση και σύνθεση δεδομένων, ανάπτυξη κριτικής σκέψης, εξαγωγή συμπερασμάτων.

Λεξιλόγιο

Δημοκρατική συμπεριφορά, σεβασμός στη διαφορετικότητα, μέσα μαζικής ενημέρωσης, αντικαπιταλιστική εκστρατεία, παθητικοί καπνιστές, αρμονική συμβίωση, εθνική εκστρατεία, εθελοντική συμμετοχή, κοινή προσπάθεια.

Σύνδεση

Με την ενότητα Β.

Με την καθημερινότητα και τις εμπειρίες των μαθητών.

Προοργανωτής

Η δημοκρατία εφαρμόζεται στην πράξη και δεν είναι απλώς ένα πολίτευμα. Μετά από μια σύντομη εισαγωγή οι μαθητές είναι έτοιμοι να ασχοληθούν με τις δραστηριότητες του βιβλίου που ομαδοποιούνται ως εξής: **α)** Ζούμε μαζί και συναποφασίζουμε, **β)** Ζούμε μαζί και αναπτύσσουμε σχέσεις, **γ)** Ζούμε μαζί και σεβόμαστε τα δικαιώματα των άλλων και **δ)** Ζούμε μαζί και συμμετέχουμε στις κοινές προσπάθειες.

Περιγραφή Προτεινόμενων Δραστηριοτήτων

Στη δραστηριότητα 1 οι μαθητές πρέπει να εντοπίσουν τις δημοκρατικές διαδικασίες στην καθημερινή ζωή στο σχολείο τους. Το θέμα είναι ο δημοκρατικός τρόπος με τον οποίο λαμβάνονται οι αποφάσεις σε επίπεδο τάξης: Ενεργοποίηση του μαθητικού συμβουλίου, συζήτηση και ανταλλαγή απόψεων και εξεύρεση αποδεκτών λύσεων κατά πλειοψηφία. Δημοκρατικές συμπεριφορές στην συγκεκριμένη δραστηριότητα είναι: το μαθητικό συμβούλιο δεν αποφασίζει μόνο του, η συνέλευση της τάξης, συζήτηση, απόφαση κατά πλειοψηφία. Συμπεριφορές των μαθητών που δεν προωθούν την δημοκρατία στην καθημερινή ζωή είναι αυτές που αποτέλεσαν και το λόγο της συνέλευσης (τα λόγια της Δανάς). Για να είναι δημοκρατική μια συζήτηση πρέπει να έχει διάλογο και επιχειρηματολογία, να ακουστούν όλες οι απόψεις σε κλίμα ηρεμίας και να καταλήξει σε κοινά αποδεκτά συμπεράσματα και αποφάσεις.

Στη δραστηριότητα 2, μελετώντας τη συγκεκριμένη περίπτωση, προβληματίζονται για τη συμπεριφορά τους αρχικά στην κοινότητα του σχολείου και κατά επέκταση στην κοινωνία όπου ζουν απέναντι σε αυτούς που είναι διαφορετικοί. Στην πρώτη ερώτηση οι μαθητές αναμένεται να απαντήσουν ότι η επίτευξη του στόχου είναι σημαντική, γιατί έτσι θα καταφέρουν να ζουν αρμονικά με τους άλλους παρ' όλης τις πολιτισμικές διαφορές και θα μειωθούν οι συγκρούσεις στο σχολείο. Επομένως το σχολείο θα λειτουργεί καλύτερα. Στη δεύτερη ερώτηση οι απαντήσεις πρέπει να επικεντρώνονται στο ότι το σχολείο, για να πετύχει τον στόχο του, χρειάζεται τη συμμετοχή όλων των μαθητών που το αποτελούν χωρίς διακρίσεις και φιλονικίες. Συνεργάτες σε αυτήν την προσπάθεια πρέπει να είναι οι εκπαιδευτικοί του σχολείου και οι γονείς των μαθητών.

Διδακτικές προσεγγίσεις

Δραστηριότητες 1, 2:

Μελέτες περίπτωσης.

Δραστηριότητα 3:

συζήτηση στο πλαίσιο της τάξης.

Στην καθημερινή ζωή (ερώτηση 3) η συμπεριφορά αυτή μεταφέρεται από τους μαθητές στην οικογένεια, τη γειτονιά, το δήμο οπότε βελτιώνονται οι ανθρώπινες σχέσεις και κατοχυρώνονται τα δικαιώματα των διάφορων πολιτισμικών ομάδων που ζουν στη χώρα μας.

Στη δραστηριότητα 3 γίνονται κριτικοί αναγνώστες - ερευνητές και αναζητούν πληροφορίες στα κείμενα που να καταδεικνύουν τη δημοκρατική συμπεριφορά στην πράξη.

Στο πρώτο κείμενο θίγεται ένα σημαντικό ζήτημα που είναι το κάπνισμα και η δημόσια υγεία. Καλό είναι να γίνει συνείδηση των μαθητών ότι το κάπνισμα δεν είναι ατομική υπόθεση που βλάπτει μόνο τον καπνιστή αλλά κοινωνικό ζήτημα που αποτελεί απειλή για τη δημόσια υγεία. Γι' αυτό και η Πολιτεία θεσπίζει μέτρα που όλοι οι πολίτες πρέπει να σεβαστούν.

Στην αφίσα διαβάζουν το μήνυμα και μέσω αυτού οδηγούνται στη διαπίστωση ότι για να λειτουργήσει το δημοκρατικό πολίτευμα απαιτείται η ενεργή και συνειδητή συμμετοχή όλων και ότι οι νόμοι έχουν κατασταλαχτικό χαρακτήρα. Πιθανές επιπτώσεις της μη συμμετοχής των πολιτών στην εθνική εκστρατεία θα μπορούσαν να είναι: σπατάλη εθνικών πόρων, αβέβαιο ενεργειακό μέλλον, μόλυνση του περιβάλλοντος.

..... **Κεφάλαιο 5. Τί έμαθα ως τώρα;**

(1 x 45')

Δραστηριότητα 1:

Πολίτευμα, εξουσία, λαό, Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία, εκλέγει, βουλευτές, Πρόεδρο της Δημοκρατίας, νομοθεσία (θέσπιση των νόμων), έλεγχος της Κυβέρνησης.

Δραστηριότητα 2:

Να κάνουν γενική συνέλευση των ενοίκων, οι ένοικοι να συζητήσουν και να αποφασίσουν κατά πλειοψηφία τις ώρες λειτουργίας του καλοριφέρ, να κάνουν σύσταση σε αυτούς που παραβαίνουν τον κανονισμό.

Δραστηριότητα 3:

Στο κείμενο οι μαθητές διαβάζουν μια διαπίστωση για τη λειτουργία των δρόμων στις πόλεις και εντοπίζουν δημοκρατικές και αντιδημοκρατικές συμπεριφορές. Έτσι γίνεται η μετάβαση από το σχολικό πλαίσιο στο άμεσο και ευρύτερο κοινωνικό. Δουλεύουν σε ομάδες και δημιουργούν τον κώδικα συμπεριφοράς. Είναι σημαντικό όμως να εστιάσουν στη δική τους συμπεριφορά κάνοντας μια αυτοκριτική, στοιχείο ενός δημοκρατικού πολίτη: Δεν φταίνε πάντα μόνο οι άλλοι αλλά κι εμείς που μπορεί να ασκούμε κριτική.

ΕΝΟΤΗΤΑ Δ. ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΥΜΕ ΣΤΗ ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

Κεφάλαιο 1. Ερευνώ – σκέφτομαι – αποφασίζω

Διάρκεια

1 x 45´

Στόχοι

Οι μαθητές αναμένεται:

- Να **συνειδητοποιήσουν** ότι καθημερινά οι άνθρωποι καλούνται να λάβουν αποφάσεις είτε σε ατομικό είτε σε ομαδικό επίπεδο.
- Να **κατανοήσουν** τον τρόπο λήψης αποφάσεων.
- Να μπορούν **να διακρίνουν** τη σημασία της λήψης απόφασης σε ατομικό και σε συλλογικό επίπεδο.
- Να **εξασκηθούν** στον τρόπο λήψης απόφασης.

Διαθεματικές έννοιες

Αλληλεπίδραση, επικοινωνία, μεταβολή, σύστημα, ομοιότητα-διαφορά, μονάδα – σύνολο.

Ικανότητες

Ανάλυση και σύνθεση δεδομένων, ανάπτυξη κριτικής σκέψης, εξαγωγή συμπερασμάτων.

Λεξιλόγιο

Λήψη αποφάσεων, Σύλλογος διδασκόντων, υγιεινή διατροφή, διατροφικές συνήθειες.

Σύνδεση

Με τον τρόπο που συνεδριάζει και

Προοργανωτής

Βασική αρχή του δημοκρατικού πολιτεύματος είναι η ελευθερία των πολιτών να λαμβάνουν τις αποφάσεις που τους αφορούν είτε σε ατομικό είτε σε συλλογικό επίπεδο. Η διαδικασία της λήψης απόφασης δεν είναι μια τυχαία διαδικασία, αλλά ακολουθεί συγκεκριμένα στάδια- βήματα.

Περιγραφή Προτεινόμενων Δραστηριοτήτων

Στη δραστηριότητα 1, με τη βοήθεια του διαλόγου των πρώτων, οι μαθητές εξοικειώνονται με τον τρόπο λήψης απόφασης και συνειδητοποιούν ότι, για να πάρουμε οποιαδήποτε απόφαση, ακόμη και την φαινομενικά πιο απλή, ακολουθούμε συγκεκριμένη διαδικασία. Στην πρώτη ερώτηση οι μαθητές αναμένεται να απαντήσουν ότι η Δανάη βοήθησε τον Αλέξανδρο να εντοπίσει τα πλεονεκτήματα της κάθε επιλογής του. Ο Αλέξανδρος στάθμισε τα πλεονεκτήματα αυτά, ανάλογα με τα ενδιαφέροντά του, και αποφάσισε (ερώτηση 2).

Στη δραστηριότητα 2 οι μαθητές γνωρίζουν τη λειτουργία του Συλλόγου Διδασκόντων και μαθαίνουν τον τρόπο που λαμβάνονται οι αποφάσεις σε κάθε σχολική κοινότητα. Οι δάσκαλοι του σχολείου με αφορμή τον προβληματισμό τους για τον τρόπο διατροφής των μαθητών και των επιπτώσεων στην υγεία τους, αποφασίζουν να συζητήσουν το θέμα στο Σύλλογο Διδασκόντων. Να λάβουν κάποιες αποφάσεις και να τις υλοποιήσουν παρεμβαίνοντας θετικά στην αλληλεπίδραση των διατροφικών συνθηκών των μαθητών. Η μελέτη περίπτωσης τους βοηθά να προβληματιστούν σε ένα σημαντικό ζήτημα- μάστιγα για την εποχή μας και τις κοινωνίες του ανεπτυγμένου κόσμου, που είναι η κακή διατροφή με επακόλουθο, πολλές φορές, την παιδική παχυσαρκία.

Στη δραστηριότητα 3 οι μαθητές καλούνται ακολουθώντας τη διαδικασία για τη λήψη απόφασης, βήμα προς βήμα, να αποφασίζουν οι ίδιοι, συλλογικά, για ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα που θα επιθυμούσαν να υλοποιήσουν. Με βάση και τα όσα έχουν μάθει για τη δημοκρατική λειτουργία της τάξης τους, μπο-

αποφασίζει ο Σύλλογος Διδασκόντων ενός σχολείου.

Διδακτικές προσεγγίσεις

Δραστηριότητα 1: Συζήτηση στο πλαίσιο της τάξης.

Δραστηριότητα 2: Μελέτη περίπτωσης.

Δραστηριότητα 3: Εφαρμογή διαδικασίας λήψης απόφασης.

ρούν να μεταφέρουν τις προτάσεις τους, μέσω του Μαθητικού Συμβουλίου, στον Σύλλογο Διδασκόντων και να υλοποιήσουν το πρόγραμμα την επόμενη σχολική χρονιά.

..... **Κεφάλαιο 2. Οι αποφάσεις στον Δήμο**

Διάρκεια

2 x 45´

Στόχοι

Οι μαθητές αναμένεται:

- *Να μάθουν τι είναι Δήμος και να γνωρίσουν τη λειτουργία του.*
- *Να κατανοήσουν τον τρόπο που λαμβάνονται οι αποφάσεις σε επίπεδο Δήμου.*

Διαθεματικές έννοιες

Αλληλεπίδραση, επικοινωνία, σύστημα, μονάδα – σύνολο.

Ικανότητες

Ανάλυση και σύνθεση δεδομένων, αξιολόγηση προτεινόμενων λύσεων, ανάπτυξη επιχειρηματικού λόγου, εξαγωγή συμπερασμάτων.

Λεξιλόγιο

Δήμος, δήμαρχος, δημοτικό

Προοργανωτής

Δίνεται ο ορισμός του α΄ βαθμού τοπικής αυτοδιοίκησης, δηλαδή του Δήμου. Η Δανάη αναφέρεται στις αρμοδιότητες του Δημοτικού Συμβουλίου και ο Αλέξανδρος στον τρόπο που λαμβάνονται οι αποφάσεις.

Περιγραφή Προτεινόμενων Δραστηριοτήτων

Στη δραστηριότητα 1 με τη βοήθεια ενός παιχνιδιού ρόλων οι μαθητές συμμετέχουν οι ίδιοι στη λήψη μιας απόφασης ενός δημοτικού συμβουλίου. Το θέμα της συνεδρίασης είναι η αξιοποίηση ενός παλιού σκουπιδότοπου. Ακολουθώντας τη διαδικασία του παιχνιδιού ρόλων οι μαθητές πρέπει να επιχειρηματολογήσουν για κάθε πρόταση που τους δίνεται, να συζητήσουν και να καταλήξουν σε μία απόφαση προς όφελος των δημοτών.

συμβούλιο, Οργανισμός Εργατικής Κατοικίας.

Σύνδεση

Με τον τρόπο λειτουργίας ενός Δημοτικού Συμβουλίου.

Διδακτικές προσεγγίσεις

Δραστηριότητα 1: Παιχνίδι Ρόλων.

..... Κεφάλαιο 3. Ο ενεργός πολίτης αποφασίζει, συμμετέχει και δρα

Διάρκεια

1 x 45´

Στόχοι

Οι μαθητές αναμένεται:

- **Να συνοψίσουν και να οργανώσουν** όλα όσα έμαθαν κατά τη διάρκεια της χρονιάς στο μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής σχετικά με το τι είναι και τι κάνει ένας ενεργός πολίτης.

Διαθεματικές έννοιες

Αλληλεπίδραση, διάσταση, επικοινωνία, μεταβολή, σύστημα, πολιτισμός, ομοιότητα - διαφορά, μονάδα - σύνολο.

Ικανότητες

Αξιοποίηση πληροφοριών, καλλιέργεια γνωστικών ικανοτήτων.

Σύνδεση

Με όλη την ύλη Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής που διδάχθηκαν στην Ε΄ Δημοτικού.

Περιγραφή Προτεινόμενων Δραστηριοτήτων

Το τελευταίο κεφάλαιο του Βιβλίου του Μαθητή στην ουσία συνοψίζει όλα όσα διδάχτηκαν οι μαθητές της Ε΄ Δημοτικού κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς. Διαβάζοντας τον διάλογο ανάμεσα στη Δανάη και στον Αλέξανδρο, οι μαθητές επαναφέρουν στη μνήμη τους και οργανώνουν στο μυαλό τους τα στοιχεία, που, όπως έμαθαν, συνιστούν τον ενεργό και υπεύθυνο πολίτη.

Ο διάλογος επίσης βοηθά τους μαθητές να διατυπώσουν τις δικές τους απόψεις για τον ενεργό πολίτη. Το μάθημα αυτό μπορεί να λειτουργήσει ως ευκαιρία για μια επανάληψη της ύλης και να προετοιμάσει τους μαθητές για τη συμμετοχή τους στο Παιχνίδι Αξιολόγησης που ακολουθεί και με το οποίο ολοκληρώνεται το βιβλίο της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής.

..... **Κεφάλαιο 4. Τι έμαθα ως τώρα;**

(1 x 45')

1: η σωστή επιλογή είναι η μείωση της κατανάλωσης, δηλαδή η πρόληψη, 3: τυπικά μια τέτοια ανακοίνωση μπορεί να μπει από τον Δήμο (και πρέπει να το γράφει), ο οποίος είναι υπεύθυνος για τους χώρους αυτούς, 6: σωστό, 11: ατομικά, κοινωνικά, πολιτικά, 14: μέσω των αντιπροσώπων (κοινοβουλευτικός έλεγχος), 18: όλοι είναι υπεύθυνοι, 19: είμαστε πολίτες του κόσμου, άρα σκεφτόμαστε τις επιπτώσεις των ενεργειών μας για όλη τον πλανήτη, ξεκινάμε τη δράση μας από το άμεσο περιβάλλον μας, 20: βασικές ανάγκες όπως τροφή, υγεία, οικογένεια, εκπαίδευση

Γ' ΜΕΡΟΣ

Σχέδια Εργασίας

Το σχέδιο εργασίας αποτελεί ένα από τα βασικά μεθοδολογικά εργαλεία της παιδοκεντρικής διερευνητικής μάθησης. Μπορεί να συνδυαστεί με άλλες ειδικότερες στρατηγικές, προάγοντας με τρόπο φυσικό και αποτελεσματικό τις αρχές και πρακτικές της διαθεματικότητας.

Τα σχέδια εργασίας, προσεγγίζουν τη γνώση βιωματικά, μέσα από συλλογικές μορφές διερεύνησης θεμάτων, ζητημάτων και προβλημάτων, τα οποία επιλέγουν ελεύθερα οι μαθητές, επειδή παρουσιάζουν γενικότερο ενδιαφέρον και έχουν ευρύτερη αναφορά στις κοινωνικές καταστάσεις και τις επιστημονικές αναζητήσεις.

Οι μαθητές με τη διαδικασία αυτή:

- εμπλέκονται ενεργά στις συλλογικές διερευνητικές διαδικασίες,
- συναποφασίζουν το θέμα με το οποίο θα ασχοληθούν μετά από συζήτηση, από ένα τυχαίο γεγονός ή από ένα πρόβλημα που εμφανίστηκε (Αναδυόμενο),
- οργανώνονται σε ομάδες, αποφασίζουν τον τρόπο λειτουργίας τους, θέτουν στόχους, επιλέγουν επιμέρους μεθοδολογίες και σχεδιάζουν το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης του προγράμματος,
- συλλέγουν πληροφορίες από διάφορες πηγές, υλοποιούν τις δράσεις που έχουν προδιαγράψει,
- ανταλλάσσουν πληροφορίες σε τακτά διαστήματα με σκοπό να αλληλοβοηθηθούν,
- συζητούν όλα τα προβλήματα που προκύπτουν (οργανωτικά, ερευνητικά, διαπροσωπικά) με στόχο τη λειτουργική αναπροσαρμογή του προγράμματος,
- αυτοαξιολογούνται και ανασχεδιάζουν, αυτορυθμίζουν τη γενικότερη συμπεριφορά τους.

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι συμβουλευτικός, συνεργατικός και καθοδηγητικός σε θέματα τεχνικής. Κάνει τις κατάλληλες παρεμβάσεις για να υποστηρίξει τις προσπάθειες των μαθητών.

Κατά την υλοποίηση ενός σχεδίου εργασίας αναπτύσσεται συνεργασία, επικοινωνία κι αλληλεπίδραση όχι μόνο μεταξύ των μαθητών αλλά και της ευρύτερης κοινότητας και των κοινωνικών ομάδων που εμπλέκονται στο υπό διαπραγμάτευση ζήτημα.

Φάσεις εξέλιξης του σχεδίου εργασίας:

- **Επιλογή και διερεύνηση του θέματος (στόχοι, χωρισμός σε υποθέματα, υποομάδες)**
- **Έρευνα και επεξεργασία (των υποθεμάτων)**
- **Σύνθεση (του παραχθέντος υλικού)**
- **Παρουσίαση (στην τάξη, το σχολείο, τον Δήμο)**
- **Αξιολόγηση (αρχική, ενδιάμεση (διαμορφωτική), τελική)**

Αναμφισβήτητη η μέθοδος «Εφαρμογή σχεδίου εργασίας» αποτελεί ολοκληρωμένη και διεπιστημονική μέθοδο διδασκαλίας, ενώ πέραν της τυπικής βρίσκει εφαρμογή και στην άτυπη εκπαίδευση.

Σχέδιο Εργασίας 1

Διάρκεια

5-6 εβδομάδες

Στόχοι

Οι μαθητές θα

- **διερευνήσουν** και θα **εντοπίσουν** στο χώρο του σχολείου τους, εκείνες τις συμπεριφορές που αξύνουν τα κοινωνικά και περιβαλλοντικά προβλήματα και θα **γνωρίσουν** ενέργειες που βελτιώνουν την ποιότητα τη ζωής ή βοηθούν στην επίλυση των προβλημάτων
- **διαπιστώσουν** ότι ρυθμιστικοί παράγοντες δημιουργίας περιβαλλοντικών προβλημάτων είναι οι επεμβάσεις των ανθρώπων που εξαρτώνται κυρίως από οικονομικούς και κοινωνικούς παράγοντες
- **γνωρίσουν** διαφορετικούς πολιτισμούς- των συμμαθητών τους από άλλες χώρες- και θα **μάθουν** ότι ο αλληλοσεβασμός και η διαπολιτισμικότητα χαρακτηρίζουν πλέον την εποχή μας
- **συνειδητοποιήσουν** την προσωπική τους ευθύνη τόσο στη δημιουργία όσο και στην αντιμετώπιση των κοινωνικών και περιβαλλοντικών προβλημάτων.
- **καταγράψουν** αξίες, στάσεις και συμπεριφορές που επικρατούν στο χώρο τους, στην κοινωνία και θα **αναμετρηθούν** με τον εαυτό τους
- **καλλιιεργηθεί** η ιδέα του ενεργού πολίτη

Οι ενεργοί πολίτες «χτίζουν» το αειφόρο σχολείο

Η αειφόρος ανάπτυξη συμπεριλαμβάνει την οικονομική ευρωστία, τη δικαιοσύνη, την κοινωνική συνοχή, την προστασία του περιβάλλοντος και την αειφορική διαχείριση των φυσικών πόρων, έτσι ώστε να ανταποκρίνονται στις ανάγκες των σημερινών γενεών χωρίς να υποθηκεύονται οι δυνατότητες των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες.

Η εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη είναι μια διαρκής διαδικασία που προωθεί την καλλιέργεια αξιών όπως η αλληλεγγύη, η ειρήνη, η κοινωνική δικαιοσύνη και η ευαισθησία για την προστασία του περιβάλλοντος σε τοπικό και παγκόσμιο επίπεδο.

Ένα αειφόρο σχολείο μπορεί να υπάρξει μόνο όταν λειτουργεί με σεβασμό πάντα στον άνθρωπο, τις αξίες του και το φυσικό και πολιτισμικό του περιβάλλον, στο οποίο αυτός εντάσσεται ειρηνικά και δημιουργικά.

Η ακριβής και ολοκληρωμένη γνώση, της συγκεκριμένης πραγματικότητας που βιώνουν οι μαθητές, αποτελεί προϋπόθεση για την εκπαίδευση μελλοντικών ενεργών πολιτών προς μια αειφόρο ανάπτυξη.

Το κτίριο του σχολείου

Μελετούν την

- ιστορία του σχολείου (έτος ίδρυσης)
- τη θέση που βρίσκεται
- την κατάσταση του αύλειου χώρου
- τις αίθουσες διδασκαλίας
- τους κοινόχρηστους χώρους
- προσβασιμότητα για Α.Μ.Ε.Α. (ράμπες, ασανσέρ, τουαλέτες)

Το νερό

Καταγραφή της χρήσης του νερού στο σχολείο

Πόσιμο	Πότισμα	Καθαριότητα	Υγιεινή

- Προτάσεις μείωσης της κατανάλωσης νερού και του δικτύου ύδρευσης
- Εφαρμογή των προτάσεων από όλη τη σχολική κοινότητα
- Μέτρηση και σύγκριση πριν και μετά την εφαρμογή των μέτρων

- **αναπτυχθούν** οι αξίες της αλληλεγγύης, της κοινωνικής δικαιοσύνης και της ευαισθησίας για το περιβάλλον
- **αναλάβουν** πρωτοβουλίες και θα **αναπτύξουν** δράσεις.
- **κατανοήσουν** ότι για έναν βιώσιμο πλανήτη δεν αρκούν οι κεντρικές αποφάσεις αλλά είναι απαραίτητη και η ενεργός συμμετοχή των πολιτών

Σύνδεση

Γλώσσα, Μαθηματικά, Εικαστικά, Ιστορία, Γεωγραφία

Μηνιαία κατανάλωση πριν την εφαρμογή των μέτρων	Μηνιαία κατανάλωση μετά την εφαρμογή των μέτρων

Βιοκλιματική του σχολείου

- προσανατολισμός κτιρίου
- περιγραφή του περιβάλλοντα χώρου (πάρκα, πεζόδρομοι, κατοικίες)
- φυσικός δροσισμός (παράθυρα, σκίαση από δέντρα)
- αερισμός και φωτισμός αιθουσών (φυσικός, τεχνητός)
- πράσινο στον αύλειο χώρο
- υλικά κατασκευής

Προτάσεις των μαθητών για βελτίωση, για παράδειγμα κουρτίνες για σκίαση, φύτευση πρασίνου.

Ενέργεια στο σχολείο

Χρησιμοποιούμενες μορφές ενέργειας (ηλεκτρική, αέριο)
Καταγραφή συσκευών κατανάλωσης, μελέτη του λογαριασμού της ΔΕΗ.

Προτάσεις μείωσης ηλεκτρικής ενέργειας.

Σύγκριση λογαριασμών ΔΕΗ πριν και μετά την εφαρμογή των μέτρων μείωσης.

Προτάσεις για τη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο σχολείο, για παράδειγμα τοποθέτηση φωτοβολταϊκών τώξων.

Κοινοποίηση κανόνων συμπεριφοράς για σωστή χρήση της ενέργειας στη σχολική κοινότητα.

Απορρίμματα στο σχολείο

Καταγραφή ειδών στερεών απορριμμάτων που παράγονται στο σχολικό χώρο.

Προτάσεις μαθητών για τη μείωση της κατανάλωσης, τη διαλογή των απορριμμάτων στο σχολείο, την ανακύκλωση και επαναχρησιμοποίηση άχρηστων υλικών.

Συγκριτική μελέτη της μείωσης των παραγόμενων απορριμμάτων πριν και μετά την εφαρμογή των μέτρων.

Ένα σχολείο χωρίς προκαταλήψεις

Διαφυλικές σχέσεις:

Έρευνα με παρατήρηση και ερωτηματολόγιο στους μαθητές του σχολείου: Παρατηρούν τους μαθητές στην αυλή την ώρα του διαλείμματος. Χρησιμοποιούν τον ίδιο χώρο (σε έκταση);

Καταγράφουν τις δραστηριότητες των κοριτσιών και των αγοριών, καταγράφουν τα παιχνίδια που παίζουν τα αγόρια και τα κορίτσια μαζί και ξεχωριστά.

Οι μαθητές οργανώνουν ομαδικά παιχνίδια (όπως ποδόσφαιρο, μπάσκετ με μεικτές ομάδες αγοριών και κοριτσιών).

Διαπολιτισμικές:

Μαθαίνουν και παίζουν παραδοσιακά παιχνίδια (ή χορούς) συμμαθητών τους από άλλες χώρες, φτιάχνουν πολύγλωσση εφημερίδα τοίχου.

A.M.E.A.

Επίσκεψη σε Ειδικά σχολεία και γνωριμία με τα παιδιά, παίζουν και εκφράζονται καλλιτεχνικά.

Οι μαθητές οργανώνουν διήμερο στο σχολείο σε συνεργασία με το σύλλογο διδασκόντων και το σύλλογο γονέων.

Προσκαλούν οργανώσεις που ασχολούνται με το παιδί (Χαμόγελο του παιδιού, Πνοή κ.ά.).

Περιβαλλοντικές (WWF, τοπικές).

Συγκεντρώνουν το υλικό των οργανώσεων και δημιουργούν ταμπλό.

Οργανώνουν στρογγυλό τραπέζι συζήτησης όπου συμμετέχουν γονείς, εκπαιδευτικοί και μαθητές με θέμα «Το αειφόρο σχολείο».

Διάρκεια

5-6 εβδομάδες

Στόχοι

Οι μαθητές αναμένεται να:

- **γνωρίσουν** τους φυσικούς και ανθρωπογενείς πόρους και να συνειδητοποιήσουν ότι ορισμένοι πόροι απειλούνται με υποβάθμιση (π.χ. πολιτιστική κληρονομιά, έδαφος, νερό)
- **εντοπίσουν** τις αιτίες υποβάθμισής τους και να προτείνουν τρόπους ορθολογικής και βιώσιμης διαχείρισής τους
- **γνωρίσουν** και να **καταγράψουν** τα κυριότερα προ-

Σχέδιο Εργασίας 2

Ο ενεργός πολίτης συμμετέχει στην ανάπτυξη του τόπου του

1. Φυσικοί πόροι: Οι μαθητές χωρισμένοι σε ομάδες γνωρίζουν και μελετούν τους φυσικούς και ανθρωπογενείς πόρους της περιοχής, οι οποίοι μπορεί να είναι αναλώσιμοι και αναανεώσιμοι.

Πόροι: Έδαφος, επιφανειακά ύδατα, υπόγεια ύδατα, ατμόσφαιρα.

Βιοποικιλότητα, ενέργεια, πολιτισμική κληρονομιά, δρόμοι, αποχέτευση, ύδρευση, κτίσματα.

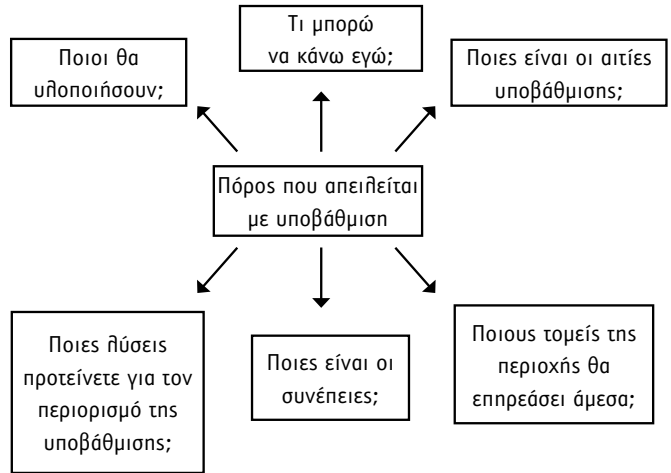
Καταγράφοντας τους πόρους συζητούν και για την κατάσταση στην οποία βρίσκονται στη συγκεκριμένη περιοχή, έτσι ώστε να εντοπίσουν εκείνους οι οποίοι απειλούνται με υποβάθμιση ή εξάντληση. Η κάθε ομάδα επιλέγει έναν από τους αναφερόμενους πόρους. Συζητά και ανακοινώνει στις άλλες ομάδες.

βλήματα της πόλης, να αναζητήσουν τις αιτίες, να διερευνήσουν τον τρόπο που αλληλοσυνδέονται και να διατυπώσουν προτάσεις για την επίλυσή τους.

- εντοπίσουν την ατομική ευθύνη των πολιτών, των φορέων της πόλης και του κράτους για το ζήτημα.
- συνειδητοποιήσουν την ανάγκη προσωπικής δράσης για την αντιμετώπιση του προβλήματος.

Σύνδεση

Γλώσσα, Μαθηματικά, Εικαστικά, Ιστορία, Γεωγραφία.

2. Δημόσιοι χώροι: οι μαθητές διερευνούν τη λειτουργία των δημόσιων χώρων (πάρκα, πλατείες, παιδικές χαρές, δρόμοι κ.τ.λ.) με στόχο να κατανοήσουν, αφενός, ότι αποτελούν ρυθμιστικό παράγοντα της ποιότητας του αστικού περιβάλλοντος και αφετέρου να διαπιστώσουν ότι αποτελούν κοινωνικούς χώρους. Οι καταγραφές μπορούν να γίνουν σε πίνακες, όπως οι παρακάτω:

	Καθαριότητα			Συντήρηση			Φωτισμός			Προσβασιμότητα		
	Κακή	Μέτρια	Πολύ Κακή	Κακή	Μέτρια	Πολύ Κακή	Κακός	Μέτριος	Πολύ Κακός	Κακή	Μέτρια	Πολύ Κακή
Πάρκα												
Πλατείες												

Επίσης μπορούν να δημιουργήσουν κολλάζ με φωτογραφίες αυτών των χώρων.

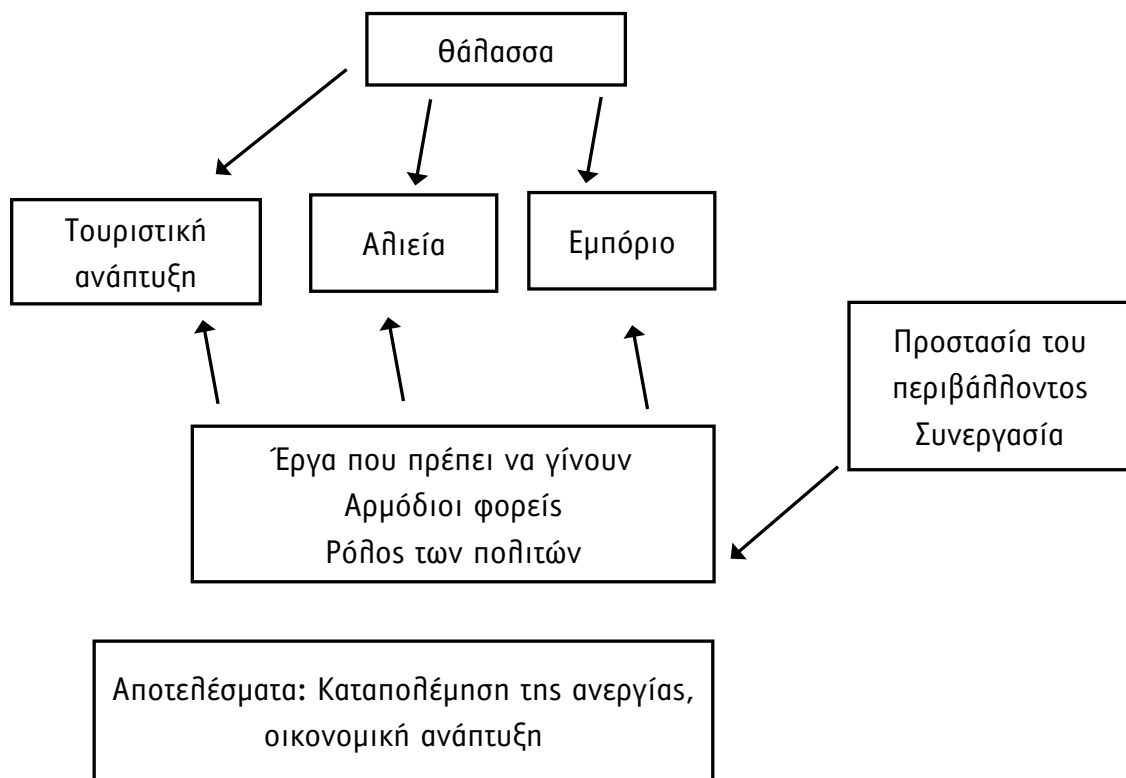
3. Μέσα μαζικής μεταφοράς: οι μαθητές καταγράφουν τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς, εκτιμούν την ποιότητα των προσφερομένων υπηρεσιών από τα Μ.Μ.Μ. της περιοχής, διερευνούν τις συμπεριφορές και στάσεις των κατοίκων της πόλης σε σχέση με αυτά (αν τις χρησιμοποιούν και πόσο συχνά), παρατηρούν τη σχέση των κατοίκων της πόλης με το Ι.Χ. αλλά και άλλα φιλικά προς το περιβάλλον μέσα μετακίνησης (π.χ. ποδήλατο).

4. Προβλήματα της περιοχής: οι μαθητές με ερωτηματολόγιο μπορούν να διερευνήσουν τα προβλήματα που οι κάτοικοι της περιοχής θεωρούν σημαντικά (το δείγμα της έρευνας μπορεί να είναι οι

γονείς των μαθητών του σχολείου, γείτονες, καταστηματαρχες κλπ.). Παρατίθεται ενδεικτικό ερωτηματολόγιο:

Βαθμολόγησε από το 1 μέχρι το 3 ποια από τα παρακάτω προβλήματα της περιοχής θεωρείς ότι είναι σημαντικά.	
1. Πολύ 2. Λίγο 3.Καθόλου	
Ανεργία	
Απορρίμματα	
Στάθμευση	

5. Αειφόρος ανάπτυξη του τόπου: οι μαθητές με βάση τις καταγραφές, τις παρατηρήσεις και τα ερωτηματολόγια που έχουν συγκεντρώσει, συζητούν για την αειφόρο ανάπτυξη της περιοχής τους. Εντοπίζουν ένα σημαντικό στοιχείο (από την καταγραφή των πόρων) για την ανάπτυξη της περιοχής, για παράδειγμα:

Οι μαθητές έρχονται σε επαφή με το σύλλογο γονέων, τοπικούς φορείς και τον Δήμο της περιοχής του, δημοσιοποιούν τα αποτελέσματα της εργασίας τους (δημοσίευση στον τοπικό τύπο, ιστοσελίδα του σχολείου, του Δήμου κ.ά.).

Σχέδιο Εργασίας 3

Διάρκεια

5-6 εβδομάδες

Στόχοι

Οι μαθητές

- θα **γνωρίσουν** τους συλλόγους της περιοχής τους, τον σκοπό τους, την ιστορία τους και τις δραστηριότητές τους
- θα **διερευνήσουν** τους τρόπους συμμετοχής των πολιτών σε συλλογικές δράσεις του Δήμου τους
- θα **διαπιστώσουν**, μέσα από την έρευνά τους, τους λόγους συμμετοχής σε συλλόγους
- θα **καταγράψουν** τη συμμετοχή ανδρών και γυναικών και θα ερευνήσουν τις αιτίες τυχόν διαφοροποιήσεων
- θα **γνωρίσουν** τους τρόπους έκφρασης των απόψεων των πολιτών στην τοπική κοινωνία μέσω των εντύπων
- θα **γνωρίσουν** ενέργειες που βελτιώνουν την ποιότητα της ζωής ή βοηθούν στην επίλυση των προβλημάτων
- θα **συζητήσουν** τη δυνατότητα ανάληψης δράσης, πρωτοβουλιών και ελεύθερης έκφρασης σε τοπικό επίπεδο
- θα **δοθεί** η δυνατότητα να **βιώσουν** στην πράξη την ιδέα του ενεργού πολίτη
- θα **αναπτύξουν** τις αξίες της αλληλεγγύης και της κοινωνικής συμμετοχής.

Οι πολίτες εκφράζονται συλλογικά στον Δήμο τους

Οι σύγχρονες κοινωνίες έχουν ανάγκη από τον ενεργό πολίτη που δραστηριοποιείται καθημερινά σε τοπικά και παγκόσμια προβλήματα. Ο πολίτης προωθεί τους στόχους και τις επιδιώξεις του με αίσθημα ευθύνης και αλληλεγγύης προς το κοινωνικό σύνολο όχι μόνο ως άτομο αλλά και ως μέλος συλλόγων και σωματείων που στοχεύουν κυρίως στην αναβάθμιση της ποιότητας ζωής όλη των κατοίκων μιας περιοχής.

Σε κάθε Δήμο ή κοινότητα της χώρας μας οι πολίτες συμμετέχουν και εκφράζονται ελεύθερα μέσα από συλλόγους και τοπικά έντυπα που είναι σημαντικά στοιχεία κοινωνικής ζωής.

Οι μαθητές διερευνούν μέσω ενός ερωτηματολογίου τη συμμετοχή των ίδιων και της οικογένειάς τους σε τοπικούς συλλόγους:

Ενδεικτικό ερωτηματολόγιο:

Φύλο.....	Ηλικία.....	
Συμμετέχω σε σύλλογο	ΝΑΙ ΟΧΙ	
Είμαι μέλος σε	1 2 3 περισσότερους συλλόγους	
Λόγοι για τους οποίους συμμετέχω:		
- Κοινωνική δράση και προσφορά		
- Συντροφιά		
- Αξιοποίηση ελεύθερου χρόνου		
- Με ενδιαφέρει το θέμα		
- Κάτι άλλο		
Είμαι ικανοποιημένος από την δράση του συλλόγου:		
Καθόλου	Λίγο	Πολύ

Οι μαθητές επεξεργάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας και έτσι σχηματίζουν μια πρώτη εικόνα για τους συλλόγους της περιοχής τους και τους λόγους συμμετοχής των πολιτών.

Γνωριμία με τους συλλόγους του Δήμου μας:

Οι μαθητές επισκέπτονται τον Δήμο και καταγράφουν τους συλλόγους που δραστηριοποιούνται στην περιοχή τους (σε μεγάλους Δήμους εξετάζουν το οικείο διαμέρισμα ή την κοινότητα). Η καταγραφή μπορεί να γίνει σε έναν παρόμοιο πίνακα:

Σύνδεση

Γλώσσα, Μαθηματικά, Εικαστικά,
Ιστορία, Γεωγραφία, Θρησκευτικά.

α/α	Όνομασία	Είδος	Τομείς δραστηριότητας

Οι ομάδες επεξεργάζονται τα στοιχεία, συζητούν για το είδος των συλλόγων και τους τομείς στους οποίους αναπτύσσουν δράση. Αν υπάρχουν πολλοί σύλλογοι που δραστηριοποιούνται στον ίδιο τομέα διερευνούν για ποιους λόγους συμβαίνει αυτό.

Μέλη των συλλόγων

Ερευνούν το ποσοστό συμμετοχής των συμπολιτών τους σε συλλόγους και το συγκρίνουν με τον πληθυσμό του Δήμου:

Αριθμός μελών	Άντρες	Γυναίκες	Μαθητές

Συζητούν και εξάγουν συμπεράσματα για την συμμετοχή και το ενδιαφέρον των πολιτών (μεγάλο ή μικρό ποσοστό).

Συγκρίνουν την συμμετοχή ανδρών και γυναικών. Διερευνούν και εντοπίζουν τις αιτίες των όποιων διαφοροποιήσεων υπάρχουν και καταλήγουν σε συμπεράσματα.

Δραστηριότητες συλλόγων

Ερευνούν τις παρεμβάσεις των συλλόγων για την βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών, εκδηλώσεις οι οποίες αφορούν μεγάλο μέρος των δημοτών ή άλλες οι οποίες έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

Επίσκεψη και συζήτηση με τα μέλη του συμβουλίου ενός συλλόγου που επιλέγουν οι μαθητές και ο δάσκαλος ή η δασκάλα.

Πληροφορούνται για:

- Την ιστορία του συλλόγου
- Τον τρόπο λειτουργίας (εκδηλώσεις, συνελεύσεις κ.α.)
- Τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μελών
- Τις δραστηριότητες

Τοπικός τύπος

- Καταγράφουν τα έντυπα που εκδίδονται και κυκλοφορούν στον Δήμο τους.
- Επιλέγουν ορισμένα από αυτά και βρίσκουν άρθρα που αναφέρονται στην κοινωνική ζωή των πολιτών της περιοχής (όπως εκδηλώσεις, έρανοι, εθελοντικές εργασίες κ.α.).
- Παρουσιάζουν τοπικά προβλήματα (όπως καθαριότητα, ύδρευση, κοινόχρηστοι χώροι κ.α.).
- Εκφράζουν τις απόψεις και τις θέσεις των πολιτών για την ζωή στον Δήμο.

Τέλος, οι μαθητές μπορούν να οργανώσουν μια ημέρα αφιερωμένη στις συλλογικές δράσεις στον Δήμο τους. Συγκεντρώνουν αφίσες, έντυπα, φωτογραφίες και παρουσιάζουν τα αποτελέσματα της έρευνάς τους.

Βιβλιογραφία

- Arnot, M. & Dillabough, J. A., (2000), *Challenging Democracy*. London: Routledgefalmer.
- Aron, R., (1984), *Η εξέλιξη της κοινωνιολογικής σκέψης*. Αθήνα: Γνώση.
- Banks, O., (1987), *Η Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης*. Αθήνα: Παρατηρητής.
- Benoche, B., (1997), *Τα ανθρώπινα δικαιώματα*. Αθήνα: Πατάκης.
- Bernstein, S. & Milza, P., (1997), *Ιστορία της Ευρώπης – Διάσπαση και Ανοικοδόμηση της Ευρώπης 1919 έως σήμερα*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Bottomore, T.B., (1974), *Κοινωνιολογία*. Αθήνα: Gutenberg,
- Burns, M., E., (1983), *Ευρωπαϊκή Ιστορία - Εισαγωγή στην Ιστορία και τον Πολιτισμό της νεότερης Ευρώπης*, β΄ έκδοση, τ. Β΄. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής.
- Cummins, J., (2003), *Ταυτότητες υπό διαπραγμάτευση. Εκπαίδευση με σκοπό την ενδυνάμωση σε μια κοινωνία της ετερότητας*. Αθήνα: Gutenberg.
- Frank, R., (2003), "Εμφύλιοι Ευρωπαϊκοί πόλεμοι" στο Ε. Αρβελέρ & Μ. Aymard (επιμ.), *Οι Ευρωπαίοι, Νεότερη και σύγχρονη εποχή*, τ. Β΄. Αθήνα: Σαββάλας.
- Giddens, A., (2002), *Κοινωνιολογία*. Αθήνα: Gutenberg.
- Green, N., (2004), *Οι δρόμοι της Μετανάστευσης*. Αθήνα: Σαββάλας.
- Schnapper, D., (2000), *Η Κοινωνία των πολιτών. Δοκίμια πάνω στην ιδέα του σύγχρονου έθνους*. Αθήνα: Gutenberg.
- Taylor, Ch.,(1997), *Πολυπολιτισμικότητα: Εξετάζοντας την πολιτική της αναγνώρισης*. Αθήνα: Πόλις.
- Timasheff, N.S. & Theodorson, G.A., (1980), *Ιστορία Κοινωνιολογικών θεωριών*. Αθήνα: Gutenberg.
- Αθανασούλα- Ρέπα, Α. κ. ά., *Κοινωνική και πολιτική αγωγή*, Γ΄ Γυμνασίου. Αθήνα: Λιβάνης – Ο.Ε.Δ.Β.
- Αντωνόπουλος, Μ., (1996), *Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές*. Αθήνα: Σάκουλας.
- Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Μονάδα Έρευνας Σχολικού Βιβλίου, (2000), *Η εικόνα του «άλλου»/ γείτονα στα σχολικά βιβλία των Βαλκανικών χωρών*. Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου, Θεσσαλονίκη 16-18 Οκτωβρίου 1998. Αθήνα: Τυπωθήτω – Δάρδανος.
- Beetham, D. & Boyte, K., (1996), *Δημοκρατία: 80 Ερωτήσεις και Απαντήσεις*. Αθήνα: Εστία.
- Βαβουγιού, Α. κ. ά., *Εισαγωγή στο Δίκαιο και τους Πολιτικούς θεσμούς*, Β΄ Λυκείου. Αθήνα: Μεταίχμιο- Ο.Ε.Δ.Β.
- Βερνίκος, Ν., & Δασκαλοπούλου, Σ., (2002), *Πολυπολιτισμικότητα: οι διαστάσεις της πολιτισμικής ταυτότητας*. Αθήνα: Κριτική.

- Βλαχοδημήτρης, Θ.**, (μτφ.), *Οικουμενική διακήρυξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Από τα Ηνωμένα Έθνη την 10-12-1948*. Αθήνα: Παπαδήμας
- Γκόβαρης, Χρ.**, (2001), *Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Ατραπός.
- Γκότοβος, Α.**, (2002), *Εκπαίδευση και Ετερότητα. Ζητήματα Διαπολιτισμικής Παιδαγωγικής*. Αθήνα: Μεταίχιμο.
- Γραφείο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στην Ελλάδα**, (2001), *Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο: Το κοινοβουλευτικό όργανο της Ε.Ε.*
- Δαμανάκης, Μ.**, (2000), *Η εκπαίδευση των παλινοστούτων και αλλοδαπών μαθητών στην Ελλάδα. Διαπολιτισμική προσέγγιση*. Αθήνα: Gutenberg.
- Δεληγιάννη, Β., Ζιώγου, Σ., Αθανασιάδου, Χ.**, (1997), «Πρωθώντας τον εκδημοκρατισμό στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών: διαστάσεις φύλλου και ιδιότητας του πολίτη». Αθήνα: Πρακτικά Ζ΄ Διεθνούς Συνεδρίου της Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος: Παιδαγωγική επιστήμη στην Ελλάδα, τάσεις και προοπτικές.
- Διεθνής Αμνηστία**, (2007), *Πρώτα Βήματα. Εγχειρίδιο για τη βασική εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα*. Αθήνα: Πατάκης.
- Δουλιφέρη, Τ.**, (1990), *Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας και Ισότητα των δύο φύλων*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Ζέγκερ Ι.**, (1977), *Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία*. Αθήνα: Μπουκουμάνης.
- Ήγκλητον, Τ.**, (2003), *Η έννοια της Κοιτηούρας*. Αθήνα: Πόληις.
- Ίδρυμα Πολιτικών Μελετών και Επιμόρφωσης**, (1998), *Είσοι πολίτη της Ε.Ε.: Μάθε για αυτήν*. Αθήνα.
- Καζαμίας, Α. & Πετρονικολός, Λ.**, (επιμ), (2003), *Παιδεία και πολίτης: Η Παιδεία του Πολίτη της Ελλάδας και του Κόσμου*. Αθήνα: Ατραπός.
- Καραγιαννοπούλου – Λεηλούδα, Ι.**, (1979), *Σημειώσεις Συνταγματικού Δικαίου*. Αθήνα: Σάκκουλας.
- Καραφωτιάς Π.**, (1997), *Το δικαίωμα στο περιβάλλον: Προσβολή και προστασία του*. Αθήνα: Σάκκουλας.
- ΚΕΜΕΤΕ/ΟΛΜΕ**, (2000), *Σχολείο χωρίς σύνορα: Μαθητικά Γυμνάσματα στα ανθρώπινα δικαιώματα*. Αθήνα: Ο.Λ.Μ.Ε.
- Κτιστάκης, Γ. & Φραγκάκης, Ν.**, (2001), *Μετανάστες, Ρατσισμός, Ξενοφοβία: Από τη θεωρία στην πράξη*. Αθήνα: Σάκκουλας.
- Λιαράκου, Γ. & Φλογαίτη, Ε.**, (2007), *Από την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στην Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη: προβληματισμοί, τάσεις και προτάσεις*. Αθήνα: Νήσος.
- Μάνεσης, Ι. Α.**, (1981), *Συνταγματικό Δίκαιο*, τ. α΄: *Ατομικές Ελευθερίες*. Θεσ/νίκη: Σάκκουλας,
- Μάραντος, Π. & Κουλουμπάρη Α.**, (υπό δημοσίευση), *Παιδεία για τον ενεργό και υπεύθυνο πολίτη: θεωρητικές παραδοχές και σύγχρονες τάσεις στο διαθεματικό πρόγραμμα και στα νέα σχολικά βιβλία. Μέντορας*.
- Μελούτσι, Α.**, (2002), *Κουητούρες στο παιχνίδι. Διαφορές για να συμβιώσουμε*. Αθήνα: Gutenberg.
- Νικολάου, Γ.**, (2005), *Διαπολιτισμική Διδακτική. Το νέο περιβάλλον. Βασικές αρχές*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Παλαιολόγου, Ν. & Ευαγγέλιου, Ο.**, (2003), *Διαπολιτισμική Παιδαγωγική – Εκπαιδευτικές, Διδακτικές και Ψυχολογικές Προσεγγίσεις*. Αθήνα: Ατραπός.

Παπαδοπούλου, Δ., (1990), *Εκπαίδευση για την ειρήνη και τα δικαιώματα του ανθρώπου*. Θεσ/νίκη: Εργαστήριο Εκπαίδευσης για την Ειρήνη.

Πιντέρης, Γ., (1984), *Εσύ, τα δικαιώματά σου και οι άλλοι: στην οικογένεια, στη δουλειά, στον έρωτα, στην παρέα*. Αθήνα: Θυμάρι.

Ράικος, Γ. Α., (1979), *Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, τόμοι Α΄ & Β΄*. Αθήνα: Σάκκουλας.

Ρομπόκου – Καραγιάννη, Α., (2004), *Ο συνήγορος του πολίτη ως υπερασπιστής των δικαιωμάτων του παιδιού*. Αθήνα: Σάκκουλας.

Ρούκουνας, Ε., (2000), *Διεθνής Προστασία Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων*. Αθήνα: Εστία- Ίδρυμα Μαργκοπούλου,

Σάκκουλας, (εκδ.), (2008), *Σύνταγμα και Κανονισμός της Βουλής*. Αθήνα: Σάκκουλας.

Τορπαϊδης, Δ. Ε., (1982), *Η ισότητα ευκαιριών στην εκπαίδευση: συμβολή στη μελέτη εκδημοκρατισμού της εκπαίδευσης*. Αθήνα: Γρηγόρης.

Τσαούσης, Δ.Γ., (1988), *Η κοινωνία του ανθρώπου*. Αθήνα: Gutenberg.

Τσάτσος, Δ., (1993), *Συνταγματικό Δίκαιο*. Θεσ/νίκη: Σάκκουλας.

Τσιάκαλης, Γ., (2000), *Οδηγός Αντιρατσιστικής Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Φιλογαϊτη, Ε., (1993), *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*, Αθήνα: Ελληνικές Πανεπιστημιακές Εκδόσεις, Επανεκδοση: (1998), Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Φιλογαϊτη, Ε., (2006), *Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Φραγκουδάκη, Α., & Δραγώνα, Θ., (1997), *Τι είναι η πατρίδα μας; Εθνοκεντρισμός και Εκπαίδευση*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

Φραγκουδάκη, Α., (1985), *Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης - θεωρίες για την Κοινωνική Ανισότητα στο Σχολείο*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Φωτίου, Γ., (2007), *Πολυπολιτισμική εκπαιδευτική πραγματικότητα*. Αθήνα: Έλλην.

Χρυσογόνος, Κ., (2002), *Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα*. Αθήνα: Σάκκουλας.

Χρήσιμες διευθύνσεις

<http://www.parliament.gr/> Η ιστοσελίδα της Βουλής των Ελλήνων. Πληροφορίες για τις δραστηριότητες του ελληνικού κοινοβουλίου. Περιλαμβάνει και δραστηριότητες για μαθητές.

<http://www.rae.gr/> Ρυθμιστική αρχή ενέργειας. Ανεξάρτητη διοικητική αρχή που έχει κυρίως γνωμοδοτικές και εισηγητικές αρμοδιότητες στον τομέα της ενέργειας.

Δ/ση: Πανεπιστημίου 69 και Αιόλου,

105 64, Αθήνα

Τηλ.: 2103727400

Fax: 2103255460

e-mail: info@rae.gr

<http://www.synigoros.gr/> Συνήγορος του πολίτη.

Δ/ση: Χατζηγιάννη Μέξη 6, Αθήνα

Τηλ.: 210 7292129

<http://www.synigoros.gr/0-18/> Συνήγορος του παιδιού.

<http://www.esr.gr/> ΕΘΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ (Ε.Σ.Ρ.)

Δ/ση: Πανεπιστημίου & Αμερικής 5,

10564 Αθήνα

Τηλ.: 210-3354500

Fax: 210-3319881

<http://www.fairtrade.org> Δίκαιο και αλληλεγγύη εμπόριο

<http://www.amnesty.org.gr/> Ο ιστότοπος του ελληνικού τμήματος της Διεθνούς Αμνηστίας

<http://www.unhcr.gr/> Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (Υ.Α.)

Δ/ση: Ταυγέτου 23,

154 52 Παλαιό Ψυχικό

Τηλ. 210 - 67 26 462/3

Fax. 210 - 67 56 800

<http://portal.unesco.org/> Η οργάνωση των Ηνωμένων Εθνών για την εκπαίδευση και τον πολιτισμό.

<http://www.unicef.gr/> Η οργάνωση των Ηνωμένων Εθνών για τα Παιδιά, ελληνικό τμήμα.

Δ/ση: Ανδρ. Δημητρίου 8 & Τζ. Κέννεντυ 37,

161 21 Καισαριανή

Τηλ.: 210 - 72 55 555

Fax. 210 - 72 52 555

<http://www.fidh.org/> Διεθνής Ομοσπονδία για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Αυτό το Γραφείο εργάζεται για την εφαρμογή της Οικουμενικής Διακήρυξης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε όλη τον κόσμο.

<http://www.mdmgreece.gr/> Οι Γιατροί του Κόσμου/ Medecins du Monde, είναι μια διεθνής, ιατρική, ανθρωπιστική ΜηΚυθ η οποία παρέχει επείγουσα ιατρική βοήθεια στα θύματα φυσικών καταστροφών, πολέμων και συγκρούσεων. Οι ΓτΚ απασχολούν ιατρικό, παραϊατρικό καθώς και διοικητικό και τεχνικό προσωπικό με σκοπό να αναλάβει ανθρωπιστική δράση

Δ/ση: Σαπφούς 12,

10553 Αθήνα

Τηλ: 210-32.13.150, 801 1000 100

Fax: 210-32.13.850

<http://www.msf.gr/> Γιατροί Χωρίς Σύνορα. Διεθνής, ανεξάρτητη, ιατρική, ανθρωπιστική οργάνωση που στόχο έχει την παροχή ιατρικής βοήθειας οπουδήποτε υπάρχει ανάγκη χωρίς καμία φυλετική, θρησκευτική, πολιτική ή άλλη διάκριση, ελληνικό τμήμα

Δ/ση: Ξενίας 15,
115 27 Αθήνα
Τηλ.: +30 210 5200500
Fax.: +30 210 5200503

<http://www.actionaid.gr/> ΗAction Aid Ελλάς είναι ένας διεθνής, μη κερδοσκοπικός οργανισμός παγκόσμιας αλληλεγγύης. Τα προγράμματα της Action Aid αποσκοπούν στη δημιουργία υποδομών που είναι ζωτικές για την επιβίωση και την ανάπτυξη μίας κοινότητας, όπως η εκπαίδευση, η βασική ιατρική περίθαλψη, η παροχή πόσιμου νερού, οι τρόποι ανάπτυξης εισοδήματος κ.α.

Δ/ση: Αμύντα 1, Παγκράτι,
116 35 Αθήνα
Τηλ: 210 7248789
Fax: 210 7243449
e-mail: mail@actionaid.gr

<http://europa.eu.int/youeurope> Διαδικτυακή πύλη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η οποία ονομάζεται «Η δική σας Ευρώπη» και εξασφαλίζει ένα ενιαίο κέντρο επαφής για την παροχή ηλεκτρονικών πληροφοριών και συμβουλών σχετικά με τη ζωή, την εργασία και τις σπουδές στην Ευρώπη.

<http://europa.eu.int/europedirect> Επιπλέον για οποιοδήποτε είδος πληροφοριών σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση, μπορείτε να καλέσετε δωρεάν, από οποιοδήποτε σημείο στην ΕΕ, τον τηλεφωνικό αριθμό **00 800 6 7 8 9 10 11**. Θα συνδεθείτε με κάποιον που μιλά τη γλώσσα σας και μπορεί να σας βοηθήσει να βρείτε απάντηση στις ερωτήσεις σας.

www.kethi.gr Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας

Δ/ση: Χαρ. Τρικούπη 51 & Βαητετσίου,
106 81 Αθήνα
Τηλ.: 210 3898000
Fax.: 210 3898079

www.isotita.gr Γενική Γραμματεία Ισότητας. Είναι ο αρμόδιος κυβερνητικός φορέας για τον σχεδιασμό, την υλοποίηση και την παρακολούθηση της εφαρμογής των πολιτικών για την ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών σε όλους τους τομείς.

Δ/ση: Δραγατσανίου 8,
105 59 Αθήνα
Τηλ.: 210 3315291-5
Fax: 210 3315276
e-mail: info.isotita@isotita.gr

www.neagenia.gr Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς.

Δ/ση: Αχαρνών 417,
111 43 Αθήνα

Τηλ.: 210 2599300

Fax: 210 2599302

www.pi-schools.gr Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Δ/νση: Μεσογείων 396, Αγ. Παρασκευή

153 41 Αθήνα

Τηλ.: 210 6016364, 210 6081861-4

Fax: 210 6016388

www.keda.gr Κέντρο Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Αθηνών.

www.statistics.gr Γενική Γραμματεία Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας Ελλάδος.

Δ/νση: Πειραιώς 46 & Επονιτών,

185 10 Πειραιάς

Τηλεφωνικό κέντρο: 210 4852000

www.ekebi.gr ΕΚΕΒΙ: Εθνικό Κέντρο Βιβλίου.

Δ/νση: Αθ. Διάκου 4,

117 42 Αθήνα

Τηλ.: 210 9200300

Fax: 210 9200305

E- mail: info@ekebi.gr

www.ekke.gr Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.

Δ/νση: Μεσογείων 14-18,

115 27 Αθήνα

Τηλ.: 210 7491600

Fax: 210 7489800

Εκπαιδευτικό υλικό

Unicef

Φάκελος Δικαιώματα: περιέχει αφίσα, τη βιντεοταινία «Raised Voices» διάρκειας 30', το βιβλίο "Δικαιώμά μου" που είναι οδηγός για τον εκπαιδευτικό.

Φάκελος Ειρήνη: περιέχει αφίσα, τη βιντεοταινία «Φάκελος Ειρήνη» διάρκειας 45', σχετικό ενημερωτικό υλικό.

Φάκελος Περιβάλλον: περιέχει αφίσα, τη βιντεοταινία «0 Πλανήτης μας, η Υγεία μας» διάρκειας 30', σχετικό ενημερωτικό υλικό.

«Unicef 60 χρόνια», DvD, διάρκειας 7´

«Παιδιά και Πόλεμος», βιντεοταινία διάρκειας 3´

"Rights and Wrongs", βιντεοταινία διάρκειας 27´

Αιλάμπη, Α., Βαζαίου, Σ., Μαλωτίδη, Β., Μπουλιουξή, Α & Σκούπης, Μ., (επ. επιμ), *Το νερό στη Μεσόγειο*. Αθήνα: ΜΙΟ – ECSDE.

Ανδρούσου, Αθ., (1996), *Εγώ κι εσύ- εδώ κι εκεί*, (Παιδαγωγική βιβλίτσα, για παιδιά 9-12 ετών). Αθήνα: Θεμέλιο.

Βρέττα-Κουσκοπέκα, Ν., (2001), *Ένα κουτί γεμάτο νερό*. Αθήνα: Καλειδοσκόπιο.

Δ.Ε.Η. - Διεύθυνση Εκμεταλλεύσεως Διανομής, (1999), *Λαμπρές ιδέες για να εξοικονομήσετε ρεύμα & χρήμα*. Αθήνα.

Δημοπούλου, Μ., Μπαμπίλα, Ελ., Φραντζή, Α. & Χατζημιχαήλ, Μ., (1999), *Πάμε μια βόλτα στο Μοναστηράκι*. Αθήνα: Γραφείο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Α΄ Διεύθυνσης Π. Ε. Αθίνas.

Εκδόσεις Ερευνητές, (1999), *Θησαυρός από Σκουπίδια*.

(1999), *Οικοέρευνα 2*.

(1999), *Οικοκουτί 1*.

Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης, *Οι Πράσινες Γωνιές της Γειτονιάς μου*.

Κ.Π.Ε. Καστοριάς, (2000), *Ενέργεια και περιβάλλον*. Καστοριά: Κ.Π.Ε.

Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως, *Πάμε στην Ακρόπολη*. Αθήνα: Υ.Π.Π.Ο.

Κουσουρήs, Θ. & Τσακίρης, Κ., (2003), *Εγχειρίδιο-Οδηγός δραστηριοτήτων Περιβαλλοντικής Αγωγής και εκπαίδευσης*. Αθήνα: Ε.Κ.Κ.Ε.- Ομάδα Περιβάλλοντος.

Μάναλης, Π., Πλατανισιώτη, Σ., Σκαμπαρδώνης, Σ., Στεφανόπουλος, Ν., Τσελεκτσίδου, Π., Φραντζή, Α., Ψαλλιδάς, Β., (2002), *Οικολογικά Σχολεία- Εκπαιδευτικό Υλικό για το Διεθνές Πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης "Eco-Schools"*. Αθήνα: Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης.

Μουσείο Μπενάκη, Μουσειοσκευή, *Φωτογραφίζοντας την παλιά Αθήνα (1833-1933)*.

Νεολαία Υπέρ των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων Διεθνώς, *Τι είναι τα ανθρώπινα δικαιώματα*, (περιέχει και DVD).

Πατσέας, Κ., (1999), *Ενέργεια – Περιβάλλον – Ανάπτυξη*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Τρικαλήτη, Α., & Παλαιοπούλου-Σταθοπούλου, Ρ., (1999), *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση για Βιώσιμες Πόλεις*. Αθήνα: Ελληνική Εταιρεία για την Προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

ΥΠ.Ε.Π.Θ. – Π.Ι., (2002), *ΟδηγόςΣχεδίων Εργασίας* (για τον εκπαιδευτικό). Αθήνα: ΥΠ.Ε.Π.Θ. – Π.Ι.

ΥΠ.Ε.Π.Θ., (επ. υπεύθυνη Α. Φραγκουδάκη), (2000), *Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Μουσουλμανοπαίδων* (εκπαιδευτικό υλικό για τα μειονοτικά σχολεία). Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.

Φιλογαϊτη, Ε., & Βασάλα, Π., (1999), *Το Ενεργειακό Ζήτημα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Φιλογαϊτη, Ε., (1995), *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στο Δημοτικό Σχολείο*. Αθήνα: WWF-Ελλάς

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, (2007), *Βοηθητικό Εκπαιδευτικό Υλικό για την Εισαγωγή θεμάτων σχετικά με τα φύλα στην εκπαιδευτική διαδικασία*. Ιωάννινα.

Φορείς που μπορείτε να επισκεφθείτε

• Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (Κ.Α.Π.Ε.), 19ο χλμ. Λεωφ. Μαραθώνος, Πικέρμι Αττικής 19009, τηλ.: 2106603300, 2106603212, Fax: 2106603302, <http://www.cres.gr/>

• Υπαίθριο Μουσείο Υδροκίνησης Δημητσάνας, Κεφαλάρι Αϊ - Γιάννη 220 07 Δημητσάνα, τηλ. 2795031630, <http://www.piop.gr/> και <http://www.arcadies.gr/dimitsana/gr/>

• Ηλιακό Χωριό Πεύκης Αττικής, Οργανισμός Εργατικής Κατοικίας (Ο.Ε.Κ.): Πατισίων και Σολωμού 60, 10432 Αθήνα, <http://www.oek.gr/index.php>

• Συγκρότημα Βιοκλιματικών Κατοικιών Καλαμάτας, επίσκεψη μέσω του Κ.Π.Ε. Καλαμάτας, Θου-

κυδίδου 2 Καλαμάτα 24100, τηλ.: 2721086147 και 2721096062, Fax: 2721086147, <http://www.kpe-kalamatas.gr>

• *Επίσκεψη σε ατμοηλεκτρικούς σταθμούς (Α.Η.Σ.) και υδροηλεκτρικούς σταθμούς (ΥΗΣ)* τηλ.: 2105230301, <http://www.dei.gr/>

• *Τεχνολογικό Πολιτιστικό Πάρκο Λαυρίου (Τ.Π.Π.Λ.), Συγκρότημα Γαληνικής Εταιρείας Μεταλλείων Λαυρίου Λεωφόρος Αθηνών - Λαυρίου, 195 00 ΛΑΥΡΙΟ, τηλ.: 2292025316, Fax: 2292025749, <http://www.ltp.ntua.gr/>*

• *Αυτόνομο ενεργειακά κτήριο "Προμηθέας Πυρφόρος" της Sol Energy Hellas A.E, Fax: 2109023589 <http://www.promitheaspirforos.gr/gr/>*

• *Βιοκλιματικό κτήριο της Greenpeace, Κηφισόβης 9, 106 77 Αθήνα, τηλ.: 2103840774-5, Fax: 2103804008, <http://www.greenpeace.org/greece/>*

• *Υπαίθριο Μουσείο Νερού Έδεσσας (με νερόμυλους και υδροκίνητα εργοστάσια) μέσω ΚΠΕ Έδεσσας, Μύλοι-Περιοχή Καταρακτών 58200 Έδεσσα, <http://kpe-edess.pel.sch.gr/>*

• *Λαογραφικό και Εθνολογικό Μουσείο Μακεδονίας – Θράκης, Βασ. Όθωνος 68, 54642 Θεσσαλονίκη, τηλ.: 2310889840, 2310889855, Fax: 2310844848.*

Συμπληρωματικά κείμενα

Οικουμενική διακήρυξη για τα ανθρώπινα δικαιώματα

10 Δεκεμβρίου 1948

ΠΡΟΟΙΜΙΟ

Επειδή η αναγνώριση της αξιοπρέπειας, που είναι σύμφυτη σε όλα τα μέλη της ανθρώπινης οικογένειας, καθώς και των ίσων και αναπαλλοτριώτων δικαιωμάτων τους αποτελεί το θεμέλιο της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και της ειρήνης στον κόσμο.

Επειδή η παραγνώριση και η περιφρόνηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου οδήγησαν σε πράξεις βαρβαρότητας, που εξεγείρουν την ανθρώπινη συνείδηση, και η προοπτική ενός κόσμου όπου οι άνθρωποι θα είναι ελεύθεροι να μιλούν και να πιστεύουν, λιτρωμένοι από τον τρόμο και την αθλιότητα, έχει διακηρυχθεί ως η πιο υψηλή επιδίωξη του ανθρώπου.

Επειδή έχει ουσιαστική σημασία να προστατεύονται τα ανθρώπινα δικαιώματα από ένα καθεστώς δικαίου, ώστε ο άνθρωπος να μην αναγκάζεται να προσφεύγει, ως έσχατο καταφύγιο, στην εξέγερση κατά της τυραννίας και της καταπίεσης.

Επειδή έχει ουσιαστική σημασία να ενθαρρύνεται η ανάπτυξη φιλικών σχέσεων ανάμεσα στα έθνη.

Επειδή, με τον καταστατικό Χάρτη, οι λαοί των Ηνωμένων Εθνών διακήρυξαν και πάλη την πίστη τους στα θεμελιακά δικαιώματα του ανθρώπου, στην αξιοπρέπεια και την αξία της ανθρώπινης προσωπικότητας, στην ισότητα δικαιωμάτων ανδρών και γυναικών, και διακήρυξαν πως είναι αποφασισμένοι να συντελέσουν στην κοινωνική πρόοδο και να δημιουργήσουν καλύτερες συνθήκες ζωής στα πλαίσια μιας ευρύτερης ελευθερίας.

Επειδή τα κράτη μέλη ανέλαβαν την υποχρέωση να εξασφαλίσουν, σε συνεργασία με τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών, τον αποτελεσματικό σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιακών ελευθεριών σε όλο τον κόσμο.

Επειδή η ταυτότητα αντιλήψεων ως προς τα δικαιώματα και τις ελευθερίες αυτές έχει εξαιρετική σημασία για να εκπληρωθεί πέρα ως πέρα αυτή η υποχρέωση,

Η ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ

Διακηρύσσει ότι η παρούσα Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου αποτελεί το κοινό ιδανικό στο οποίο πρέπει να κατατείνουν όλοι οι λαοί και όλα τα έθνη, έτσι ώστε κάθε άτομο και κάθε όργανο της κοινωνίας, με τη Διακήρυξη αυτή διαρκώς στη σκέψη, να καταβάλει, με τη διδασκαλία και την παιδεία, κάθε προσπάθεια για να αναπτυχθεί ο σεβασμός των δικαιωμάτων και των ελευθεριών αυτών, και να εξασφαλιστεί προοδευτικά, με εσωτερικά και διεθνή μέσα, η παγκόσμια και αποτελεσματική εφαρμογή τους, τόσο ανάμεσα στους λαούς των ίδιων των κρατών μελών όσο και ανάμεσα στους πληθυσμούς χωρών που βρίσκονται στη δικαιοδοσία τους.

ΑΡΘΡΟ 1

Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι στην αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα. Είναι προι-

κισμένοι με λογική και συνείδηση, και οφείλουν να συμπεριφέρονται μεταξύ τους με πνεύμα αδελφοσύνης.

ΑΡΘΡΟ 2

Κάθε άνθρωπος δικαιούται να επικαλείται όλα τα δικαιώματα και όλες τις ελευθερίες που προκηρύσσει η παρούσα Διακήρυξη, χωρίς καμία απολύτως διάκριση, ειδικότερα ως προς τη φυλή, το χρώμα, το φύλο, τη γλώσσα, τις θρησκείες, τις πολιτικές ή οποιεσδήποτε άλλες πεποιθήσεις, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή, την περιουσία, τη γέννηση ή οποιαδήποτε άλλη κατάσταση.

Δεν θα μπορεί ακόμα να γίνεται καμία διάκριση εξαιτίας του πολιτικού, νομικού ή διεθνούς καθεστώτος της χώρας από την οποία προέρχεται κανείς, είτε πρόκειται για χώρα ή εδαφική περιοχή ανεξάρτητη, υπό κηδεμονία ή υπεξουσία, ή που βρίσκεται υπό οποιονδήποτε άλλον περιορισμό κυριαρχίας.

ΑΡΘΡΟ 3

Κάθε άτομο έχει δικαίωμα στη ζωή, την ελευθερία και την προσωπική του ασφάλεια.

ΑΡΘΡΟ 4

Κανείς δεν επιτρέπεται να ζει υπό καθεστώς δουλείας, οδικής ή μερικής. Η δουλεία και το δουλεμπόριο υπό οποιαδήποτε μορφή απαγορεύονται.

ΑΡΘΡΟ 5

Κανείς δεν επιτρέπεται να υποβάλλεται σε βασανιστήρια ούτε σε ποινή ή μεταχείριση σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική.

ΑΡΘΡΟ 6

Καθένας, όπου και αν βρίσκεται, έχει δικαίωμα στην αναγνώριση της νομικής του προσωπικότητας.

ΑΡΘΡΟ 7

Όλοι είναι ίσοι απέναντι στον νόμο και έχουν δικαίωμα σε ίση προστασία του νόμου, χωρίς καμία απολύτως διάκριση. Όλοι έχουν δικαίωμα σε ίση προστασία από κάθε διάκριση που θα παραβίαζε την παρούσα Διακήρυξη και από κάθε πρόκληση για μια τέτοια δυσμενή διάκριση.

ΑΡΘΡΟ 8

Καθένας έχει δικαίωμα να ασκεί αποτελεσματικά ένδικα μέσα στα αρμόδια εθνικά δικαστήρια κατά των πράξεων που παραβιάζουν τα θεμελιακά δικαιώματα τα οποία του αναγνωρίζουν το Σύνταγμα και ο νόμος.

ΑΡΘΡΟ 9

Κανείς δεν μπορεί να συλλημβάνεται, να κρατείται ή να εξορίζεται αυθαίρετα.

ΑΡΘΡΟ 10

Καθένας έχει δικαίωμα, με πλήρη ισότητα, να εκδικάζεται η υπόθεσή του δίκαια και δημόσια, από δικαστήριο ανεξάρτητο και αμερόληπτο, που θα αποφασίσει είτε για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του είτε, σε περίπτωση ποινικής διαδικασίας, για το βάσιμο της κατηγορίας που στρέφεται εναντίον του.

ΑΡΘΡΟ 11

1. Κάθε κατηγορούμενος για ποινικό αδίκημα πρέπει να θεωρείται αθώος, ωστόσο διαπιστωθεί η ενοχή του σύμφωνα με τον νόμο, σε ποινική δίκη, κατά την οποία θα του έχουν εξασφαλιστεί όλες οι απαραίτητες για την υπεράσισή του εγγυήσεις.

2. Κανείς δεν θα καταδικάζεται για πράξεις ή παραλείψεις που, κατά τον χρόνο που τελέστηκαν, δεν συνιστούσαν αξιόποινo αδίκημα κατά το εσωτερικό ή το διεθνές δίκαιο. Επίσης, δεν επιβάλλεται ποινή βαρύτερη από εκείνη που ίσχυε κατά τον χρόνο που τελέστηκε η αξιόποινή πράξη.

ΑΡΘΡΟ 12

Κανείς δεν επιτρέπεται να υποστεί αυθαίρετες επεμβάσεις στην ιδιωτική του ζωή, την οικογένεια, την κατοικία ή την αλληλογραφία του, ούτε προσβολές της τιμής και της υπόληψης του. Καθένας έχει το δικαίωμα να τον προστατεύουν οι νόμοι από επεμβάσεις και προσβολές αυτού του είδους.

ΑΡΘΡΟ 13

1. Καθένας έχει το δικαίωμα να κυκλοφορεί ελεύθερα και να εκλέγει τον τόπο της διαμονής του στο εσωτερικό ενός κράτους.

2. Καθένας έχει το δικαίωμα να εγκαταλείπει οποιαδήποτε χώρα, ακόμα και τη δική του, και να επιστρέφει σε αυτήν.

ΑΡΘΡΟ 14

1. Κάθε άτομο που καταδιώκεται έχει το δικαίωμα να ζητά άσυλο και του παρέχεται άσυλο σε άλλες χώρες.

2. Το δικαίωμα αυτό δεν μπορεί κανείς να το επικαλεστεί, σε περίπτωση δίωξης για πραγματικό αδίκημα του κοινού ποινικού δικαίου ή για ενέργειες αντίθετες προς τους σκοπούς και τις αρχές του ΟΗΕ.

ΑΡΘΡΟ 15

1. Καθένας έχει το δικαίωμα μιας ιθαγένειας.

2. Κανείς δεν μπορεί να στερηθεί αυθαίρετα την ιθαγένειά του ούτε το δικαίωμα να αλλιάξει ιθαγένεια.

ΑΡΘΡΟ 16

1. Από τη στιγμή που θα φθάσουν σε ηλικία γάμου, ο άνδρας και η γυναίκα, χωρίς κανένα περιο-

ρισμό εξαιτίας της φυλής, της εθνικότητας ή της θρησκείας, έχουν το δικαίωμα να παντρεύονται και να ιδρύουν οικογένεια. Και οι δύο έχουν ίσα δικαιώματα ως προς τον γάμο, κατά τη διάρκεια του γάμου και κατά τη διάλυσή του.

2. Γάμος δεν μπορεί να συναφθεί παρά μόνο με ελεύθερη και πλήρη συναίνεση των μελλονύμφων.

3. Η οικογένεια είναι το φυσικό και το βασικό στοιχείο της κοινωνίας και έχει το δικαίωμα προστασίας από την κοινωνία και το κράτος.

ΑΡΘΡΟ 17

1. Κάθε άτομο, μόνο του ή με άλλους μαζί, έχει το δικαίωμα της ιδιοκτησίας.

2. Κανείς δεν μπορεί να στερηθεί αυθαίρετα την ιδιοκτησία του.

ΑΡΘΡΟ 18

Κάθε άτομο έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας. Στο δικαίωμα αυτό περιλαμβάνεται η ελευθερία για την αλλαγή της θρησκείας ή πεποιθήσεων, όπως και η ελευθερία να εκδηλώνει κανείς τη θρησκεία του ή τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις, μόνος ή μαζί με άλλους, δημόσια ή ιδιωτικά, με τη διδασκαλία, την άσκηση, τη λατρεία και με την τέλεση θρησκευτικών τελετών.

ΑΡΘΡΟ 19

Καθένας έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της γνώμης και της έκφρασης, που σημαίνει το δικαίωμα να μην υφίσταται δυσμενείς συνέπειες για τις γνώμες του, και το δικαίωμα να αναζητεί, να παίρνει και να διαδίδει πληροφορίες και ιδέες, με οποιοδήποτε μέσο έκφρασης, και από όλο τον κόσμο.

ΑΡΘΡΟ 20

1. Καθένας έχει το δικαίωμα να συνέρχεται και να συνεταιρίζεται ελεύθερα και για ειρηνικούς σκοπούς.

2. Κανείς δεν μπορεί να υποχρεωθεί να συμμετέχει σε ορισμένο σωματείο.

ΑΡΘΡΟ 21

1. Καθένας έχει το δικαίωμα να συμμετέχει στη διακυβέρνηση της χώρας του, άμεσα ή έμμεσα, με αντιπροσώπους ελεύθερα εκλεγμένους.

2. Καθένας έχει το δικαίωμα να γίνεται δεκτός, υπό ίσους όρους, στις δημόσιες υπηρεσίες της χώρας του.

3. Η λαϊκή θέληση είναι το θεμέλιο της κρατικής εξουσίας. Η θέληση αυτή πρέπει να εκφράζεται με τίμιες εκλογές, οι οποίες πρέπει να διεξάγονται περιοδικά, με καθολική, ίση και μυστική ψηφοφορία, ή με αντίστοιχη διαδικασία που να εξασφαλίζει την ελευθερία της εκλογής.

ΑΡΘΡΟ 22

Κάθε άτομο, ως μέλος του κοινωνικού συνόλου, έχει δικαίωμα κοινωνικής προστασίας. Η κοινωνία, με την εθνική πρωτοβουλία και τη διεθνή συνεργασία, ανάλογα πάντα με την οργάνωση και τις οικονομικές δυνατότητες κάθε κράτους, έχει χρέος να του εξασφαλίσει την ικανοποίηση των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων που είναι απαραίτητα για την αξιοπρέπεια και την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.

ΑΡΘΡΟ 23

1. Καθένας έχει το δικαίωμα να εργάζεται και να επιλέγει ελεύθερα το επάγγελμά του, να έχει δικαίως και ικανοποιητικές συνθήκες δουλειάς και να προστατεύεται από την ανεργία.

2. Όλοι, χωρίς καμία διάκριση, έχουν το δικαίωμα ίσης αμοιβής για ίση εργασία.

3. Κάθε εργαζόμενος έχει δικαίωμα δίκαιης και ικανοποιητικής αμοιβής, που να εξασφαλίζει σε αυτόν και την οικογένειά του συνθήκες ζωής άξιες στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Η αμοιβή της εργασίας, αν υπάρχει, πρέπει να συμπληρώνεται με άλλα μέσα κοινωνικής προστασίας.

4. Καθένας έχει το δικαίωμα να ιδρύει μαζί με άλλους συνδικάτα και να συμμετέχει σε συνδικάτα για την προάσπιση των συμφερόντων του.

ΑΡΘΡΟ 24

Καθένας έχει το δικαίωμα στην ανάπαυση, σε ελεύθερο χρόνο, και ιδιαίτερα, σε λογικό περιορισμό του χρόνου εργασίας και σε περιοδικές άδειες με πλήρεις αποδοχές.

ΑΡΘΡΟ 25

1. Καθένας έχει δικαίωμα σε ένα βιοτικό επίπεδο ικανό να εξασφαλίσει στον ίδιο και στην οικογένειά του υγεία και ευημερία, και ειδικότερα τροφή, ρουχισμό, κατοικία, ιατρική περίθαλψη όπως και τις απαραίτητες κοινωνικές υπηρεσίες. Έχει ακόμα δικαίωμα σε ασφάλιση για την ανεργία, την αρρώστια, την αναπηρία, τη χρεία, τη γεροντική ηλικία, όπως και για όλες τις άλλες περιπτώσεις που στερείται τα μέσα της συντήρησής του, εξαιτίας περιστάσεων ανεξαρτήτων της θέλησής του.

2. Η μητρότητα και η παιδική ηλικία έχουν δικαίωμα ειδικής μέριμνας και περίθαλψης. Όλα τα παιδιά, ανεξάρτητα αν είναι νόμιμα ή εξώγαμα, απολαμβάνουν την ίδια κοινωνική προστασία.

ΑΡΘΡΟ 26

1. Καθένας έχει δικαίωμα στην εκπαίδευση. Η εκπαίδευση πρέπει να παρέχεται δωρεάν, τουλάχιστον στη στοιχειώδη και βασική βαθμίδα της. Η στοιχειώδης εκπαίδευση είναι υποχρεωτική. Η τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση πρέπει να εξασφαλίζεται για όλους. Η πρόσβαση στην ανώτατη παιδεία πρέπει να είναι ανοικτή σε όλους, υπό ίσους όρους, ανάλογα με τις ικανότητες τους.

2. Η εκπαίδευση πρέπει να αποβλέπει στην πλήρη ανάπτυξη της ανθρώπινης προσωπικότητας και στην ενίσχυση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών. Πρέπει να προάγει την κατανόηση, την ανεκτικότητα και τη φιλία ανάμεσα σε όλα τα έθνη και σε όλες τις

φυλές και τις θρησκευτικές ομάδες, και να ευνοεί την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων των Ηνωμένων Εθνών για τη διατήρηση της ειρήνης.

3. Οι γονείς έχουν, κατά προτεραιότητα, το δικαίωμα να επιλέγουν το είδος της παιδείας που θα δοθεί στα παιδιά τους.

ΑΡΘΡΟ 27

1. Καθένας έχει το δικαίωμα να συμμετέχει ελεύθερα στην πνευματική ζωή της κοινότητας, να χαίρεται τις καλές τέχνες και να μετέχει στην επιστημονική πρόοδο και στα αγαθά της.

2. Καθένας έχει το δικαίωμα να προστατεύονται τα ηθικά και υλικά συμφέροντά του που απορρέουν από κάθε είδους επιστημονική, λογοτεχνική ή καλλιτεχνική παραγωγή του.

ΑΡΘΡΟ 28

Καθένας έχει το δικαίωμα να επικρατεί μια κοινωνική και διεθνής τάξη, μέσα στην οποία τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που προκηρύσσει η παρούσα Διακήρυξη να μπορούν να πραγματοποιούνται σε όλη τους την έκταση.

ΑΡΘΡΟ 29

1. Το άτομο έχει καθήκοντα απέναντι στην κοινότητα, μέσα στα πλαίσια της οποίας και μόνο είναι δυνατή η ελεύθερη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.

2. Στην άσκηση των δικαιωμάτων του και στην απόλαυση των ελευθεριών του κανείς δεν υπόκειται παρά μόνο στους περιορισμούς που ορίζονται από τους νόμους, με αποκλειστικό σκοπό να εξασφαλιστεί η αναγνώριση και ο σεβασμός των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων, και να ικανοποιούνται οι δίκαιες απαιτήσεις της ηθικής, της δημόσιας τάξης και του γενικού καλού, σε μια δημοκρατική κοινωνία.

3. Τα δικαιώματα αυτά και οι ελευθερίες δεν μπορούν, σε καμία περίπτωση, να ασκούνται αντίθετα προς τους σκοπούς και τις αρχές των Ηνωμένων Εθνών.

ΑΡΘΡΟ 30

Καμιά διάταξη της παρούσας Διακήρυξης δεν μπορεί να ερμηνευθεί ότι παρέχει σε ένα κράτος, σε μια ομάδα ή σε ένα άτομο οποιοδήποτε δικαίωμα να επιδίεται σε ενέργειες ή να εκτελεί πράξεις που αποβλέπουν στην άρνηση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών που εξαγγέλλονται σε αυτήν.

Κέντρο Πληροφοριών ΟΗΕ

Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού

Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού υιοθετήθηκε ομόφωνα από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στις 20 Νοεμβρίου του 1989. Έως σήμερα έχει επικυρωθεί από 191 χώρες, ενώ δεν την έχουν επικυρώσει δύο. Η Ελλάδα την επικύρωσε στις 2 Δεκεμβρίου του 1992. (Η παρούσα Σύμβαση επικυρώθηκε από την Ελλάδα και δημοσιεύθηκε στο Φ.Ε.Κ. 192/2.12.92)

Τα Συμβαλλόμενα στην παρούσα Σύμβαση Κράτη

Επειδή, σύμφωνα με τις αρχές που διακηρύσσονται στον Καταστατικό Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, η αναγνώριση της εγγενούς αξιοπρέπειας και των ίσων και αναφαίρετων δικαιωμάτων όλων των μελών της ανθρωπίνης οικογένειας, αποτελεί το θεμέλιο της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και της ειρήνης στον κόσμο,

Έχοντας υπόψη ότι οι ηαοί των Ηνωμένων Εθνών έχουν διακηρύξει εκ νέου, στον Καταστατικό Χάρτη, την πίστη τους στα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και στην αξιοπρέπεια και την αξία του ανθρώπου, και έχουν αποφασίσει να προαγάγουν την κοινωνική πρόοδο και να καθορίσουν καλύτερες συνθήκες ζωής μέσα στα πλαίσια μιας μεγαλύτερης ελευθερίας,

Αναγνωρίζοντας ότι τα Ηνωμένα Έθνη, στην Παγκόσμια Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και στις διεθνείς συνθήκες για τα ανθρώπινα δικαιώματα διακήρυξαν και συμφώνησαν ότι καθένας δικαιούται να απολαμβάνει όλα τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που αναφέρονται σε αυτές, χωρίς καμία απολύτως διάκριση ιδίως εξαιτίας της φυλής, του χρώματος, του φύλου, της γλώσσας, της θρησκείας, των πολιτικών του ή άλλων πεποιθήσεων, της εθνικής ή κοινωνικής καταγωγής, της περιουσίας, της γέννησης ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης,

Υπενθυμίζοντας ότι, στην παγκόσμια Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου, τα Ηνωμένα Έθνη διακήρυξαν ότι τα παιδιά δικαιούνται ειδική βοήθεια και υποστήριξη,

Έχοντας πεισθεί ότι η οικογένεια όντας η θεμελιώδης μονάδα της κοινωνίας και το φυσικό περιβάλλον για την ανάπτυξη και την ευημερία όλων των μελών της, και ιδιαίτερα των παιδιών, πρέπει να έχει την προστασία και την υποστήριξη που χρειάζεται για να μπορέσει να διαδραματίσει πληρέστερα το ρόλο της στην κοινότητα,

Αναγνωρίζοντας ότι το παιδί, για την αρμονική ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, πρέπει να μεγαλώνει μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον, σ' ένα κλίμα ευτυχίας, αγάπης και κατανόησης,

Επειδή είναι σημαντικό να προετοιμαστεί πλήρως το παιδί για να ζήσει μια ατομική ζωή στην κοινωνία και να ανατραφεί μέσα στο πνεύμα των ιδανικών που διακηρύσσονται στον Καταστατικό Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και ειδικότερα μέσα σε πνεύμα ειρήνης, αξιοπρέπειας, ανοχής, ελευθερίας, ισότητας και αλληλεγγύης,

Έχοντας υπόψη ότι η ανάγκη να παρασχεθεί στο παιδί ειδική προστασία εξαγγέλθηκε στη Διακήρυξη της Γενεύης του 1924 για τα δικαιώματα του παιδιού, και στη Διακήρυξη των δικαιωμάτων του παιδιού, που υιοθέτησε η Γενική Συνέλευση στις 20 Νοεμβρίου 1959 και που αναγνωρίστηκε στην παγκόσμια Διακήρυξη για τα ανθρώπινα δικαιώματα, στο διεθνές Σύμφωνο για τα αστικά και πολιτικά δικαιώματα (ιδιαίτερα στα άρθρα 23 και 24), στο Διεθνές Σύμφωνο για τα οικονομικά, τα κοινωνικά και τα πολιτιστικά δικαιώματα (ιδιαίτερα στο άρθρο 10) και στο καταστατικό και στα αρμόδια όργανα των ειδικευμένων οργανισμών και των διεθνών οργανώσεων που μεριμνούν για την ευημερία του παιδιού,

Έχοντας υπόψη ότι, όπως αναφέρεται στη Διακήρυξη των δικαιωμάτων του παιδιού, «το παιδί, λόγω της φυσικής και διανοητικής του ανωριμότητας, χρειάζεται ειδική προστασία και μέριμνα, συμπεριλαμβανόμενης και της νομικής προστασίας, τόσο πριν όσο και μετά τη γέννησή του»,

Υπενθυμίζοντας τις διατάξεις της Διακήρυξης για τις νομικές και κοινωνικές αρχές σχετικά με την προστασία και την ευημερία των παιδιών, ειδικά όσον αφορά την υιοθεσία και την τοποθέτηση σε ανάδοχες οικογένειες σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, τις διατάξεις του συνόλου των ελάχιστων κανόνων των Ηνωμένων Εθνών για τη διοίκηση της δικαιοσύνης για ανήλικους (Κανόνες του Πεκίνου) και της Διακήρυξης για την προστασία των γυναικών και των παιδιών σε περίοδο επείγουσας ανάγκης και ένοπλης σύρραξης,

Αναγνωρίζοντας ότι σε όλες τις χώρες του κόσμου υπάρχουν παιδιά που ζουν κάτω από ιδιαίτερα δύσκολες συνθήκες και ότι είναι αναγκαίο να δοθεί στα παιδιά αυτά ιδιαίτερη προσοχή,

Λαμβάνοντας δεόντως υπόψη τη σημασία των πολιτιστικών παραδόσεων και αξιών κάθε λαού για την προστασία και την αρμονική ανάπτυξη του παιδιού,

Αναγνωρίζοντας τη σημασία της διεθνούς συνεργασίας για τη βελτίωση των συνθηκών ζωής των παιδιών σε όλες τις χώρες, και ιδιαίτερα στις υπό ανάπτυξη χώρες,

Συμφώνησαν τα εξής:

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΑΡΘΡΟ 1

Για τους σκοπούς της παρούσας Σύμβασης, θεωρείται παιδί κάθε ανθρώπινο ον μικρότερο των δεκαοκτώ ετών, εκτός εάν η ενηλικίωση επέρχεται νωρίτερα, σύμφωνα με την ισχύουσα για το παιδί νομοθεσία.

ΑΡΘΡΟ 2

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να σέβονται τα δικαιώματα, που αναφέρονται στην παρούσα Σύμβαση και να τα εγγυώνται σε κάθε παιδί που υπάγεται στη δικαιοδοσία τους, χωρίς καμία διάκριση φυλής, χρώματος, φύλου, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων του παιδιού ή των γονέων του ή των νόμιμων εκπροσώπων του ή της εθνικής, εθνικιστικής ή κοινωνικής καταγωγής τους, της περιουσιακής τους κατάστασης, της ανικανότητάς τους, της γέννησής τους ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα ώστε να προστατεύεται αποτελεσματικά το παιδί έναντι κάθε μορφής διάκρισης ή κύρωσης, βασισμένης στη νομική κατάσταση, στις δραστηριότητες, στις εκφρασμένες απόψεις ή στις πεποιθήσεις των γονέων του, των νόμιμων εκπροσώπων του ή των μελών της οικογένειάς του.

ΑΡΘΡΟ 3

1. Σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν στα παιδιά, είτε αυτές λαμβάνονται από δημοσίους ή ιδιωτικούς οργανισμούς κοινωνικής προστασίας είτε από τα δικαστήρια, τις διοικητικές αρχές ή από τα νομοθετικά όργανα, πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το συμφέρον του παιδιού.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να εξασφαλίζουν στο παιδί την αναγκαία για την ευημερία του προστασία και φροντίδα, λαμβάνοντας υπόψη τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των γονέων του, των επιτρόπων του ή των άλλων προσώπων που είναι νόμιμα υπεύθυνοι γι' αυτό, και παίρνουν για το σκοπό αυτό όλα τα κατάλληλα νομοθετικά και διοικητικά μέτρα.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μεριμνούν ώστε η λειτουργία των οργανισμών, των υπηρεσιών και των ιδρυμάτων που αναλαμβάνουν παιδιά και που είναι υπεύθυνα για την προστασία τους να είναι σύμφωνη με τους κανόνες που έχουν θεσπιστεί από τις αρμόδιες αρχές, ιδιαίτερα στον τομέα της ασφάλειας και της υγείας και σε ό,τι αφορά τον αριθμό και την αρμοδιότητα του προσωπικού τους, καθώς και την ύπαρξη μιας κατάλληλης εποπτείας.

ΑΡΘΡΟ 4

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να παίρνουν όλα τα νομοθετικά, διοικητικά και άλλα μέτρα που είναι αναγκαία για την εφαρμογή των αναγνωρισμένων στην παρούσα Σύμβαση δικαιωμάτων. Στην περίπτωση των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων, παίρνουν τα μέτρα αυτά μέσα στα όρια των πόρων που διαθέτουν και, όπου είναι αναγκαίο, μέσα στα πλαίσια της διεθνούς συνεργασίας.

ΑΡΘΡΟ 5

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται την ευθύνη, το δικαίωμα και το καθήκον που έχουν οι γονείς ή, κατά περίπτωση, τα μέλη της διευρυμένης οικογένειας ή της κοινότητας, όπως προβλέπεται από τα τοπικά έθιμα, οι επίτροποι ή άλλα πρόσωπα που έχουν νόμιμα την ευθύνη για το παιδί, να του παράσχουν, κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στην ανάπτυξη των ικανοτήτων του, τον προσανατολισμό και τις κατάλληλες συμβουλές για την άσκηση των δικαιωμάτων που του αναγνωρίζει η παρούσα Σύμβαση.

ΑΡΘΡΟ 6

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν ότι κάθε παιδί έχει εγγενές δικαίωμα στη ζωή.
2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μέλη εξασφαλίζουν, στο μέτρο του δυνατού, την επιβίωση και την ανάπτυξη του παιδιού.

ΑΡΘΡΟ 7

1. Το παιδί εγγράφεται στο ληξιαρχείο αμέσως μετά τη γέννησή του και έχει από εκείνη τη στιγμή το δικαίωμα ονόματος, το δικαίωμα να αποκτήσει ιθαγένεια, και, στο μέτρο του δυνατού, το δικαίωμα να γνωρίζει τους γονείς του και να ανατραφεί από αυτούς.
2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μεριμνούν για τη θέση σε εφαρμογή αυτών των δικαιωμάτων, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία τους και με τις υποχρεώσεις που τους επιβάλλουν οι ισχύουσες σ' αυτό το πεδίο διεθνείς συνθήκες, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις κατά τις οποίες, ελλείψει αυτών, το παιδί θα ήταν άπατρης.

ΑΡΘΡΟ 8

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να σέβονται το δικαίωμα του παιδιού για διατήρηση της ταυτότητας του, συμπεριλαμβανομένων της ιθαγένειας του, του ονόματός του και των οικογενειακών σχέσεων του, όπως αυτά αναγνωρίζονται από το νόμο, χωρίς παράνομη ανάμιξη.
2. Εάν ένα παιδί στερείται παράνομα ορισμένα ή όλα τα στοιχεία που συνιστούν την ταυτότητά του, τα Συμβαλλόμενα Κράτη οφείλουν να του παράσχουν κατάλληλη υποστήριξη και προστασία, ώστε η ταυτότητά του να αποκατασταθεί το συντομότερο δυνατόν.

ΑΡΘΡΟ 9

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μεριμνούν ώστε το παιδί να μην αποχωρίζεται από τους γονείς του, παρά τη θέλησή τους, εκτός εάν οι αρμόδιες αρχές αποφασίσουν, με την επιφύλαξη δικαστικής αναθεώρησης και σύμφωνα με τους εφαρμοζόμενους νόμους και διαδικασίες, ότι ο χωρισμός αυτός είναι αναγκαίος για το συμφέρον του παιδιού. Μια τέτοια απόφαση μπορεί να είναι αναγκαία σε ειδικές περιπτώσεις, για παράδειγμα όταν οι γονείς κακομεταχειρίζονται ή παραμελούν το παιδί, ή όταν ζουν χωριστά και πρέπει να ληφθεί απόφαση σχετικά με τον τόπο διαμονής του παιδιού.

2. Σε όλες τις περιπτώσεις που προβλέπονται στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου, όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν στις διαδικασίες και να γνωστοποιούν τις απόψεις τους.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα του παιδιού που ζει χωριστά από τους δυο γονείς του ή από τον έναν από αυτούς να διατηρεί κανονικά προσωπικές σχέσεις και να έχει άμεση επαφή με τους δυο γονείς του, εκτός εάν αυτό είναι αντίθετο με το συμφέρον του παιδιού.

4. Όταν ο χωρισμός είναι αποτέλεσμα μέτρων που έχει πάρει ένα Συμβαλλόμενο Κράτος, όπως η κράτηση, η φυλάκιση, η εξορία, η απέλαση η ο θάνατος (συμπεριλαμβανομένου του θανάτου από οποιαδήποτε αιτία, ο οποίος επήλθε κατά το χρόνο κράτησης) των δύο γονέων ή του ενός από αυτούς ή του παιδιού το Συμβαλλόμενο Κράτος δίνει, μετά από αίτηση, στους γονείς, στο παιδί ή, εάν χρειαστεί, σε ένα άλλο μέλος της οικογένειας, τις ουσιώδεις πληροφορίες σχετικά με τον τόπο όπου βρίσκονται το απόν μέλος ή τα απόντα μέλη της οικογένειας, εκτός εάν η αποκάλυψη των πληροφοριών αυτών θα είναι επιζήμια για την ευημερία του παιδιού. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη φροντίζουν εξάλλου ώστε η υποβολή ενός τέτοιου αιτήματος να μην επισύρει δυσμενείς συνέπειες για το ενδιαφερόμενο ή τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα.

ΑΡΘΡΟ 10

1. Σύμφωνα με την υποχρέωση των Συμβαλλόμενων Κρατών δυνάμει της παραγράφου 1 του άρθρου 9, κάθε αίτηση από ένα παιδί ή από τους γονείς του για την είσοδο σε ένα Συμβαλλόμενο Κράτος ή την έξοδο από αυτό με σκοπό την οικογενειακή επανένωση αντιμετωπίζεται από τα Συμβαλλόμενα Κράτη με θετικό πνεύμα, ανθρωπισμό και ταχύτητα. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη φροντίζουν επιπλέον ώστε η υποβολή μιας τέτοιας αίτησης να μην επισύρει δυσμενείς συνέπειες για τον αιτούντα ή για τα μέλη της οικογένειάς του.

2. Το παιδί του οποίου οι γονείς διαμένουν σε διαφορετικά Κράτη έχει το δικαίωμα να διατηρεί, εκτός εξαιρετικών περιπτώσεων, προσωπικές σχέσεις και τακτική άμεση επαφή με τους δύο γονείς του. Για το σκοπό αυτόν και σύμφωνα με την υποχρέωση που βαρύνει τα Συμβαλλόμενα Κράτη δυνάμει της παραγράφου 2 του άρθρου 9, τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα που έχουν το παιδί και οι γονείς του να εγκαταλείψουν οποιαδήποτε χώρα, συμπεριλαμβανομένης της χώρας αυτού του ίδιου του Συμβαλλόμενου Κράτους και να επιστρέψουν στη δική τους χώρα. Το δικαίωμα εγκατάλειψης οποιασδήποτε χώρας μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο μόνο των περιορισμών που ορίζει ο νόμος και που είναι αναγκαίοι για την προστασία της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας και των δημόσιων θών, ή των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων, και που είναι συμβατοί με τα υπόλοιπα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στην παρούσα Σύμβαση.

ΑΡΘΡΟ 11

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν μέτρα εναντίον των αθέμιτων μετακινήσεων παιδιών στο εξωτερικό και εναντίον της μη επανόδου τους.

2. Για το σκοπό αυτόν, τα Συμβαλλόμενα Κράτη ευνοούν τη σύναψη διμερών ή πολυμερών συμφωνιών ή την προσχώρηση στις ήδη υπάρχουσες συμφωνίες.

ΑΡΘΡΟ 12

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη εγγυώνται στο παιδί που έχει ικανότητα διάκρισης το δικαίωμα ελεύθερης έκφρασης της γνώμης του σχετικά με οποιοδήποτε θέμα που το αφορά, λαμβάνοντας υπόψη τις απόψεις του παιδιού ανάλογα με την ηλικία του και το βαθμό ωριμότητάς του.

2. Για τον σκοπό αυτό θα πρέπει ιδίως να δίνεται στο παιδί η δυνατότητα να ακούγεται σε οποιαδήποτε διοικητική ή δικαστική διαδικασία που το αφορά, είτε άμεσα είτε μέσω ενός εκπροσώπου ή ενός αρμόδιου οργανισμού, κατά τρόπο συμβατό με τους διαδικαστικούς κανόνες της εθνικής νομοθεσίας.

ΑΡΘΡΟ 13

1. Το παιδί έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία αναζήτησης, λήψης και διάδοσης πληροφοριών και ιδεών οποιουδήποτε είδους, ανεξαρτήτως συνόρων, υπό μορφή προφορική, γραπτή ή τυπωμένη, ή καλλιτεχνική ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο της επιλογής του.

2. Η άσκηση του δικαιώματος αυτού μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο μόνο των περιορισμών που ορίζονται από το νόμο και που είναι αναγκαίοι:

α) Για το σεβασμό των δικαιωμάτων και της υπόληψης των άλλων ή

β) Για τη διαφύλαξη της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας και των δημόσιων ηθών.

ΑΡΘΡΟ 14

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα του παιδιού για ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα και το καθήκον των γονέων ή, κατά περίπτωση, των νομίμων εκπροσώπων του παιδιού, να το καθοδηγούν στην άσκηση του παραπάνω δικαιώματος κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στην ανάπτυξη των ικανοτήτων του.

3. Η ελευθερία της δήλωσης της θρησκείας του ή των πεποιθήσεών του μπορεί να υπόκειται μόνο στους περιορισμούς που ορίζονται από το νόμο και που είναι αναγκαίοι για τη διαφύλαξη της δημόσιας ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας και των δημόσιων ηθών, ή των ελευθεριών των θεμελιωδών δικαιωμάτων των άλλων.

ΑΡΘΡΟ 15

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν τα δικαιώματα του παιδιού στην ελευθερία του να συνεταιρίζεται και του να συνέρχεται ειρηνικά.

2. Δεν τίθενται περιορισμοί για την άσκηση των δικαιωμάτων αυτών, εκτός από αυτούς που ορίζει ο νόμος και που είναι αναγκαίοι σε μια δημοκρατική κοινωνία, προς το συμφέρον της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας ασφάλειας ή της δημόσιας τάξης ή για την προστασία της δημόσιας υγείας ή των δημόσιων ηθών, ή των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων.

ΑΡΘΡΟ 16

1. Κανένα παιδί δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο αυθαίρετης ή παράνομης επέμβασης στην ιδιωτική του ζωή, στην οικογένεια του, στην κατοικία του ή στην αλληλογραφία του, ούτε παράνομων προσβολών της τιμής και της υπόληψής του.

2. Το παιδί δικαιούται να προστατεύεται από το νόμο έναντι τέτοιων επεμβάσεων ή προσβολών.

ΑΡΘΡΟ 17

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν τη σημασία του έργου που επιτελούν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και φροντίζουν ώστε το παιδί να έχει πρόσβαση σε ενημέρωση και σε υλικό, που προέρχονται από διάφορες εθνικές και διεθνείς πηγές, ιδίως σ' αυτά που αποσκοπούν στην προαγωγή της κοινωνικής, πνευματικής και ηθικής ευημερίας του, καθώς και της σωματικής και πνευματικής υγείας του. Για το σκοπό αυτόν, τα Συμβαλλόμενα Κράτη:

α) Ενθαρρύνουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης στη διάδοση πληροφοριών και υλικού που παρουσιάζουν κοινωνική και πολιτιστική χρησιμότητα για το παιδί που είναι σύμφωνα με το πνεύμα του άρθρου 29.

β) Ενθαρρύνουν τη διεθνή συνεργασία για την παραγωγή, ανταλλαγή και διάδοση πληροφοριών και υλικού αυτού του τύπου, που προέρχονται από διάφορες πολιτιστικές, εθνικές και διεθνείς πηγές.

γ) Ενθαρρύνουν την παραγωγή και τη διάδοση παιδικών βιβλίων.

δ) Ενθαρρύνουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης να λαμβάνουν ιδιαίτερα υπόψη τους τις γλωσσολογικές ανάγκες των αυτόχθονων παιδιών ή των παιδιών που ανήκουν σε μια μειονότητα.

ε) Ευνοούν την επεξεργασία κατάλληλων κατευθυντήριων αρχών που να προορίζονται για την προστασία του παιδιού από την ενημέρωση και το υλικό που βλάπτουν την ευημερία του, λαμβάνοντας υπόψη τις διατάξεις των άρθρων 13 και 18.

ΑΡΘΡΟ 18

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για την εξασφάλιση της αναγνώρισης της αρχής, σύμφωνα με την οποία και οι δύο γονείς είναι από κοινού υπεύθυνοι για την ανατροφή του παιδιού και την ανάπτυξή του. Η ευθύνη για την ανατροφή του παιδιού και για την ανάπτυξή του ανήκει κατά κύριο λόγο στους γονείς, ή κατά περίπτωση, στους νόμιμους εκπροσώπους του. Το συμφέρον του παιδιού πρέπει να αποτελεί τη βασική τους μέριμνα.

2. Για την εγγύηση και την προώθηση των δικαιωμάτων που εκφράζονται στην παρούσα Σύμβαση, τα Συμβαλλόμενα Κράτη παρέχουν την κατάλληλη βοήθεια στους γονείς και στους νόμιμους εκπροσώπους του παιδιού, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους για την ανατροφή του παιδιού και εξασφαλίζουν τη δημιουργία οργανισμών, ιδρυμάτων και υπηρεσιών επιφορτισμένων να μεριμνούν για την ευημερία των παιδιών.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να εξασφαλίσουν στα παιδιά των οποίων οι γονείς εργάζονται το δικαίωμα να επωφεληθούν από τις υπηρεσίες και τα ιδρύματα φύλαξης παιδιών, εφόσον τα παιδιά πληρούν τους απαιτούμενους όρους.

ΑΡΘΡΟ 19

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα νομοθετικά, διοικητικά, κοινωνικά και

εκπαιδευτικά μέτρα, προκειμένου να προστατεύσουν το παιδί από κάθε μορφή βίας, προσβολής ή βιαιοπραγιών σωματικών ή πνευματικών, εγκατάλειψης ή παραμέλησης, κακής μεταχείρισης ή εκμετάλλευσης, συμπεριλαμβανόμενης της σεξουαλικής βίας, κατά το χρόνο που βρίσκεται υπό την επιμέλεια των γονέων του ή του ενός από τους δύο, του ή των νομίμων εκπροσώπων του ή οποιουδήποτε άλλου προσώπου στο οποίο το έχουν εμπιστευθεί.

2. Αυτά τα προστατευτικά μέτρα θα πρέπει να περιλαμβάνουν, όπου χρειάζεται, αποτελεσματικές διαδικασίες για την εκπόνηση κοινωνικών προγραμμάτων, που θα αποσκοπούν στην παροχή της απαραίτητης υποστήριξης στο παιδί και σε αυτούς οι οποίοι έχουν την επιμέλειά του, καθώς και για άλλες μορφές πρόνοιας και για το χαρακτηρισμό, την αναφορά, την παραπομπή, την ανάκριση, την περίθαλψη και την παρακολούθηση της εξέλιξής τους στις περιπτώσεις κακής μεταχείρισης του παιδιού που περιγράφονται πιο πάνω, και όπου χρειάζεται, για διαδικασίες δικαστικής παρέμβασης.

ΑΡΘΡΟ 20

1. Κάθε παιδί που στερείται προσωρινά ή οριστικά το οικογενειακό του περιβάλλον ή το οποίο για το δικό του συμφέρον δεν είναι δυνατόν να παραμείνει στο περιβάλλον αυτό δικαιούται ειδική προστασία και βοήθεια εκ μέρους του Κράτους.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προβλέπουν γι' αυτό το παιδί μια εναλλακτική επιμέλεια, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία τους.

3. Αυτή η επιμέλεια μπορεί να έχει, μεταξύ άλλων, τη μορφή της τοποθέτησης σε μια οικογένεια, της ΚΑΦΑΛΑΗ του ισλαμικού δικαίου, της υιοθεσίας ή, σε περίπτωση ανάγκης, της τοποθέτησης σε ένα κατάλληλο για την περίπτωση ίδρυμα για παιδιά. Κατά την επιλογή ανάμεσα σε αυτές τις λύσεις, λαμβάνεται δεόντως υπόψη η ανάγκη μιας συνέχειας στην εκπαίδευση του παιδιού, καθώς και η εθνική, θρησκευτική, πολιτιστική και γλωσσολογική καταγωγή του.

ΑΡΘΡΟ 21

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη που αναγνωρίζουν και /ή επιτρέπουν την υιοθεσία διασφαλίζουν ότι εκείνο που λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη στην προκειμένη περίπτωση είναι το συμφέρον του παιδιού και:

α) Μεριμνούν ώστε η υιοθεσία ενός παιδιού να μην επιτρέπεται παρά μόνο από τις αρμόδιες αρχές, οι οποίες αποφαινόμενες, σύμφωνα με το νόμο και με τις εφαρμοζόμενες διαδικασίες και επί τη βάση όλων των αξιόπιστων σχετικών πληροφοριών, εάν η υιοθεσία είναι δυνατή εν όψει της κατάστασης του παιδιού σε σχέση με τον πατέρα και τη μητέρα του, τους συγγενείς του και τους νομίμους εκπροσώπους του και εάν, εφόσον αυτό απαιτείται, τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα έδωσαν τη συναίνεση τους για την υιοθεσία, έχοντας γνώση των πραγμάτων και μετά από την αναγκαία παροχή συμβουλών.

β) Αναγνωρίζουν ότι η υιοθεσία στο εξωτερικό μπορεί να αντιμετωπισθεί ως ένα άλλο μέσο εξασφάλισης στο παιδί της αναγκαίας φροντίδας, ένα αυτό δεν μπορεί να τοποθετηθεί σε μία ανάδοχη ή σε μία υιοθετούσα οικογένεια ή να ανατραφεί σωστά στη χώρα της καταγωγής του.

γ) Μεριμνούν ώστε, σε περίπτωση υιοθεσίας στο εξωτερικό, το παιδί να απολαμβάνει των ίδιων προστατευτικών μέτρων και προδιαγραφών με εκείνα που υπάρχουν στην περίπτωση εθνικής υιοθεσίας.

δ) Παίρνουν όλη τα κατάλληλα μέτρα για να διασφαλίσουν ότι, σε περίπτωση διακρατικής υιοθεσίας, η τοποθέτηση του παιδιού δεν απολήγει σε ανάρμοστο υλικό όφελος για τα πρόσωπα που είναι αναμειγμένα σ' αυτή.

ε) Προωθούν τους αντικειμενικούς σκοπούς του παρόντος άρθρου με τη σύναψη διμερών ή πολυ-

μερών διακανονισμών ή συμφωνιών, ανάλογα με την περίπτωση, και προσπαθούν μέσα σ' αυτά τα πλαίσια, να επιτύχουν οι τοποθετήσεις παιδιών στο εξωτερικό να πραγματοποιούνται από αρμόδιες αρχές ή αρμόδια όργανα.

ΑΡΘΡΟ 22

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου ένα παιδί, τα οποίο επιζητεί να αποκτήσει το νομικό καθεστώς του πρόσφυγα ή που θεωρείται πρόσφυγας δυνάμει των κανόνων και των διαδικασιών του ισχύοντος διεθνούς ή εθνικού δικαίου, είτε αυτό είναι μόνο είτε συνοδεύεται από τους γονείς του ή από οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο, να χάρει της κατάλληλης προστασίας και ανθρωπιστικής βοήθειας, που θα του επιτρέψουν να απολαμβάνει τα δικαιώματα που του αναγνωρίζουν η παρούσα Σύμβαση και τα άλλα διεθνή όργανα τα σχετικά με τα δικαιώματα του ανθρώπου ή ανθρωπιστικού χαρακτήρα, στα οποία μετέχουν τα εν λόγω Κράτη.

2. Για το σκοπό αυτό τα Συμβαλλόμενα Κράτη συνεργάζονται, όπως αυτά το κρίνουν αναγκαίο, σε όλες τις προσπάθειες που γίνονται από τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών και τους άλλους αρμόδιους διακυβερνητικούς ή μη κυβερνητικούς οργανισμούς που συνεργάζονται με τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών, προκειμένου να προστατεύσουν και να βοηθήσουν τα παιδιά που βρίσκονται σε παρόμοια κατάσταση, και προκειμένου να αναζητήσουν τους γονείς ή άλλα μέλη της οικογένειας κάθε παιδιού πρόσφυγα και για να συλλέξουν πληροφορίες αναγκαίες για την επανένωση του παιδιού με την οικογένειά του. Σε περίπτωση που ούτε ο πατέρας ούτε η μητέρα ούτε κανένα άλλο μέλος της οικογένειας είναι δυνατόν να ανευρεθεί, το παιδί έχει δικαίωμα να τύχει της ίδιας προστασίας που παρέχεται σε οποιοδήποτε άλλο παιδί στερημένο οριστικά ή προσωρινά του οικογενειακού του περιβάλλοντος για οποιονδήποτε λόγο, σύμφωνα με τις αρχές της παρούσας Σύμβασης.

ΑΡΘΡΟ 23

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν ότι τα πνευματικώς ή σωματικώς ανάπηρα παιδιά πρέπει να διάγουν πλήρη και αξιοπρεπή ζωή, σε συνθήκες οι οποίες εγγυώνται την αξιοπρέπειά τους, ευνοούν την αυτονομία τους και διευκολύνουν την ενεργό συμμετοχή τους στη ζωή του συνόλου.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα των ανάπηρων παιδιών να τυγχάνουν ειδικής φροντίδας και ενθαρρύνουν και εξασφαλίζουν, στο μέτρο των διαθέσιμων πόρων, την παροχή, μετά από αίτηση, στα ανάπηρα παιδιά που πληρούν τους απαιτούμενους όρους και σε αυτούς που τα έχουν αναλάβει, μιας βοήθειας προσαρμοσμένης στην κατάσταση του παιδιού και στις περιστάσεις των γονέων του ή αυτών στους οποίους τα έχουν εμπιστευθεί.

3. Εν όψει των ειδικών αναγκών των ανάπηρων παιδιών, η χορηγούμενη σύμφωνα με την παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου βοήθεια παρέχεται δωρεάν, εφόσον αυτό είναι δυνατό, κατόπιν υπολογισμού των οικονομικών πόρων των γονέων τους και αυτών στους οποίους έχουν εμπιστευθεί το παιδί, και σχεδιάζεται κατά τέτοιο τρόπο ώστε τα ανάπηρα παιδιά να έχουν αποκλειστική πρόσβαση στην εκπαίδευση, στην επιμόρφωση, στην περίθαλψη, στην αποκατάσταση αναπήρων, στην επαγγελματική εκπαίδευση και στις ψυχαγωγικές δραστηριότητες, έτσι που να επιτυγχάνεται η όσο το δυνατόν πληρέστερη κοινωνική ένταξη και προσωπική τους ανάπτυξη, συμπεριλαμβανομένης της πολιτιστικής και πνευματικής τους εξέλιξης.

4. Μέσα σε πνεύμα διεθνούς συνεργασίας, τα Συμβαλλόμενα Κράτη προωθούν την ανταλλαγή κατάλληλων πληροφοριών στον τομέα της προληπτικής περίθαλψης και της ιατρικής, ψυχολογικής

και λειτουργικής θεραπείας των ανάπηρων παιδιών, συμπεριλαμβανομένης της διάδοσης και της πρόσβασης στις πληροφορίες που αφορούν στις μεθόδους αποκατάστασης αναπήρων και στις υπηρεσίες επαγγελματικής κατάρτισης, με σκοπό να επιτραπεί στα Συμβαλλόμενα Κράτη να βελτιώσουν τις δυνατότητες και τις αρμοδιότητές τους και να διευρύνουν την πείρα τους σε αυτούς τους τομείς. Σ' αυτό το πεδίο λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη οι ανάγκες των υπό ανάπτυξη χωρών.

ΑΡΘΡΟ 24

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα του παιδιού να απολαμβάνει το καλύτερο δυνατόν επίπεδο υγείας και να επωφελείται από τις υπηρεσίες ιατρικής θεραπείας και αποκατάστασης αναπήρων. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη επιδιώκουν να διασφαλίσουν το ότι κανένα παιδί δεν θα στερείται το δικαίωμα πρόσβασης στις υπηρεσίες αυτές.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη επιδιώκουν να εξασφαλίσουν την πλήρη εφαρμογή του παραπάνω δικαιώματος και ιδιαίτερα παίρνουν τα κατάλληλα μέτρα για:

α) Να μειώσουν τη βρεφική και παιδική θνησιμότητα.

β) Να εξασφαλίσουν σε κάθε παιδί την απαραίτητη ιατρική αντίληψη και περίθαλψη δίνοντας έμφαση στην ανάπτυξη της στοιχειώδους περίθαλψης.

γ) Να αγωνιστούν κατά της ασθένειας και της κακής διατροφής και μέσα στα πλαίσια της στοιχειώδους περίθαλψης, με την εφαρμογή -ανάμεσα στα άλλα- της ήδη διαθέσιμης τεχνολογίας και με την παροχή θρεπτικών τροφών και καθαρού πόσιμου νερού, λαμβάνοντας υπόψη τους κινδύνους της μόλυνσης του φυσικού περιβάλλοντος.

δ) Να εξασφαλίσουν στις μητέρες κατάλληλη περίθαλψη πριν και μετά από τον τοκετό.

ε) Να μπορούν όλες οι ομάδες της κοινωνίας, ιδιαίτερα οι γονείς και τα παιδιά, να ενημερώνονται για τα θέματα της υγείας και της διατροφής του παιδιού, για τα πλεονεκτήματα του φυσικού θηλασμού, την υγιεινή και την καθαριότητα του περιβάλλοντος και την πρόληψη των ατυχημάτων και να βρίσκουν υποστήριξη στη χρήση των παραπάνω βασικών γνώσεων.

στ) Να αναπτύξουν την προληπτική ιατρική φροντίδα, την καθοδήγηση των γονέων και την εκπαίδευση και τις υπηρεσίες του οικογενειακού προγραμματισμού.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέτρα για να καταργηθούν οι παραδοσιακές πρακτικές που βλάπτουν την υγεία των παιδιών.

4. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να προωθήσουν και να ενθαρρύνουν τη διεθνή συνεργασία, ώστε να επιτύχουν σταδιακά την πλήρη πραγματοποίηση του δικαιώματος που αναγνωρίζεται στο παρόν άρθρο. Εν όψει αυτού, λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη οι ανάγκες των υπό ανάπτυξη χωρών

ΑΡΘΡΟ 25

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν στο παιδί, που τοποθετήθηκε από τις αρμόδιες αρχές σε μία οικογένεια, με σκοπό την παροχή φροντίδας, προστασίας ή θεραπείας της σωματικής ή πνευματικής του υγείας, το δικαίωμα σε μία περιοδική αναθεώρηση της παραπάνω θεραπείας και κάθε άλλης περίπτωσης σχετικής με την τοποθέτησή του.

ΑΡΘΡΟ 26

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν σε κάθε παιδί το δικαίωμα να επωφελείται από την κοι-

ωνική πρόνοια, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών ασφαλίσεων, και παίρνουν τα απαραίτητα μέτρα για να εξασφαλίσουν την πλήρη πραγματοποίηση του δικαιώματος αυτού, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία τους.

2. Τα ωφελήματα, όπου είναι αναγκαία, πρέπει να δίνονται, αφού ληφθούν υπόψη οι πόροι και η κατάσταση του παιδιού και των προσώπων που έχουν αναλάβει την ευθύνη της συντήρησής του, καθώς και κάθε άλλη εκτίμηση σχετιζόμενη με την αίτηση παροχής ωφελημάτων που γίνεται από το παιδί ή για λογαριασμό του.

ΑΡΘΡΟ 27

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα κάθε παιδιού για ένα κατάλληλο επίπεδο ζωής που να επιτρέπει τη σωματική, πνευματική, ψυχική, ηθική και κοινωνική ανάπτυξή του.

2. Στους γονείς ή στα άλλα πρόσωπα που έχουν αναλάβει το παιδί ανήκει κατά κύριο λόγο η ευθύνη της εξασφάλισης μέσα στα όρια των δυνατοτήτων τους και των οικονομικών μέσων τους, των απαραίτητων για την ανάπτυξη του παιδιού συνθηκών ζωής.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υιοθετούν τα κατάλληλα μέτρα, σύμφωνα με τις εθνικές τους συνθήκες και στο μέτρο των δυνατοτήτων τους, για να βοηθήσουν τους γονείς και τα άλλα πρόσωπα που είναι υπεύθυνα για το παιδί, να εφαρμόσουν το δικαίωμα αυτό και προσφέρουν, σε περίπτωση ανάγκης, υλική βοήθεια και προγράμματα υποστήριξης, κυρίως σε σχέση με τη διατροφή, το ρουχισμό και την κατοικία.

4. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να εξασφαλίσουν την είσπραξη της διατροφής του παιδιού από τους γονείς του ή από τα άλλα πρόσωπα που έχουν την οικονομική ευθύνη γι' αυτό, είτε εντός της επικράτειας είτε στο εξωτερικό. Ειδικά στην περίπτωση που το πρόσωπο το οποίο έχει την οικονομική ευθύνη για το παιδί ζει σε ένα Κράτος διαφορετικό από εκείνο του παιδιού, τα Συμβαλλόμενα Κράτη ευνοούν την προσχώρηση σε διεθνείς συμφωνίες ή τη σύναψη τέτοιων συμφωνιών, καθώς και την υιοθέτηση κάθε άλλης κατάλληλης ρύθμισης.

ΑΡΘΡΟ 28

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα του παιδιού στην εκπαίδευση και, ιδιαίτερα, για να επιτευχθεί η άσκηση του δικαιώματος αυτού προοδευτικά και στη βάση της ισότητας των ευκαιριών:

α) Καθιστούν τη στοιχειώδη εκπαίδευση υποχρεωτική και δωρεάν για όλους.

β) Ενθαρρύνουν την ανάπτυξη διάφορων μορφών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τόσο γενικής όσο και επαγγελματικής, τις καθιστούν ανοιχτές και προσιτές σε κάθε παιδί, και παίρνουν κατάλληλα μέτρα, όπως η θέσπιση της δωρεάν εκπαίδευσης και της προσφοράς χρηματικής βοήθειας σε περίπτωση ανάγκης.

γ) Εξασφαλίζουν σε όλους την πρόσβαση στην ανώτατη παιδεία με όλα τα κατάλληλα μέσα, σε συνάρτηση με τις ικανότητες του καθενός.

δ) Καθιστούν ανοιχτές και προσιτές σε κάθε παιδί τη σχολική και την επαγγελματική ενημέρωση και τον προσανατολισμό.

ε) Παίρνουν μέτρα για να ενθαρρύνουν την τακτική σχολική φοίτηση και τη μείωση του ποσοστού εγκατάλειψης των σχολικών σπουδών.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για την εφαρμογή της σχολικής

πειθαρχίας με τρόπο που να ταιριάζει στην αξιοπρέπεια του παιδιού ως ανθρώπινου όντος, και σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προάγουν και ενθαρρύνουν τη διεθνή συνεργασία στον τομέα της παιδείας, με σκοπό να συμβάλλουν κυρίως στην εξάλειψη της άγνοιας και του αναλφαριθμισμού στον κόσμο και να διευκολύνουν την πρόσβαση στις επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις και στις σύγχρονες εκπαιδευτικές μεθόδους. Για το σκοπό αυτόν, λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη οι ανάγκες των υπό ανάπτυξη χώρων.

ΑΡΘΡΟ 29

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη συμφωνούν ότι η εκπαίδευση του παιδιού πρέπει να αποσκοπεί:

α) Στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού και στην πληρέστερη δυνατή ανάπτυξη των χαρισμάτων του και των σωματικών και πνευματικών ικανοτήτων του.

β) Στην ανάπτυξη του σεβασμού για τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις θεμελιώδεις ελευθερίες και για τις αρχές που καθιερώνονται στο Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.

γ) Στην ανάπτυξη του σεβασμού για τους γονείς του παιδιού, την ταυτότητά του, τη γλώσσα του και τις πολιτιστικές του αξίες, καθώς και του σεβασμού του για τις εθνικές αξίες της χώρας στην οποία ζει, της χώρας από την οποία μπορεί να κατάγεται και για τους πολιτισμούς που διαφέρουν από το δικό του.

δ) Στην προετοιμασία του παιδιού για μια υπεύθυνη ζωή σε μια ελεύθερη κοινωνία μέσα σε πνεύμα κατανόησης, ειρήνης, ανοχής, ισότητας των φύλων και φιλίας ανάμεσα σε όλους τους λαούς και τις εθνικιστικές, εθνικές και θρησκευτικές ομάδες και στα πρόσωπα αυτόχθονης καταγωγής.

ε) Στην ανάπτυξη του σεβασμού για το φυσικό περιβάλλον.

2. Καμία διάταξη του παρόντος άρθρου ή του άρθρου 28 δεν μπορεί να ερμηνευτεί με τρόπο που να θίγει την ελευθερία των φυσικών ή νομικών προσώπων για τη δημιουργία και τη διεύθυνση εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, υπό τον όρο ότι θα τηρούνται οι εκφρασμένες στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου αρχές και ότι η παρεχόμενη στα ιδρύματα αυτά εκπαίδευση θα είναι σύμφωνη με τις ελάχιστες προδιαγραφές που θα έχει ορίσει το Κράτος.

ΑΡΘΡΟ 30

Στα κράτη όπου υπάρχουν εθνικές, θρησκευτικές γλωσσικές μειονότητες ή πρόσωπα αυτόχθονης καταγωγής, ένα παιδί αυτόχθονας ή που ανήκει σε μία από αυτές τις μειονότητες δεν μπορεί να στερηθεί το δικαίωμα να έχει τη δική του πολιτιστική ζωή, να πρεσβεύει και να ασκεί τη δική του θρησκεία ή να χρησιμοποιεί τη δική του γλώσσα από κοινού με τα άλλα μέλη της ομάδας του.

ΑΡΘΡΟ 31

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν στο παιδί το δικαίωμα στην ανάπαυση και στις δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου, στην ενασχόληση με ψυχαγωγικά παιχνίδια και δραστηριότητες που είναι κατάλληλες για την ηλικία του και στην ελεύθερη συμμετοχή στην πολιτιστική και καλλιτεχνική ζωή.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται και προάγουν το δικαίωμα του παιδιού να συμμετέχει πλήρως στην πολιτιστική και καλλιτεχνική ζωή και ενθαρρύνουν την προσφορά κατάλληλων και ίσων ευκαιριών για πολιτιστικές, καλλιτεχνικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες και για δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου.

ΑΡΘΡΟ 32

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα του παιδιού να προστατεύεται από την οικονομική εκμετάλλευση και από την εκτέλεση οποιασδήποτε εργασίας που ενέχει κινδύνους ή που μπορεί να εκθέσει σε κίνδυνο την εκπαίδευσή του ή να βλάψει την υγεία του ή τη σωματική, πνευματική, ψυχική, ηθική ή κοινωνική ανάπτυξή του.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν νομοθετικά, διοικητικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά μέτρα για να εξασφαλίσουν την εφαρμογή του παρόντος άρθρου. Για το σκοπό αυτόν, και λαμβάνοντας υπόψη τις σχετικές διατάξεις των άλλων διεθνών οργάνων, τα Συμβαλλόμενα Κράτη ειδικότερα:

α) Ορίζουν ένα κατώτατο όριο ή κατώτατα όρια ηλικίας για την είσοδο στην επαγγελματική απασχόληση.

β) Προβλέπουν μια κατάλληλη ρύθμιση των ωραρίων και των συνθηκών εργασίας.

γ) Προβλέπουν κατάλληλες ποινές και άλλες κυρώσεις, για να εξασφαλίσουν την αποτελεσματική εφαρμογή του παρόντος άρθρου.

ΑΡΘΡΟ 33

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα, συμπεριλαμβανομένων νομοθετικών, διοικητικών, κοινωνικών και εκπαιδευτικών μέτρων, για να προστατεύσουν τα παιδιά από την παράνομη χρήση ναρκωτικών και ψυχοτρόπων ουσιών, όπως αυτές προσδιορίζονται στις σχετικές διεθνείς συμβάσεις, και για να εμποδίσουν τη χρησιμοποίηση των παιδιών στην παραγωγή και την παράνομη διακίνηση αυτών των ουσιών.

ΑΡΘΡΟ 34

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να προστατεύσουν το παιδί από κάθε μορφή σεξουαλικής εκμετάλλευσης και σεξουαλικής βίας. Για τον σκοπό αυτόν, τα Κράτη, ειδικότερα, παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα σε εθνικό, διμερές και πολυμερές επίπεδο για να εμποδίσουν:

α) Την παρακίνηση ή τον εξαναγκασμό των παιδιών σε παράνομη σεξουαλική δραστηριότητα.

β) Την εκμετάλλευση των παιδιών για πορνεία ή για άλλες παράνομες σεξουαλικές δραστηριότητες.

γ) Την εκμετάλλευση των παιδιών για την παραγωγή θεαμάτων ή υλικού πορνογραφικού χαρακτήρα.

ΑΡΘΡΟ 35

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα σε εθνικό, διμερές και πολυμερές επίπεδο για να εμποδίσουν την απαγωγή, την πώληση ή το δουλεμπόριο παιδιών, για οποιονδήποτε σκοπό και με οποιαδήποτε μορφή.

ΑΡΘΡΟ 36

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προστατεύουν το παιδί από κάθε άλλη μορφή εκμετάλλευσης επιβλαβή για οποιαδήποτε πλευρά της ευημερίας του.

ΑΡΘΡΟ 37

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη επαγρυπνούν ώστε:

α) Κανένα παιδί να μην υποβάλλεται σε βασανιστήρια ή σε άλλες σκληρές, απάνθρωπες ή εξευτελιστικές τιμωρίες ή μεταχείριση. Θανατική ποινή ή ισόβια κάθειρξη χωρίς δυνατότητα απελευθέρωσης δεν πρέπει να απαγγέλλονται για παραβάσεις, τις οποίες έχουν διαπράξει πρόσωπα κάτω των δεκαοκτώ ετών.

β) Κανένα παιδί να μην στερείται την ελευθερία του κατά τρόπο παράνομο ή αυθαίρετο. Η σύλληψη, κράτηση ή φυλάκιση ενός παιδιού πρέπει να είναι σύμφωνη με το νόμο, να μην αποτελεί παρά ένα έσχατο μέτρο και να είναι της μικρότερης δυνατής χρονικής διάρκειας.

γ) Κάθε παιδί που στερείται την ελευθερία να αντιμετωπίζεται με ανθρωπισμό και με τον οφειλόμενο στην αξιοπρέπεια του ανθρώπου σεβασμό, και κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της ηλικίας του. Ειδικότερα, κάθε παιδί που στερείται την ελευθερία θα χωρίζεται από τους ενήλικες, εκτός εάν θεωρηθεί ότι είναι προτιμότερο να μη γίνει αυτό για το συμφέρον του παιδιού, και έχει το δικαίωμα να διατηρήσει την επαφή με την οικογένειά του δι' αλληλογραφίας και με επισκέψεις, εκτός εξαιρετικών περιστάσεων.

δ) Τα παιδιά που στερούνται την ελευθερία τους να έχουν το δικαίωμα για ταχεία πρόσβαση σε νομική ή σε άλλη κατάλληλη συμπαράσταση, καθώς και το δικαίωμα να αμφισβητούν τη νομιμότητα της στέρησης της ελευθερίας τους ενώπιον ενός δικαστηρίου ή μιας άλλης αρμόδιας, ανεξάρτητης και αμερόληπτης αρχής, και για τη λήψη μιας ταχείας απόφασης πάνω σ' αυτό το ζήτημα.

ΑΡΘΡΟ 38

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να σέβονται και να διασφαλίζουν το σεβασμό στους κανόνες του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου που εφαρμόζονται σε αυτά σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης, και των οποίων η προστασία επεκτείνεται στα παιδιά.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα δυνατά μέτρα για να διασφαλίσουν ότι τα πρόσωπα κάτω των δεκαπέντε ετών, δεν θα συμμετέχουν άμεσα στις εχθροπραξίες.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη απέχουν από την επιστράτευση στις ένοπλες δυνάμεις τους κάθε πρόσωπου κάτω των δεκαπέντε ετών. Κατά την επιστράτευση ανάμεσα σε πρόσωπα άνω των δεκαπέντε ετών αλλά κάτω των δεκαοκτώ ετών, τα Συμβαλλόμενα Κράτη προσπαθούν να δίνουν προτεραιότητα στα πρόσωπα μεγαλύτερης ηλικίας.

4. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη, σύμφωνα με την υποχρέωση που έχουν, δυνάμει του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, να προστατεύουν τον άμαχο πληθυσμό σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης, παίρνουν όλα τα δυνατά μέτρα για την προστασία και την φροντίδα των παιδιών, που θίγονται από την ένοπλη σύρραξη.

ΑΡΘΡΟ 39

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να διευκολύνουν τη σωματική και ψυχολογική ανάρρωση και την κοινωνική επανένταξη κάθε παιδιού θύματος: οποιασδήποτε μορφής παραμέλησης, εκμετάλλευσης ή κακοποίησης, βασανισμού ή κάθε άλλης μορφής σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας ή ένοπλης σύρραξης. Η ανάρρωση αυτή και η επανένταξη γίνονται μέσα σε περιβάλλον, που ευνοεί την υγεία, τον αυτοσεβασμό και την αξιοπρέπεια του παιδιού.

ΑΡΘΡΟ 40

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν σε κάθε παιδί ύποπτο, κατηγορούμενο ή καταδικασμένο για παράβαση του ποινικού νόμου το δικαίωμα σε μεταχείριση που να συνάδει με το αίσθημα της αξιοπρέπειας του και της προσωπικής αξίας, που να ενισχύει το σεβασμό του για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες των άλλων και που να λαμβάνει υπόψη την ηλικία του, καθώς και την ανάγκη για επανένταξη στην κοινωνία και την ανάληψη από το παιδί ενός εποικοδομητικού ρόλου στην κοινωνία.

2. Για τον σκοπό αυτόν, και λαμβάνοντας υπόψη τις σχετικές διατάξεις των διεθνών οργάνων, τα Συμβαλλόμενα Κράτη επαγρυπνούν ιδιαίτερα ώστε:

α) Κανένα παιδί να μην καθίσταται ύποπτο, να μην κατηγορείται και να μην καταδικάζεται για παράβαση του ποινικού νόμου λόγω πράξεων ή παραλείψεων, που δεν απαγορεύονται από το εθνικό ή διεθνές δίκαιο κατά το χρόνο που διαπράχθηκαν.

β) Κάθε παιδί ύποπτο ή κατηγορούμενο για παράβαση του ποινικού νόμου να έχει τουλάχιστον το δικαίωμα στις ακόλουθες εγγυήσεις:

I) Να θεωρείται αθώο μέχρι να αποδειχθεί νόμιμα η ενοχή του.

II) Να ενημερώνεται χωρίς καθυστέρηση και απευθείας για τις εναντίον του κατηγορίες ή, κατά περίπτωση, μέσω των γονέων του ή των νόμιμων εκπροσώπων του και να έχει νομική ή οποιαδήποτε άλλη κατάλληλη συμπαράσταση για την προετοιμασία και την παρουσίαση της υπεράσπισής του.

III) Να κρίνεται η υπόθεσή του χωρίς καθυστέρηση από μια αρμόδια, ανεξάρτητη και αμερόληπτη αρχή ή δικαστικό σώμα, σύμφωνα με μια δίκαιη κατά το νόμο διαδικασία με την παρουσία ενός νομικού ή άλλου συμβούλου και την παρουσία των γονέων του ή των νόμιμων εκπροσώπων του, εκτός αν αυτό θεωρηθεί αντίθετο προς το συμφέρον του παιδιού, λόγω κυρίως της ηλικίας ή της κατάστασής του.

IV) Να μην υποχρεώνεται να καταθέσει ως μάρτυρας ή να ομολογήσει την ενοχή του, να υποβάλλει ερωτήσεις το ίδιο ή μέσω άλλου στους μάρτυρες κατηγορίας και να επιτυγχάνει την παράσταση και την εξέταση μαρτύρων υπεράσπισης κάτω από συνθήκες ισότητας.

V) Εάν κριθεί ότι παρέβη τον ποινικό νόμο, να μπορεί να προσφύγει κατ' αυτής της απόφασης και κατά οποιουδήποτε μέτρου που λήφθηκε ως συνέπεια αυτής ενώπιον μιας ανώτερης αρμόδιας, ανεξάρτητης και αμερόληπτης αρχής ή δικαστικού σώματος, σύμφωνα με το νόμο.

VI) Να έχει τη δωρεάν βοήθεια ενός διερμνέα, σε περίπτωση που δεν καταλαβαίνει ή δεν μιλάει τη γλώσσα που χρησιμοποιείται.

VII) Να αντιμετωπίζεται η ιδιωτική του ζωή με απόλυτο σεβασμό σε όλα τα στάδια της διαδικασίας.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προσπαθούν να προαγάγουν τη θέσπιση νόμων, διαδικασιών, αρχών και θεσμών εφαρμοζόμενων ειδικώς στα παιδιά που είναι ύποπτα, κατηγορούμενα ή καταδικασμένα για παράβαση του ποινικού νόμου και ιδιαίτερα:

α) Τη θέσπιση ενός ελάχιστου ορίου ηλικίας κάτω απ' το οποίο τα παιδιά θα θεωρούνται ότι δεν έχουν την ικανότητα παράβασης του ποινικού νόμου.

β) Την εισαγωγή μέτρων, εφόσον αυτό είναι δυνατόν και ευκαίριο, για την αντιμετώπιση τέτοιων παιδιών, χωρίς ανάγκη προσφυγής στη δικαιοσύνη, με την προϋπόθεση βέβαια ότι τηρείται ο απόλυτος σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα και στις νόμιμες εγγυήσεις.

4. Μια σειρά διατάξεων σχετικών κυρίως με την επιμέλεια, την καθοδήγηση και την επιτήρηση, τους συμβούλους, τη δοκιμασία, την τοποθέτηση σε οικογένεια, τα προγράμματα γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης και τις άλλες εναλλακτικές δυνατότητες πλην της επιμέλειας, θα εξασφαλίζει στα παιδιά μια μεταχείριση που να εγγυάται την ευημερία τους και που να είναι ανάλογη και με την κατάστασή τους και με την παράβαση.

ΑΡΘΡΟ 41

Καμιά από τις διατάξεις της παρούσας Σύμβασης δεν θίγει διατάξεις ευνοϊκότερες για την πραγματοποίηση των δικαιωμάτων του παιδιού και οι οποίες είναι δυνατόν να περιέχονται:

α) Στη νομοθεσία ενός Συμβαλλόμενου Κράτους ή

β) Στο ισχύον για το Κράτος αυτό διεθνές δίκαιο.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

ΑΡΘΡΟ 42

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν να κάνουν ευρέως γνωστές τόσο στους ενήλικες όσο και στα παιδιά, τις αρχές και τις διατάξεις της παρούσας Σύμβασης με δραστήρια και κατάλληλα μέσα.

ΑΡΘΡΟ 43

1. Με σκοπό την έρευνα της προόδου που έχει συντελεστεί από τα Συμβαλλόμενα Κράτη σε σχέση με την τήρηση των υποχρεώσεων, οι οποίες συμφωνήθηκαν δυνάμει της παρούσας Σύμβασης, συγκροτείται Επιτροπή για τα δικαιώματα του παιδιού, η οποία επιτελεί τα καθήκοντα που ορίζονται παρακάτω.

2. Η Επιτροπή αποτελείται από δέκα εμπειρογνώμονες υψηλού ήθους και αναγνωρισμένης ικανότητας στον τομέα που καλύπτει η παρούσα Σύμβαση. Τα μέλη της εκλέγονται από τα Συμβαλλόμενα Κράτη ανάμεσα στους υπηκόους τους και συμμετέχουν υπό την ατομική τους ιδιότητα, αφού ληφθούν υπόψη η ανάγκη εξασφάλισης δίκαιης γεωγραφικής κατανομής και τα κύρια νομικά συστήματα.

3. Η εκλογή των μελών της Επιτροπής γίνεται με μυστική ψηφοφορία από έναν κατάλογο προσώπων που υποβάλλουν τα Συμβαλλόμενα Κράτη. Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος έχει τη δυνατότητα να υποδεικνύει έναν υποψήφιο από τους υπηκόους του.

4. Η διεξαγωγή των πρώτων εκλογών θα γίνει το αργότερο έξι μήνες μετά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρούσας Σύμβασης. Στη συνέχεια οι εκλογές θα γίνονται κάθε δυο χρόνια. Τέσσερις τουλάχιστον μήνες πριν από την ημερομηνία κάθε εκλογής ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών καλεί γραπτώς τα Συμβαλλόμενα Κράτη να προτείνουν τους υποψηφίους τους εντός δυο μηνών. Στη συνέχεια, ο Γενικός Γραμματέας ετοιμάζει έναν κατάλογο με τα ονόματα όλων των υποψηφίων σε αλφαβητική σειρά, αναφέροντας τα Συμβαλλόμενα Κράτη που έχουν υποδείξει αυτούς και τον υποβάλλει στα Συμβαλλόμενα στην παρούσα Σύμβαση Κράτη.

5. Οι εκλογές γίνονται κατά τις συνόδους των Συμβαλλόμενων Κρατών, οι οποίες συγκαλούνται από το Γενικό Γραμματέα στην έδρα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Στις συνόδους αυτές, κατά τις οποίες η απαρτία σχηματίζεται από τα δυο τρίτα των Συμβαλλόμενων Κρατών, εκλέγονται μέλη της Επιτροπής εκείνοι που έλαβαν το μεγαλύτερο αριθμό ψήφων και την απόλυτη πλειοψηφία από τους παρόντες και ψηφίσαντες εκπροσώπους των Συμβαλλόμενων Κρατών.

6. Τα μέλη της Επιτροπής εκλέγονται για χρονική περίοδο τεσσάρων ετών. Είναι επανεκλέξιμα εάν προταθεί εκ νέου η υποψηφιότητά τους. Η θτεία πέντε μελών από τα εκλεγμένα κατά την πρώτη εκλογή λήγει μετά τη συμπλήρωση δύο ετών. Τα ονόματα των πέντε αυτών μελών επιλέγονται με κλήρο από τον πρόεδρο της συνόδου, αμέσως μετά από την πρώτη εκλογή.

7. Σε περίπτωση θανάτου ή παραίτησης ενός μέλους της Επιτροπής, ή εάν, για έναν οποιονδήποτε άλλο λόγο, ένα μέλος δηλώσει ότι δεν μπορεί πλέον να ασκεί τα καθήκοντα του στα πλαίσια της Επιτροπής, το Συμβαλλόμενο Κράτος, που είχε υποδείξει αυτό το μέλος, διορίζει έναν άλλο εμπειρογνώμονα από τους υπηκόους του, για να υπηρετήσει για το υπόλοιπο της θτείας, με την επιφύλαξη της έγκρισης της Επιτροπής.

8. Η Επιτροπή θεσπίζει η ίδια τον εσωτερικό κανονισμό της.

9. Η Επιτροπή εκλέγει τους αξιωματούχους της για μία περίοδο δύο ετών.

10. Οι σύνοδοι της Επιτροπής συγκαλούνται κανονικά στην έδρα του Οργανισμού των Ηνωμένων

Εθνών ή σε οποιονδήποτε άλλο κατάλληλο τόπο, που καθορίζεται από την Επιτροπή. Η Επιτροπή συνέρχεται κανονικά κάθε χρόνο. Η διάρκεια των συνόδων της καθορίζεται και τροποποιείται, εάν είναι αναγκαίο από μια συνέλευση των Κρατών-Μελών στην παρούσα Σύμβαση, με την επιφύλαξη της έγκρισης από τη Γενική Συνέλευση.

11. Ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών θέτει στη διάθεση της Επιτροπής το απαραίτητο προσωπικό και τις εγκαταστάσεις για την αποτελεσματική εκτέλεση των καθηκόντων που της έχουν ανατεθεί, δυνάμει της παρούσας Σύμβασης.

12. Τα μέλη της Επιτροπής που συγκροτήθηκε δυνάμει της παρούσας Σύμβασης εισηράττουν, με την έγκριση της Γενικής Συνέλευσης, απολαβές από τους πόρους του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών, σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις που ορίζει η Γενική Συνέλευση.

ΑΡΘΡΟ 44

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να υποβάλουν στην Επιτροπή, μέσω του Γενικού Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών, εκθέσεις σχετικά με τα μέτρα που έχουν υιοθετήσει για την ενεργοποίηση των δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται στην παρούσα Σύμβαση, καθώς και σχετικά με την πρόοδο που σημειώθηκε ως προς την απόλαυση αυτών των δικαιωμάτων:

α) Εντός των δύο πρώτων ετών από την έναρξη ισχύος της παρούσας Σύμβασης για κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος.

β) Κατόπιν, κάθε πέντε χρόνια.

2. Οι εκθέσεις που συντάσσονται σε εφαρμογή του παρόντος άρθρου, πρέπει να επισημαίνουν τους παράγοντες και τις δυσκολίες, εάν υπάρχουν, που εμποδίζουν τα Συμβαλλόμενα Κράτη να τηρήσουν πλήρως τις υποχρεώσεις που προβλέπονται στην παρούσα Σύμβαση. Πρέπει επίσης να περιέχουν επαρκείς πληροφορίες, για να δώσουν στην Επιτροπή μια ακριβή εικόνα της εφαρμογής της Σύμβασης στην εν λόγω χώρα.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη τα οποία έχουν υποβάλει στην Επιτροπή μια αρχική πλήρη έκθεση, δεν χρειάζεται να επαναλάβουν στις επόμενες εκθέσεις που υποβάλουν, σύμφωνα με το εδάφιο β' της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου, τις βασικές πληροφορίες που έχουν ήδη κοινοποιήσει.

4. Η Επιτροπή μπορεί να ζητά από τα Συμβαλλόμενα Κράτη συμπληρωματικές πληροφορίες σχετικές, με την εφαρμογή της Σύμβασης.

5. Η Επιτροπή υποβάλλει κάθε δυο χρόνια στη Γενική Συνέλευση, μέσω του Κοινωνικού και Οικονομικού Συμβουλίου, εκθέσεις για τις δραστηριότητές της.

6. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη καθιστούν ευρέως προσιτές τις εκθέσεις τους στο κοινό της χώρας τους.

ΑΡΘΡΟ 45

Για την προώθηση της αποτελεσματικής εφαρμογής της Σύμβασης και για την ενθάρρυνση της διεθνούς συνεργασίας στο πεδίο το οποίο καλύπτει η Σύμβαση:

α) Οι ειδικοί οργανισμοί, το ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για την παιδική ηλικία και άλλα όργανα των Ηνωμένων Εθνών έχουν το δικαίωμα να εκπροσωπούνται κατά την εξέταση της εφαρμογής των διατάξεων της παρούσας Σύμβασης, οι οποίες εμπίπτουν στην αρμοδιότητά τους. Η Επιτροπή μπορεί να καλέσει τις ειδικευμένες οργανώσεις, το Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για την παιδική ηλικία και

άλλους αρμόδιους οργανισμούς, τους οποίους κρίνει κατάλληλους, να παράσχουν ειδικευμένες γνώμες για την εφαρμογή της Σύμβασης στους τομείς που ανήκουν στις αντίστοιχες αρμοδιότητές τους. Μπορεί να καλεί τις ειδικευμένες οργανώσεις, το Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για την παιδική ηλικία και άλλα όργανα των Ηνωμένων Εθνών να της υποβάλουν εκθέσεις για την εφαρμογή της Σύμβασης στους τομείς που ανήκουν στο πεδίο δραστηριότητάς τους.

β) Η Επιτροπή διαβιβάζει, εάν το κρίνει αναγκαίο, στις ειδικευμένες οργανώσεις, στο Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για την παιδική ηλικία και στους άλλους αρμόδιους οργανισμούς κάθε έκθεση των Συμβαλλόμενων Κρατών που περιέχει ένα αίτημα ή υποδεικνύει μια ανάγκη για τεχνική συμβουλή ή βοήθεια, μαζί με τις παρατηρήσεις και τις προτάσεις της επιτροπής, εάν υπάρχουν, σχετικά με το παραπάνω αίτημα ή υπόδειξη.

γ) Η Επιτροπή μπορεί να συστήσει στη Γενική Συνέλευση να ζητήσει από το Γενικό Γραμματέα να αναλάβει για λογαριασμό της μελέτες πάνω σε ειδικά θέματα, σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού.

δ) Η Επιτροπή μπορεί να κάνει υποδείξεις και συστάσεις γενικής φύσεως βασισμένες στις πληροφορίες που έχει δεχτεί κατ'εφαρμογήν των άρθρων 44 και 45 της παρούσας Σύμβασης. Οι υποδείξεις αυτές και οι συστάσεις γενικής φύσεως διαβιβάζονται σε κάθε ενδιαφερόμενο Συμβαλλόμενο Κράτος και αναφέρονται στη Γενική Συνέλευση, μαζί με τις παρατηρήσεις των Συμβαλλόμενων Κρατών μερών όπου υπάρχουν.

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΑΡΘΡΟ 46

Η παρούσα Σύμβαση είναι ανοιχτή για υπογραφή σε όλα τα Κράτη.

ΑΡΘΡΟ 47

Η παρούσα Σύμβαση υποβάλλεται σε επικύρωση. Τα έγγραφα της επικύρωσης θα κατατεθούν στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών.

ΑΡΘΡΟ 48

Η παρούσα Σύμβαση είναι ανοιχτή για προσχώρηση οποιουδήποτε Κράτους. Τα έγγραφα της προσχώρησης θα κατατεθούν στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών.

ΑΡΘΡΟ 49

1. Η παρούσα Σύμβαση θα αρχίσει να ισχύει την τριακοστή ημέρα μετά από την ημερομηνία κατάθεσης στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών του εικοστού εγγράφου επικύρωσης ή προσχώρησης.

2. Για κάθε Κράτος που επικυρώνει την παρούσα Σύμβαση ή προσχωρεί σε αυτήν μετά την κατάθεση του εικοστού εγγράφου επικύρωσης ή προσχώρησης, η Σύμβαση θα αρχίσει να ισχύει την τριακοστή ημέρα μετά από την ημερομηνία κατάθεσης από το Κράτος αυτό του δικού του εγγράφου επικύρωσης ή προσχώρησης.

ΑΡΘΡΟ 50

1. Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος μπορεί να προτείνει μια τροπολογία και να καταθέσει το κείμενό της στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. Εν συνεχεία ο Γενικός Γραμματέας διαβιβάζει όλα τα σχέδια τροπολογιών στα Συμβαλλόμενα Κράτη ζητώντας τους να του γνωρίζουν εάν επιθυμούν να συγκληθεί διάσκεψη των Συμβαλλόμενων Κρατών, με σκοπό να εξετάσουν και να τεθούν σε ψηφοφορία αυτά τα σχέδια. Εάν, εντός τεσσάρων μηνών από την ημερομηνία της διαβίβασης αυτής, το ένα τρίτο τουλάχιστον των Συμβαλλόμενων Κρατών κηρυχτεί υπέρ της σύγκλησης μιας τέτοιας διάσκεψης, ο Γενικός Γραμματέας συγκαλεί τη διάσκεψη υπό την αιγίδα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. Κάθε τροπολογία, που υιοθετείται από την πλειοψηφία των παρόντων και ψηφισάμενων στη διάσκεψη Συμβαλλόμενων Κρατών, υποβάλλεται για έγκριση στη Γενική Συνέλευση.

2. Κάθε τροπολογία, που υιοθετήθηκε σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου, αρχίζει να ισχύει όταν εγκριθεί από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών και γίνεται δεκτή με πλειοψηφία των δύο τρίτων των Συμβαλλόμενων Κρατών.

3. Όταν μία τροπολογία αρχίσει να ισχύει έχει αναγκαστική ισχύ για τα Συμβαλλόμενα Κράτη που την αποδέχτηκαν, ενώ τα υπόλοιπα Συμβαλλόμενα Κράτη παραμένουν δεσμευμένα από τις διατάξεις της παρούσας Σύμβασης και από όλες τις προηγούμενες τροπολογίες που έχουν αποδεχτεί.

ΑΡΘΡΟ 51

1. Ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών θα δεχτεί και θα διαβιβάσει σε όλα τα Κράτη το κείμενο των επιφυλάξεων που έκαναν τα Κράτη κατά το χρόνο της επικύρωσης ή της προσχώρησης.

2. Δεν επιτρέπεται καμία επιφύλαξη, που είναι ασυμβίβαστη με το αντικείμενο και το σκοπό της παρούσας Σύμβασης.

Οι επιφυλάξεις μπορούν να αποσυρθούν ανά πάσα στιγμή με γνωστοποίηση προς το Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών, ο οποίος ενημερώνει γι' αυτό όλα τα Συμβαλλόμενα στη Σύμβαση Κράτη. Η γνωστοποίηση παράγει τα αποτελέσματά της από την ημερομηνία κατά την οποία παρελήφθη από το Γενικό Γραμματέα.

ΑΡΘΡΟ 52

Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος μπορεί να καταγγείλει την παρούσα Σύμβαση με γραπτή γνωστοποίηση προς το Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. Η καταγγελία παράγει τα αποτελέσματα της ένα χρόνο μετά από την ημερομηνία κατά την οποία η γνωστοποίηση παρελήφθη από το Γενικό Γραμματέα.

ΑΡΘΡΟ 53

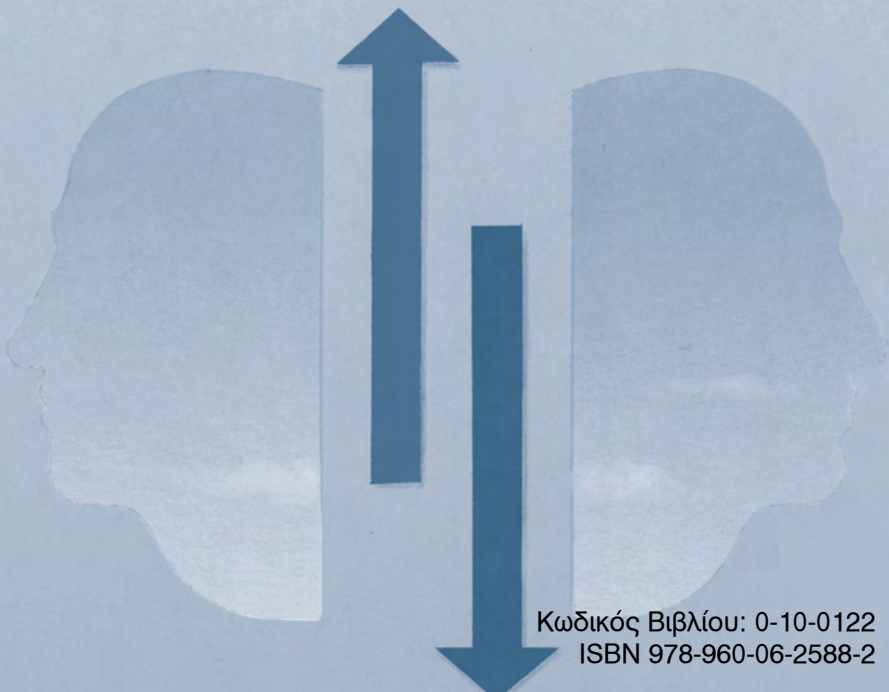
Ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών ορίζεται θεματοφύλακας της παρούσας Σύμβασης.

ΑΡΘΡΟ 54

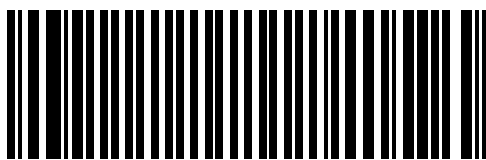
Το πρωτότυπο της παρούσας Σύμβασης, της οποίας τα κείμενα στην αγγλική, αραβική, κινεζική, ισπανική, γαλλική και ρωσική γλώσσα έχουν την ίδια ισχύ, θα κατατεθεί στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών.

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης δώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του Νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α).

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων/ ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.

Κωδικός Βιβλίου: 0-10-0122
ISBN 978-960-06-2588-2

(01) 000000 0 10 0122 8